

T.C.
AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

ORTA KIZILIRMAK HAVZASI'NIN DEMİR ÇAĞI

Hazırlayan
Pınar ÇİÇEK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Doç. Dr. Veli ÜNSAL

KIRŞEHİR- 2018

©2018- Pınar ÇİÇEK

T.C.
AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

ORTA KIZILIRMAK HAVZASI'NIN DEMİR ÇAĞI
KIZILMAK IS THE BASIN OF THE MIDDLE IRON AGE

Hazırlayan
Pınar ÇİÇEK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Doç. Dr. Veli ÜNSAL

KIRŞEHİR- 2018

KABUL VE ONAY

Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi, Pınar ÇİÇEK tarafından hazırlanan “Orta Kızılırmak Havzası'nın Demir Çağ'ı” adlı tez çalışması 16. 03. 2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından oybirliği/oyçokluğu ile **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman (İmza)

Doç. Dr. Veli ÜNSAL

Üye..... (İmza)

Dr. Öğretim Üyesi Özlem POYRAZ

Üye..... (İmza)

Dr. Öğretim Üyesi Haşim ERDOĞAN

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

16/03/2018

İmza

Doç. Dr. Hüseyin ŞİMŞEK

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Ahi Evran Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

16/03/2018

Pınar ÇİÇEK

İmza

ÖZET

ORTA KIZILIRMAK HAVZASI'NIN DEMİR ÇAĞI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan: Pınar ÇİÇEK

Danışman: Doç. Dr. Veli ÜNSAL

2018- (xı+76).

Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Tarih Anabilim Dalı

Jüri

Doç. Dr. Veli Ünsal

Dr. Öğr. Ü. Özlem POYRAZ

Dr. Öğr. Ü. Haşim ERDOĞAN

Orta Kızılırmak Havzası'nın Demir Çağı ile ilgili olan bu çalışma bölgenin bulunduğu coğrafi konumdan dolayı ayrı bir önem arz etmektedir. Bölge tarih öncesi çağların en başından itibaren insanları buralara çekmiştir. Bilimsellik yönü fazla olmayan araştırmalar dikkate alınmazsa Orta Kızılırmak Havzası'ndaki ilk çalışmalar 1980'li yılların başlarında gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalar sonucunda havzanın gerek tarihöncesi gerekse tarihi çağları ortaya çıkarılmıştır. Ancak başlı başına havzanın Demir Çağı hakkında bilgi veren bir çalışma bulunmamaktadır.

Başlangıçta Anadolu'nun geneli gibi Erken Demir Çağı'nın kargaşa ortamından etkilenen bu saha, zamanla kargaşa ortamının düzelmesi ile Frig ve Tabal gibi Demir Çağı'nın önemli krallıklarına ev sahipliği yapmıştır. Sonraları Perslerin Anadolu hâkimiyeti sırasında ise Anadolu'da ismi geçen önemli bölgelerden biri haline gelmiştir.

Ayrıca bölgede Demir Çağı boyunca, bu siyasi yapılanmalardan başka, yoğun bir iskâna da rastlanır. Kırıkkale, Kırşehir ve Nevşehir illeri ile sınırlandırılan bu çalışmada, Demir Çağı'na ait Kırıkkale'de 14, Kırşehir'de 61 ve Nevşehir'de ise 21 yerleşim yeri literatüre kazandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Orta Kızılırmak Havzası, Demir Çağı, Kırıkkale, Kırşehir, Nevşehir.

ABSTRACT

KIZILIRMAK IS THE BASIN OF THE MIDDLE IRON AGE

M. Sc. Thesis

Preparer: Pınar ÇİÇEK

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Veli ÜNSAL

2018 – (xı+76)

Ahi Evran University, Institute of Social Sciences

History Department

Jury:

Assoc. Prof. Dr. Veli ÜNSAL

Dr. Öğr. Ü. Özlem POYRAZ

Dr. Öğr. Ü. Haşim ERDOĞAN

This study which involves the Iron Age in the Mid Kızılırmak Basin, that has a special significance due its geographic location. The region attracted people since the beginning of the pre-historic ages. Setting aside the researches which do not possess much scientific aspect, the first studies in the Mid Kızılırmak Basin were realized at the beginning of the 1980's. As a result of these studies, both the pre-historical and the historical ages of the basin were revealed. However there is no stand alone study that provides information of the basin's Iron Age.

In the beginning, just like Anatolia in general this field which was affected by the chaotic environment of the Early Iron Age, became home to important kingdoms of the Iron Age such as Phrygian and Tabal with the reformation of the tumultuous environment over time. Whereas later on during the Persian hegemony of Anatolia, it became one of the renowned areas of Anatolia

Additionally, apart from these political establishments in the region, there were many habitations throughout the Iron Age akin to Anatolia in general. This study which will provide detailed information on the Iron Age of the region has been limited to Kırıkkale, Kırşehir and Nevşehir provinces. Data from 14 settlements in Kırıkkale, 61 settlements in Kırşehir and 21 settlements in Nevşehir which are all located within the Mid Kızılırmak Basin, have been considered within the scope of this study and have been contributed to the literature.

Keywords: Middle Kızılırmak Basin, Iron Ages, Kırıkkale, Kırşehir, Nevşehir

ÖNSÖZ

Bu çalışmada Orta Kızılırmak Havzası içerisinde yer alan Kırıkkale, Kırşehir ve Nevşehir illerinin Demir Çağ'daki siyasal görünümü ile bölgede gerçekleştirilen kazı ve yüzey araştırmalarının sonuçlarına göre bu dönemde iskân gören yerleşim yerlerine değinilecektir.

Çalışmanın coğrafi olarak Kırıkkale, Kırşehir ve Nevşehir illeri ile sınırlandırılması Orta Kızılırmak Havzası'nın bu bölgesinin zengin arkeolojik ve tarihi kaynaklara sahip olmasından ve bölgede gerçekleştirilen arkeolojik çalışmaların görece çokluğundan kaynaklanmıştır.

Bölge tarih öncesi çağların en başından beri yerleşmeye elverişli özelliklerinden ötürü iskâna uğramıştır. Bu saha güneyde Akdeniz, doğuda Anadolu'nun yüksek dağları, kuzeyde Karadeniz ve batıda Ege kıyıları arasında yer alan bir orta bölgedir.

Çalışmamız üç ana bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında konunun daha iyi anlaşılmasını sağlamak adına tarih öncesi çağlar ve Demir Çağ'ın genel özellikleri hakkında bilgi verilmiştir.

Birinci Bölümde "Orta Kızılırmak Havzası'nın Coğrafi Konumu" başlığı adı altında havzanın Jeomorfolojik Özellikleri, İklim, Bitki Örtüsü, Yeryüzü Şekilleri, Dağlar, Plato ve Yaylalar, Akarsular, Vadi ve Ovalar, Yeraltı Zenginlikleri ve Toprak Özellikleri hakkında bilgi verilmiştir.

İkinci Bölümde "Orta Kızılırmak Havzası'nın Demir Çağ" başlığı altında, Demir Çağ'nda Anadolu'nun Genel Durumu, Demir Çağ'nda Anadolu'nun Siyasi Durumu ve Demir Çağ'da Orta Kızılırmak Havzası'nın Siyasal Yapısı hakkında ayrıntılı bilgi verilmiştir.

Üçüncü ve son bölümde, "Orta Kızılırmak Havzası Demir Çağ Yerleşmeleri" başlığı altında ise Kırıkkale, Kırşehir ve Nevşehir'de bu dönemde iskân gören yerleşmeler ayrıntılı bir şekilde izah edilmeye çalışılmıştır.

Tezimin her aşamasında yardımlarını esirgemeyen hocam Doç. Dr. Veli ÜNSAL' a maddi ve manevi destekleri ile yanında olan aileme ve her zaman bana yardımcı olan arkadaşım Nermin EVERİK' e teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER	Sayfa
KABUL VE ONAY	ii
BİLDİRİM	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR	x
GİRİŞ	1

BÖLÜM I

1. ORTA KIZILIRMAK HAVZASI'NIN COĞRAFİ DURUMU	6
1.1. Jeomorfolojik Özellikler.....	6
1.2. İklim	7
1.3. Bitki Örtüsü	8
1.4. Yeryüzü Şekilleri.....	9
1.4.1. Dağlar	10
1.4.2. Platolar, Yaylalar	11
1.4.3. Akarsular	12
1.4.4. Vadi ve Ovalar	14
1.5. Yeraltı Zenginlikleri	16
1.6. Toprak Özellikleri.....	16

BÖLÜM II

2. ORTA KIZILIRMAK HAVZASI'NIN DEMİR ÇAĞI	18
2.1. Demir Çağı'nda Anadolu'nun Genel Durumu.....	18
2.2. Demir Çağı'nda Anadolu'nun Siyasi Durumu	19
2.3. Demir Çağı'nda Orta Kızılırmak Havzası	20
2.3.1. Tabal Krallığı Zamanında Orta Kızılırmak Havzası	21
2.3.2. Frig Krallığı Zamanında Orta Kızılırmak Havzası	22
2.3.3. Pers Hâkimiyeti ve Orta Kızılırmak Havzası	25

BÖLÜM III

3. ORTA KIZILIRMAK HAVZASI DEMİR ÇAĞ YERLEŞMELERİ	29
3.1. Kırıkkale ve Çevresindeki Demir Çağ Yerleşmeleri	29

3.1.1. Acıözü Höyük.....	29
3.1.2. Armutlu Höyük.....	29
3.1.3. Bıyıkaydın Höyük.....	29
3.1.4. Büyükkaletepe Höyük	29
3.1.5. Çatal Söğüt Höyük.....	30
3.1.6. Hopağan Tepe Höyük.....	30
3.1.7. Höyük Tepe	30
3.1.8. Kavurgalı Höyük	31
3.1.9. Kuzeren Höyük.....	31
3.1.10. Kültepe Höyük.....	31
3.1.11. Öz Höyük.....	31
3.1.12. Sarı Musalı Höyük.....	32
3.1.13. Yaşçayır Höyük	32
3.1.14. Yeniapan Höyük	32
3.2. Kırşehir ve Çevresindeki Demir Çağ Yerleşmeleri.....	32
3.2.1. Acıyol Höyük.....	32
3.2.2. Akpınar Höyük	33
3.2.3. Arzadeyin Höyük.....	33
3.2.4. Avanoğlu Höyük.....	33
3.2.5. Boztepe Höyük	34
3.2.6. Büyük Burna Höyük.....	34
3.2.7. Cevizinbel.....	34
3.2.8. Çavuşlu Höyük	34
3.2.9. Çayözü Höyük	35
3.2.10. Çiğdeli Höyük.....	35
3.2.11. Darıözü 1 Höyük.....	35
3.2.12. Darıözü Göleti 3	35
3.2.13. Darıözü Höyük.....	36
3.2.14. Dedeli Höyük.....	36
3.2.15. Değirmeözü Höyük.....	36
3.2.16. Doydunun Höyük	36
3.2.17. Fakıllı Höyük	37
3.2.18. Garipli 1 Höyük	37
3.2.19. Gökhöyük	37

3.2.20. Göl Hisar Höyük.....	38
3.2.21. Güllühöyük	38
3.2.22. Harım Höyük	38
3.2.23. Hashöyük	38
3.2.24. Höyükli Höyük	38
3.2.25. Hüseyinli Höyük.....	39
3.2.26. İsaıocalı Höyük	39
3.2.27. Kağnıcak Höyük	39
3.2.28. Kaman-Kalehöyük.....	39
3.2.29. Kara Höyük.....	43
3.2.30. Karakaya Höyük	43
3.2.31. Karga Höyük.....	43
3.2.32. Keylik Höyük.....	44
3.2.33. Kırmızıtepe	44
3.2.34. Kızlar Höyük	44
3.2.35. Kuruhöyük	45
3.2.36. Küçükale Höyük	45
3.2.37. Küllü 1 Höyük	45
3.2.38. Meryemkası Höyük	45
3.2.39. Nafinin Höyüğü	46
3.2.40. Öküz Höyük.....	46
3.2.41. Ömer Hacılı Höyük.....	46
3.2.42. Safalı Höyük	46
3.2.43. Sağmalı Höyük	47
3.2.44. Saraycık Höyük	47
3.2.45. Sarı Höyük	47
3.2.46. Savcılı Kışla Taş Ocağı Atölyesi.....	47
3.2.47. Sevdığın Höyük	48
3.2.48. Sulhanlı Höyük	48
3.2.49. Sulhanlı 1 Höyük	48
3.2.50. Şahan Çeşmesi.....	48
3.2.51. Taşlık Höyük	48
3.2.52. Tatar 2 Höyük	49
3.2.53. Tataroğlu Höyük.....	49

3.2.54. Tek Höyük	49
3.2.55. Tekeli 1 Höyük	50
3.2.56. Tekeli 2 Höyük	50
3.2.57. Tekeli 3 Höyük	50
3.2.58. Tepeköy Höyük	50
3.2.59. Yassı Höyük.....	51
3.2.60. Yazıkınık Höyük.....	52
3.2.61. Yenyapan Höyük	52
3.3. Nevşehir ve Çevresindeki Demir Çağ Yerleşmeleri	53
3.3.1. Ağılıhöyük	53
3.3.2. Ağılı Höyüğü	53
3.3.3. Aleyli Höyük	53
3.3.4. Araplı Höyük	54
3.3.5. Gavurhöyüğü	54
3.3.6. Hacı Bayram Höyüğü	54
3.3.7. Karaburun Höyüğü	54
3.3.8. Karacaşar Höyük	55
3.3.9. Karayusuf Höyük.....	55
3.3.10. Kayaaltı Höyük.....	55
3.3.11. Kızılözün Höyük.....	55
3.3.12. Küluntepe Höyük.....	56
3.3.13. Paşalı Höyük.....	56
3.3.14. Tatların Kalesi	56
3.3.15. Terlemez Höyüğü	56
3.3.16. Yakatarla / Maltepe Höyük.....	57
3.3.17. Yamalı Höyük.....	57
3.3.18. Yassihöyük	57
3.3.19. Yazıhöyük.....	57
3.3.20. Yeşilöz Höyük	58
3.3.21. Zank Höyük	58
SONUÇ	60
KAYNAKÇA.....	65
ÖZGEÇMİŞ	76

KISALTMALAR

Kısaltmalar	Açıklamalar
AST	Araştırma Sonuçları Toplamı
Çev	Çeviren
DİE	Devlet İstatistik Enstitüsü
KST	Kazı Sonuçları Toplamı
M.Ö.	Milattan Önce
MTA	Maden Teknik ve Arama Genel Müdürlüğü
TAY	Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri
vb	ve benzeri
vd	ve devamı
vdd	ve devamının devamı

GİRİŞ

İnsanların yeryüzünde yaşamaya başladığı dönemden M.Ö. 3200'de Sümerler tarafından yazının bulunmasına kadar geçen döneme Prehistorya (Tarih Öncesi), yazının bulunmasından sonraki döneme ise Historya (Tarihi Çağlar) adı verilmiştir (İplikçioğlu, 1990: 16).

İnsanlık tarihi yazının bulunması ile farklı bir evreye geçse bile tarih öncesi yani yazısız dönem eskiçağ tarihi açısından ayrı bir yere sahiptir. Anadolu'nun tarihöncesi çağları, Paleolitik Çağ (Alt, Orta ve Üst), Epipaleolitik, Neolitik (Çanak Çömleksiz ve Çanak Çömlekli), Kalkolitik (Erken, Orta, Geç) ve Tunç (Eski I-II-III), olarak çoğunlukla ifade edilir (Akurgal, 1995a: 21; Dinçol, 1982: 16).

Anadolu'da Paleolitik Çağ'a ait yerleşmelerine yoğun olarak Doğu, Orta ve Güney Anadolu ve az da olsa Marmara ve Karadeniz bölgelerinde rastlanmıştır (Ünsal, 2012: 36). Alt, Orta ve Üst Paleolitik Çağ (Yıldırım, 2002: 15) olmak üzere üç kısma ayrılan ve Yontma Taş Çağı olarak da adlandırılan bu dönem insanları, henüz besin üretimine geçmemiş ve avcılık-toplayıcılık ile yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Bu çağdaki insanlar mesken olarak kaya altı sığınaklarını, mağaraları ve ağaç kovuklarını kullanmışlardır. Günlük yaşantılarında araç gereç olarak çakıl taşlarından yapılan kaba aletleri ve tek ya da iki taraflı el baltalarını kullanmışlardır (Kınal, 1991b: 9; Memiş, 1989: 6; Şenel, 1995: 53; Dinçol, 1982: 13; Yıldırım, 2002: 15). Son yıllarda yapılan çalışmalar sayesinde Anadolu'nun bu dönem yerleşmelerinin sayısında bir artışa rastlanmakla birlikte bu dönemi aydınlatan en önemli yerleşmeler halen önemini koruyan Antalya yakınlarındaki Karain ile İstanbul yakınlarındaki Yarımburgaz Mağaralarıdır.

Anadolu gibi Orta Kızılırmak Havzası da yerleşime elverişli bir alandır. Bu alanın yer aldığı coğrafi konum ve bünyesinde bulunan doğal kaynaklar tarihöncesi insan yaşamına elverişli bir alan olmasını sağlamıştır. Orta Kızılırmak Havzası'nda ilk yerleşmeler Paleolitik Çağ'a tarihlendirilmiştir. Bu yerleşmelere şimdilik havzanın çalışma kapsamına giren Kırıkkale ve Nevşehir illerinde rastlanır. Kırşehir ve çevresinde Paleolitik Çağ yerleşme ya da buluntuları ile henüz karşılaşılmamıştır (Ünsal, 2012: 33-34).

Paleolitik Çağ'da Orta Kızılırmak Havzası'nda varlığı bilinen bazı yerleşmeler ise şunlardır: Nevşehir ve çevresinde; Acıgöl Eteği, Avla Dağ, Suvermez ve Ürgüp-Kara-in; Kırıkkale ve çevresinde ise Bahşili, Kızıldere, Sarıkayalar ve Yahşıyan'dır.

İnsanlık Paleolitik Çağ'dan sonra Epipaleolitik Çağ yani Orta Taş Çağ'ı adı verilen dönemi yaşamıştır. Epipaleolitik Çağ hem Paleolitik Çağ'ın bir devamı, hem de Neolitik Çağ'a geçişin ilk aşaması olarak görülür. Bu dönemde insanlar hala mağaralarda yaşayıp avcılık ve toplayıcılık ile geçinmekle beraber yavaş yavaş mikrolit aletli bir endüstriye geçmeye başlamışlardır. Anadolu'da bu dönem yerleşmelerine yoğun olarak Antalya Belbaşı ve Samsun Tekkeköy'de rastlanmıştır (Kınal, 1991b: 12; Yıldırım, 2002: 18; Akurgal, 1995a: 21).

Çalışma kapsamında ele alınan Orta Kızılırmak Havzası'ndaki şehirlerin hiçbirinde Epipaleolitik Çağ'a tarihlenen buluntu ya da buluntu yerlerine rastlanmamıştır.

Anadolu Epipaleolitik Çağ'dan sonra Neolitik Çağ olarak adlandırılan dönemi yaşamıştır (Akurgal, 1995a: 13). Neolitik Çağ, Çanak-Çömleksiz ve Çanak-Çömlekli Neolitik Çağ olarak ikiye ayrılmıştır (Harmankaya et al, 1997: 13). Neolitik Çağ insanoğlunun yaşam tarzının köklü değişikliğe uğrayarak bir bakıma günümüz uygarlık temellerinin atıldığı dönemdir. Bu dönemde geçici yerleşim yerlerinden kalıcı yerleşim yerlerine, avcılık ve toplayıcılıktan tarıma geçilmesi insanoğlunun yaşamındaki en önemli değişimlerdir. Ayrıca bu dönemde, öküz ve koyun gibi hayvanların evcilleştirilmesiyle hayvansal bir ekonomiye de geçilmiştir. İnsanoğlunun hayatındaki en önemli keşif ise çanak çömlek yapımıdır (Akurgal, 1995a: 22; Ünsal, 2012: 41). Anadolu'nun birçok yerinde yaşandığı anlaşılan Neolitik Çağ'a damga vuran en önemli yerleşmeler Çayönü, Catalhöyük ve Hacılar' dır.

Orta Kızılırmak Havzası'nın sadece Nevşehir ve çevresinde Neolitik Çağ yerleşme ya da buluntularına rastlanması, havzanın bu döneminin henüz oluşum aşamasında olduğu fikrini bize vermektedir (Ünsal, 2012: 44). Nevşehir ve çevresinde bu döneme tarihlendirilen yerleşmeler ise şunlardır. Avla Dağ, Damsa, Değirmenönü, Hassanlar, İlfat Kayalığı, İğdeli Çeşme ve Samsunhöyük'tür.

Neolitik Çağ'dan sonra yaşanan Kalkolitik Çağ'ın en belirgin özelliği ise insanoğlunun madeni keşfi ile birlikte taş aletlerinin yerini bakır aletlerin almaya başlamasıdır. Kalkolitik Çağ'a ileri üretici dönem de denmektedir. Başlangıçta maden ziynet eşyası ve iğne gibi eserlerin yapımında kullanılırken daha sonra madenin çoğalması ile silahlar da madenden yapılmaya başlanmıştır. Anadolu'da Kalkolitik Çağ'da yerleşmelerin sayısında ciddi bir artışa rastlanmaktadır (Dinçol, 1982: 14; Yıldırım, 2002:

29). Bu dönem yerleşmeleri arasında ön plana çıkanlar ise Canhasan, Kuruçay, Beycesultan, Alacahöyük, Alişar ve Tilkitepe'dir.

Orta Kızılırmak Havzası Kalkolitik Çağ'da yoğun olarak yerleşime uğramıştır. Yerleşme sayılarındaki ciddi artış tıpkı Anadolu'da olduğu gibi Orta Kızılırmak Havzası'nda da karşımıza çıkar (Kınal, 1991b: 25).

Orta Kızılırmak Havzası'nın içinde yer alan Kırıkkale ve Nevşehir tarih öncesi çağların her döneminde yerleşme görürken, Kırşehir ve çevresi Kalkolitik Çağ'dan itibaren yerleşme görmeye başlamıştır. Havzanın bu dönemine ait en önemli buluntuları, meyvelik olarak adlandırılan açkılı mallardır. Bu mallara Orta Kızılırmak Havzası'ndaki birçok yerleşme yerinde rastlanmakla birlikte, Kızılırmak'ın güneyinde Kızılırmak kavsine oranla daha az sayıda rastlanmıştır (Ünsal, 2012: 54).

Havzanın çalışma kapsamına giren illerinde bu döneme tarihlendirilen yerleşim yerleri ise şunlardır: Kırşehir ve çevresinde; Darıözü Göleti 1, Darıözü Göleti 2, Hacı Evrasim'in Tarlası, Hashöyük, Ilıkınar, Saraycık, Sarıkaya ve Şekiller.

Kırıkkale ve çevresinde; Kültepe, Sulucatepe ve Yenyapan.

Nevşehir ve çevresinde ise, Külüntepe, Paşalı, Yazıhüyük'tür.

Kalkolitik Çağ'dan sonra Anadolu Tunç Çağ'ını yaşamıştır. Tunç madeninin alet ve kap yapımında kullanılması ile M.Ö. 3000 yılının başlarında Anadolu Kalkolitik Çağ'dan sonra Tunç Çağ'ını yaşamaya başlamıştır. İlk, Orta ve Son Tunç olmak üzere kendi içerisinde bazı bölümlere ayrılan Tunç Çağ'ının, İlk Tunç kısmı tarih öncesi çağların son basamağını oluşturur. İlk Tunç Çağ'ı da, I-II-III olmak üzere kendi içinde üç kısma ayrılır.

Tunç Çağında çanak çömlekler hâlâ elde yapılmaktaydı ve genellikle boyasızdı. Boyalı kaplar daha çok kırmızı ve açık zemin üzerine koyu renklerle süslüydü. Çanak-çömleklerin ana özellikleri ise, gaga ağızlı testiler, uçayaklı gaga ve yuvarlak ağızlı testiler, emzikli çaydanlıklar, siyah perdahlı üzeri yiv ve kabartmalarla geometrik süslü geniş karınlı çömlekler, tek kulplu kâse ve fincanlar, çift kulplu vazolar ve insan yüzlü testilerdir (Akurgal, 1995a: 26 vd; Dinçol, 1982: 15 vd; Kınal, 1991b: 36, Sevin, 2003: 116).

İlk Tunç Çağ'ında Anadolu yerleşmeleri etrafları kale duvarları ile çevrili yerel beyler yönetiminde küçük şehir devletleri görünümündeydi. Tunç Çağ'ında Anadolu, şehircilik, mimarlık, heykeltıraşlık ve çömlekçilikte lider durumda idi. Bu evrede, ticaretin sonucu olarak bölgeler arası iletişim artmış, deniz ticaretinin artması da koylarda yeni

yerleşmelerin kurulmasına, köylerin kasabaya dönüşmesine neden olmuştu. Ayrıca, köyden kente dönüşen toplumlarda nüfusun bir bölümü tarım dışı etkinliklerde yaşamını sürdürmeye başlamıştı. Sadece deniz kenarları değil bunun yanında kervan yolları ve dağlar arasındaki doğal geçitleri tutan yerleşmeler de önem kazanmıştır (Ünsal, 2006: 72).

Anadolu'da bu dönemde ön plana çıkan en önemli yerleşmeler ise, Truva, Kültepe, Horoztepe, İkiztepe ve yine bu dönemde de yerleşme gören Alacahöyük'tür.

Çalışmamızın asıl konusu oluşturan ve Erken, Orta ve Geç olarak üç safhaya ayrılan Demir Çağ, Anadolu'nun tarihi çağlarının kapsamına girer. Deniz Kavimleri'nin göçü ile başlayan ve yaklaşık 400 yıl kadar sürdüğü sanılan erken evrede Anadolu, sosyo-politik açıdan büyük değişimler yaşamıştır (Sivas, 2007: 17).

Erken evreden sonra, demir madeninin yayılması çok çabuk olmuş, madenin yayılması ve gelişmesi ile insanoğlu daha sağlam aletler ve daha sağlam silahlar yapmaya başlamıştır. Bu çağ ile birlikte insanlar tükettiğinin çoğunu üretmeye başlamışlardır. Pazar için üretim yapılmaya başlanan bu dönemde, para gündelik hayatta kullanım bulmuştur (Diakov- Kovalev, 1987: 57 vdd).

Orta Kızılırmak Havzası'nı da içine alan çanak ve çömleğin üretim şekli olarak Demir Çağı'nın erken, orta ve geç dönemlerinde bazı farklılıklar görülmektedir. Erken Demir Çağ çanak-çömleği boya ve kazıma bezeklerle süslenerek zahmetli bir yüzey işleminden geçirilmiştir. Erken Demir Çağ'ın başlıca işareti olan karakteristik oluk bezemeli seramikler Geç Tunç Çağı kültürlerinin seramiklerine hiç benzememektedir (Önen, 2006: 215). Seramik oluk bezemeli, perdahlı ve astarlı bir yapıdadır. Keskin profilli çanaklar ve içe eğik ağızlı çömleklerin ağız kenarlarından boyun ya da omuzlara kadar uzanan kısımlarının derin yatay oluklarla bezenmiş olduğu görülür (Önen, 2006: 218). Orta Demir Çağı'nda ise çömlekçi çarkının ortaya çıkması ile birlikte geometrik bezemeli, koyu ve mat boyalı eserler çoğunluktadır. Geç Demir Çağı'na gelindiği zaman ise; mat boyalı bezemeli malların yerini çok renkli parlak süslemeler almaya başlamıştır (Koç, 2014: 55 vd).

Demir Çağı'nda Anadolu'nun siyasi durumu ise şöyleydi: Hitit İmparatorluğu'nun yıkılışı Anadolu'da büyük bir kargaşa ve yıkımı da beraberinde getirmişti. Hitit İmparatorluğunun hâkimiyet alanı içerisinde bulunan göçebe kavimler çeşitli yönler ile bölgeye girmeye başlamışlardı. Hititlerin düşmanı Kaşkalar Kızılırmak'ın kuzeyindeki bütün Orta Anadolu'yu ele geçirmişlerdi. Kafkaslar yoluyla Muşkili halklar Doğu

Anadolu'yu, Batı Trakyalı göçmenler Anadolu'nun kuzeybatı bölümüne, Sami kökenli Aramiler ise Güneydoğu Anadolu'ya yerleşmeye başlamışlardı. Bunun sonucunda Anadolu'da yeni bir dönem başlamıştı. Ayrıca Anadolu, kendini göstermeye başlayan irili ufaklı birçok yeni güç arasında çekişme alanı haline gelmişti. Böylece artık Hitit İmparatorluğu sonsuza kadar tarih sahnesinden çekilmişti (Sevin, 2003: 180). Demir Çağ'ında Anadolu'da ortaya çıkacak olan yeni siyasi güçler ise; Geç Hitit Krallıkları, Urartular, Frigler ve Lidyalılar olmuştu (Bahar, 2013: 216; Kaya, 2013b: 20; Bingöl, 2010: 10).

M.Ö. II. binin ilk yarısında olduğu gibi Demir Çağı'nda da Anadolu büyüklü küçüklü bazı beyliklerin yönetimine geçti. Güney Anadolu ve kısmen Suriye'de olmak üzere Geç Hititler, Doğu Anadolu'da Hurilerinin devamı olan Urartular, Orta Anadolu'da Frigler, Lidyalılar ve Ege'de İonlar uygarlık kurmuşlardır. Bu topluluklar Mısır, Fenike ve Babiller ile birlikte Helen Uygarlığı üzerinde büyük ölçüde etki yaparak Demir Çağ kültürünün oluşmasında önemli bir yere sahip oldular (Akurgal, 2014b: 138).

Demir Çağında Orta Kızılırmak Havzası'na bakıldığında ise bölge bu dönemde yoğun bir şekilde Frig yerleşmesine sahne olmuştur (Akurgal, 1995a: 139). Frig Krallığının hâkimiyetinden sonra Orta Kızılırmak Havzası'nda Pers hâkimiyeti görülür.

Bu döneme ait olan bulgular gerçekleştirilen kazılar sonucunda elde edilmiştir. Perslerin Anadolu hâkimiyeti, İskender'in İssos ve Gavgamela savaşları ile hem Anadolu hem de İran'da son bulmuştur (Ünsal, 2012: 109 vd).

I. BÖLÜM

1. ORTA KIZILIRMAK HAVZASI'NIN COĞRAFİ DURUMU

Bu bölümde konunun daha iyi anlaşılması için çalışma kapsamına alınan Orta Kızılırmak Havzası'ndaki Kırıkkale, Kırşehir ve Nevşehir illerinin genel coğrafi özelliklerine değinilecektir.

1.1. Jeomorfolojik Özellikler

Kırıkkale Kızılırmak Kavsi üzerinde yer almaktadır (Yeni Türk Ansiklopedisi 1985: (5), 1830). Kırıkkale ili volkanik olaylar sonucunda oluşmuş olan Keskin, Hirfanlı, Kesikköprü, ve Kızılırmak boyunca uzanan Kırşehir Masifi'nde yer almaktadır. Kırşehir Masifi diye adlandırılan bu alanda granit, homblengranit, siyenit, monzonit, tonolit, ağıltı, pegmatit, granodiyorit, kuvarslı diyorit ve bitotit granitler mevcuttur. Kırıkkale ili bulunduğu bölgeden dolayı I., II., III., IV. dereceden deprem bölgesidir. İlin büyük bir bölümü II. derece deprem bölgesi içerisinde yer almaktadır. Güneybatıda Yahşıhan, Bahşılı ve Çelebi ilçeleri III. derece; Karakeçili ilçesi ise IV. derece deprem kuşağı içerisinde yer almaktadır (Kırıkkale İli Doğa Turizm Master Planı, 2013: 32).

Kırşehir yöresi ise jeolojik olarak Orta Anadolu kristalinin bir parçasıdır (Kırşehir İl Yıllığı, 1967: 43). Kırşehir Masifi olarak adlandırılan bu plato eski kayalardan oluşmuştur (AnaBritannica, 1993: (13), 270; Dinçer, 1998: 70; Kumlubıçak, 2011: 17). Bölge asıl görünümünü Alp kıvrımlaşması sırasında kazanmıştır. İlin oturduğu ana platoda dört ayrı dönemde ortaya çıkmış oluşumlar vardır. Kuzeybatı-güneydoğu yönünde uzanan fay hattı ile Seyfe Gölü çöküntü alanı, IV. zaman alüvyonları ile fay hattının doğusunda başkalaşmaya uğramış şistlerle kaplıdır. İl alanının batısında mermerleşmiş kireç taşı ve dolomitler, bunun dışında kalan yerlerde ise II. zaman neojen tortuları egemen olmuştur. Orta Anadolu'daki başkalaşıma uğramış billuru kütlelerin diziliş yönleri yörelere göre değişiklikler göstermektedir. Merkez ilçe ve Kaman dolaylarında kuzeybatı-güneydoğu doğrultusunda olan bu diziliş, Kervansaray Dağları'nın bulunduğu bölgede güney doğrultusundadır. Kırşehir'deki başkalaşıma uğramış billurlu kütlelerin yaşı tam olarak belirlenememiştir. Son jeolojik incelemeler Kaman yöresindeki mermer yapıyı, kretase (tebeşir) oluşumları örtmektedir. Mermerler başkalaşım serilerinin en üst katmanını oluşturduğuna göre, bunların kretaseden daha eski oldukları kesinlik kazanmıştır. Kırşehir Masifi I., II., III. ve IV. zamanlarda oluşan yaklaşık 2000-2500 m. kalınlıktaki bir yapıdır. Bu yapıda yukarıdan aşağıya doğru kireçli şistler, fillatlar ve yeşil şistler, mermer

kuşakları, küçük taneli billurlu kuvarsitler, mikaşist ve mermer katmanları sıralanmaktadır (Yurt Ansiklopedisi 1983: (7), 4899 vd.). Kırşehir Orta Anadolu fay hatları üzerinde yer almaktadır. Başkalaşım serilerinin kıvrılma-kırılmaları sonucu kuzeybatı-güneydoğu yönünde bir fay hattı oluşmuştur. İkinci bir kırık hat ise ilin Ankara ile sınırını oluşturarak kuzeye doğru sokulmaktadır. Bu nedenler fay hatları ve çevresinde deprem çok olduğu tektonik çukurlar ve kırıklar dizisi içinde öbür bölümler ikinci ve üçüncü derece deprem kuşağı içinde kalmaktadır (Basınoğlu, 1981: 74).

Orta Kızılırmak Havzası içerisinde yer alan Nevşehir ise Erciyes, Hasan Dağ ve Melendiz Dağı arasındaki volkanik bir bölgede yer almaktadır. Volkan tüfleriyle lavlardan oluşan bu yapı Kızılırmak Vadisi'nin kuzeyinde de sürmektedir. Tüf tabakasının kalınlığı 100 m civarındadır. Damsa Çayı Vadisi'nin bazı kesimlerinde alttaki temel yapı yüzeye çıkmış durumdadır. Tüm yöre III. ve IV. zamanın başlarında Erciyes ve Hasan Dağı'ndan püsküren lav tüflerinden oluşmuştur. Egemen madde kalkerdir. Nevşehir-Ürgüp arasında daha çok andezit tüflerine rastlanmıştır. Doğuya gidildikçe Erciyes Dağı'na yakın yerlerde çeşitli çakmaktaşı tabakaları yoğunlaşmıştır. Bu yörenin neojen sonlarında son biçimini aldığı düşünülmektedir. Nevşehir-Ürgüp-Avanos üçgeni içindeki vadi yamacından inen sel sularının tüflerden oluşan bu yapıyı aşındırmasıyla oluklar arasında bu aşınmadan etkilenen yüksekte kalmış kimi oluşumlar ortaya çıkmıştır. Peribacası adı verilen bu yapıların yüksekliği 40 m.'ye kadar ulaşmaktadır. Nevşehir-Ürgüp yöresinde çok sayıda görülen Peribacalarına Anadolu'nun başka volkanik alanlarında rastlanmaz ve bunun çeşitli nedenleri vardır. Yöredeki volkanik tüf tabakaları çok kalın olmadığından yüzey suları ve iklimin etkisi ile kolayca aşınmaktadır. Bu nedenle Kızılırmak Vadisi'ne doğru eğilimli olan alanlarda toprakların bir kesimi yüzey suları ile taşınırken aşınmaya dayanıklı bölümler baca biçiminde yükselmeye başlamış ve bu yapılar oluşmuştur. Nevşehir I. derece deprem kuşağı içinde yer almamaktadır. İl alanı tümüyle ikinci ve üçüncü derece deprem kuşağındadır (Yurt Ansiklopedisi, 1983: (8), 6055 vd).

1.2. İklim

Orta Kızılırmak Havzası'nın çalışma kapsamına alınan illerinden biri olan Kırıkkale ılıman iklim kuşağında yer almaktadır (Altın, 2000: 17; Pehlivanlı, 1992: 27; Karadeniz, 2005: 51). Ancak karasal iklim özellikleri göstermektedir. Karasal iklimin etkili olması ile birlikte kışlar soğuk ve yağışlı, yazlar ise sıcak ve kuraktır (Aslıyüce, 1973: 24; Yıldırım, 1966: 17). Bölge topografya özelliğine bağlı olarak kısmen ılıman iklim özelliği taşımaktadır. Küçük fakat farklı iklim adacıklarına rastlanmaktadır. Bu adacıkların bazıları

700 m altında olduğundan pek çok sebze ve meyve, çevredeki illere göre daha erken olgunlaşmaktadır (Kırıkkale İli Doğa Turizm Master Planı, 2013: 32).

Çalışma sahasının başka bir bölgesi olan Kırşehir’de karasal iklim özellikleri hâkimdir. Kışlar sert ve soğuk geçer ancak bu durum Doğu Anadolu’daki kadar sürekli değildir. Yazlar sıcak ve kurak, ilkbahar yağmurlu, sonbahar ise az yağışlıdır (Basınoğlu, 1981: 78; Saymalı, 1983: 3 vd; Dellal, 1998: 35). Kırşehir’de ovalık alanlar ile dağlık kesimler arasında yıllık sıcaklık ortalaması çok farklı değildir. Yağışlar ise genellikle kış ve bahar aylarında düşmektedir. Rüzgâr yönü ise güney ve güneydoğudur. Kırşehir’de en hızlı rüzgâr bu yönden esmektedir (Yurt Ansiklopedisi, 1983: (7), 4902 vd).

Çalışma sahasının son bölgesi olan Nevşehir’de havzanın diğer illeri gibi karasal iklim kuşağındadır. Burada yazlar sıcak ve kurak, kışlar soğuk ve yağışlı geçmektedir (Yalçın, 1961: 17). Yağışlar daha çok ilkbahar ve sonbaharda düşmektedir. İklim özellikleri Kızılırmak Vadisi’nden uzaklaştıkça sertleşmektedir. Karasal iklimin etkisi ile yıllık sıcaklık ortalaması da ovalık kesimler ile dağlık kesimlerde farklılıklar göstermektedir (Nevşehir İl Yıllığı, 1968: 90). Kuzey ve Güney Anadolu dağ sistemleri nedeniyle deniz etkilerine kapalı Orta Anadolu bölgesinde yer aldığından yağışlar azdır. Ancak Kızılırmak Vadisi ve bu vadiye bağlı eğimlerde ise yağışlar biraz daha çoktur. İlde kışlar çok sert geçtiğinden yağışlar genellikle kardır. Nevşehir’de kuzey rüzgârları egemendir. Kuzeybatıdan esen karayel ile kuzeydoğudan esen poyraz en yoğun olanlarıdır. En hızlı rüzgâr yönü güney ve güneybatıdır. Güneyden esen kible ile güneybatıdan esen lodos zaman zaman etkili olmaktadır (Yurt Ansiklopedisi, 1983: (8), 6058 vd).

1.3. Bitki Örtüsü

Kırıkkale ili step bitki örtüsüne sahiptir (Demir-Örsdemir-Altın, 1997: 10). Yüksek kısımlarda nispeten fazla tahribe uğramamış, kuzeyde Koçubaba ve güneyde Denek Dağı’nda bodur meşelerden ve kısmen de ardıçtan oluşan ormanlık alanlar mevcuttur (Pehlivanlı, 1992: 28). Yapılan arazi çalışmalarında biyolojik çeşitliliğin bu bölgelerde daha çok olduğu ve buralarda sıkıştığı tespit edilmiştir. Kırıkkale Tarım İl Müdürlüğü verilerine göre Kırıkkale ilindeki tarıma elverişli alanın toplam alana oranı, % 66,2, çayır ve meranın oranı % 15, ormanlık alan % 9,7 ve kullanılmayan alan % 9,1’dir. Giderek artan tarım arazileri, ilin ormanlık alan sahasını daha da daraltmaktadır. Bu da ilin biyolojik çeşitliliğini olumsuz olarak etkilemektedir. Ormanlık alanların büyük bir kısmı Sulakyurt, Delice ve Keskin ilçelerinde yoğunlaşmıştır. Diğer ilçeler daha çok step, çayır

ve tarım alanlarına sahip olduklarından yaban hayatı bakımından daha fakir durumdadır. Ancak Kızılırmak ve Delice akarsularının geçtiği ilçeler bu akarsuların hemen kenarındaki vejetasyonun yoğun olması sebebiyle yaban hayatı bakımından da ilin biyolojik çeşitliliğine katkı sağlamaktadır (Kırıkkale İli Doğa Turizm Master Planı, 2013: 39 vd).

İç Anadolu'nun bozkır kuşağı içinde kalan Kırşehir genellikle doğal bitki örtüsünden yoksundur (Büyük Türkiye Ansiklopedisi, 2015: (4), 718; Görsel Büyük Genel Kültür Ansiklopedisi, 2003: (13), 5110). Çok eski çağlarda ormanlarla kaplı bu saha insan etkileri sonucunda çıplaklaşmış ve karasal iklim özellikleri ile kendiliğinden doğal örtüye kavuşmadığından yapay yönden ormanlaştırılmıştır. İlde doğal ormanlara yalnızca Çiçekdağı'nın kuzey kesimlerinde rastlanmaktadır. Genellikle meşe ağaçlarından oluşan ormanlar bozuk baltalık niteliğindedir. İl alanını çeşitli yönlerden parçalayan akarsu vadileri, kavaklıklar ve meyve bahçeleri de vardır. İlde çok geniş alanları kaplayan platolar ise yıllık çayır otları dışında çıplaktır. Son yıllarda ildeki bozuk nitelikli ormanlar bakıma alınarak koruya dönüştürülmesine ve yerleşmenin ormanlar çevresinde yoğunlaştırılmasına başlanmıştır (Yurt Ansiklopedisi, 1983: (7), 4904).

Nevşehir'de bozkır bitki örtüsü görülmektedir (Yeni Türk Ansiklopedisi, 1985: (7), 2653). Yüzyıllarca süren insan etkisi sonucunda ormanlar yok edilmiş, geniş alanlar bozkıra dönüşmüştür. İlkbahar yağmurları ile yeşeren bozkır bitkileri haziran sıcakları ile kurumaktadır (Yurt Ansiklopedisi, 1984: (8), 6059). Bölgenin bozkır bitkileri arasında keven, kekik ve sığırkuyruğu bulunmaktadır (Nevşehir İl Yıllığı, 1968: 85). Yaprakları dikensi olan bu bitkiler çeşitli sıvılar salgılamaktadır. Nevşehir ili orman denilecek alanlar ağaç toplulukları yoktur. Nevşehir doğusundaki Oylu Dağı ile Ürgüp arasında yerler XVIII. yüz yıla kadar sık meşe ormanları ile kaplı iken daha sonra yok olmaya başlamış ve yerini dut ağaçları almaya başlamıştır. İlin doğal bitki örtüsü ise vadi boylarında görülen söğüt, kavak ve selvi gibi türler tamamlamaktadır (Yurt Ansiklopedisi, 1984: (8), 6059 vd).

1.4. Yeryüzü Şekilleri

Kırıkkale'nin yeryüzü şekilleri güney-kuzey yönünde bölen Kızılırmak Nehri çevresinde genç alüvyon çöllerinin oluşturduğu düzlüklerden oluşmaktadır. Bu düzlüklerin çevresinde yassı yer şekillerinden oluşan yazılar bulunmaktadır. Bu kıvrımlı ve yatay üst tersiyer yapıyı kil, marn ve kalkerler oluşturur. Bu yüzey yapıları kuzeyde yükselerek yassı yer şekilli örtü formasyonları ile kaplı yaylaları oluşturur. Bölgenin orta ve güney

kesimlerinde de yassı yer şekilli yapılar yaylaları oluşturmaya devam eder (Kırıkkale İli Doğa Turizm Master Planı, 2013: 30).

Kırşehir il toprakları Kızılırmak Havzası'nın orta bölümünde ve İç Anadolu kıvrım dağlarının temelini oluşturan Orta Anadolu Platosu üzerinde yer almaktadır. İl alanı II. ve III. zamandan beri şiddetli aşım uğramış dağlar ile ana çatılar dışında düzleşerek plato görünümünü almıştır. Çok sayıda akarsu genellikle neojen kalkerlerinden oluşan bu yapıyı kuzey, güney ve batı yönlerinde derin vadiler açarak parçalamıştır. Yer yer genişleyen vadi tabanlarının IV. zamanda eski ve yeni alüvyonların dolmasıyla tarımsal etkinlikler bakımından son derece önemli ovalar ortaya çıkmıştır. İl alanının doğu kesimi II. ve III. zamandaki kıvrılma ve sıkışma ile çöküntüye uğramış ve kapalı bir havzaya dönüşmüştür. Yükseltisi 1.110 m olan bu çöküntü alanının tabanı eskiden sularla dolu iken IV. zamanda alüvyonların birikmesi sonucunda küçülmüş ve Seyfe Gölü olarak adlandırılan orta büyüklükte bir göl alanına dönüşmüştür. Kırşehir'de nerede ise bütün yeryüzü şekillerine rastlanmaktadır ancak platolar çoğunluktadır (Yurt Ansiklopedisi, 1983: (7), 4896).

Nevşehir'in yeryüzü şekilleri Orta Anadolu'da bulunan Erciyes, Melendiz ve Hasan Dağ gibi eski yanardağların kül ve lavlarının birikmesi ile oluşmuş ve çok geniş bir platoya yayılmıştır (Nevşehir İli Yıllığı, 1968: 83). Bu plato ülkenin en uzun akarsuyu olan Kızılırmak'ı doğu-batı doğrultusunda derinliğine oymuştur. Ayrıca bu alan kuzey ve güneyden karışan yan suların açtığı derin vadilerle parçalanmıştır. İl merkezi Kızılırmak Platosu olarak anılan bu geniş ve yüksek düzlüklerin batı yamacında yer almaktadır. Nevşehir topraklarında yeryüzü şekilleri ağırlıklı olarak platolardan oluşmaktadır. Dağlar fazla yer kaplamaz. Kuzey ve Güney Anadolu kıvrım sistemlerinin sıkışması ve yoğun volkanik hareketler sonucu oluşmuştur. Dağlar Kızılırmak Vadisi'nin kuzey ve güneyine serpilmiş durumdadır (Yurt Ansiklopedisi, 1983: (8), 6052).

1.4.1. Dağlar

Kırıkkale'de il toprakları kuzeyindeki Çamlıca, Karakaya ve Kırıkkale tepelerinin ovaya indikleri meyil üzerinde bulunmaktadır. İl topraklarının denizden ortalama yüksekliği 700 m'dir. Kuzeybatı-güneydoğu yönünde uzanan Koçu Dağı 4 km genişlik ve 7 km uzunluğa sahip olup en yüksek noktası Yığlıtepe' dir. Güney ve güneydoğuda Denek Dağ sırası, Çoruhözü Vadisi'nin güneyinde Keskin ile İzzettin Köy arasında uzanmaktadır. En yüksek noktaları; Gâvur Tepesi ile Bozkaya Tepesi'dir. Bu dağlar bölgenin en uzun, en geniş ve en yüksek kütlelerini oluşturur. Bu alanın toplam uzunluğu 44 km, genişliği 30

km'dir. Bunlardan başka kuzeydoğu-güneybatı yönünde uzanan Küre Dağı'nın en yüksek noktası ise Küre Tepesi'dir (Altın, 2000: 15).

Kırşehir'de çok az alanı yani yüzde 17,2'sini kaplayan dağlar, Kırşehir Masifi olarak adlandırılan ana plato üzerinde kuzeyden başlayıp sonra güneybatıya ve güneydoğuya doğru açılarak il topraklarını parçalamaktadır (Devlet İstatistik Enstitüsü, DSİ, 1998: 2) . İç Anadolu kıvrım sistemine bağlı olan bu dağlar Yozgat yöresini kapsayan Bozok platosu üzerinde belirginleşen dağların Deliceırmak Vadisi'nden sonraki uzantıları ile Nevşehir'in kuzeyini kapsayan Kızıldağ kütlesinin kuzeybatı yönündeki uzantıları durumundadır. Kırşehir Masifi içinde yer alan bu dağlar, ırmaklar ile derince yarılmıştır (Görsel Büyük Genel Kültür Ansiklopedisi, 2003, (13), 5109). İldeki dağların en önemlileri ise Çiçek Dağı, Kervansaray Dağları, Aliölmez Dağları'dır (Yurt Ansiklopedisi, 1983: (7), 4896 vd) .

Nevşehir'de il alanında rastlanan yeryüzü şekillerinin en az rastlanana dağlardır. İl alanının % 18,5'ini kaplayan dağlar, genellikle Kızılırmak Vadisi'nin kuzey ve güneyinde sıralanmıştır. İldeki dağların asıl oluşum dönemi III. zamandır. Alp kıvrımlaşması sırasında Kuzey Anadolu ve Güney Anadolu Dağları şekillenirken ortaya çıkan sıkışmalarla Orta Anadolu'da yer yer yükselme ve çökmeler oluşmuştur. Çöken kesimde uzanan Nevşehir toprakları III. zamanda göl suları altında kalmıştır. Sonra yöreden çok yoğun volkanik ve tektonik hareketler olmuş il alanının büyük bölümünden lav ve tüfler aracılığıyla bir yandan da yeni kırılmalar püskürmeler yükselmiş ve bu şekilde dağlar oluşmuştur. İlde başlıca dağları ise Erdaş Dağı, Kızıldağ'dır (Yurt Ansiklopedisi, 1983: (8), 6052).

1.4.2. Platolar, Yaylalar

Kırıkkale ili sınırları içerisinde, yükseklikleri 1200-1600 m arasında değişen yaylalar bulunmaktadır. Küre Dağı'ndaki Hodar, Bedesten, Kamışlı, Sarıkaya; Koçu Dağı'ndaki Koçu, Denek dağlarındaki Gümüşpınar, Pehlivanlı, Suludere, Yeşilkaya, Azgın yaylaları en önemlileridir (Kırıkkale İli Doğa Turizm Master Planı, 2013: 30).

Kırşehir, Kızılırmak yayı içerisinde ve Orta Anadolu platosu üzerinde yer almaktadır (Büyük Ansiklopedi, 1991: (8), 3089). Kırşehir il alanının % 64,5'i platolar ile kaplıdır. Yozgat yöresinde oldukça yüksek olan platoların Deliceırmak, Kızılırmak yayı içinde kalan bölümleri önemli ölçüde alçalmaktadır. Kırşehir ile Çiçekdağı arasında yükseltisi 850-1000 m arasında platoların yüzeyleri genellikle eosen kalkerleri, marnlar ve

alçıtaşı serisiyle örtülüdür. Güneybatı ve kuzeydoğu yönünde akan derelerin açtığı vadide parçalanmış platonun büyük bölümü kuru tarıma ayrılmıştır. Orman örtüsünden yoksun olan platolar İç Anadolu'nun karasal iklim kuşağı içinde kaldığından ot bakımından da zengin değildir. Bu durumda platolar daha çok küçükbaş hayvancılık yapmaya uygundur. Kırşehir il merkezinin doğu ve kuzeydoğusunu kaplayan platonun yükseltisi 500-1200 m arasındadır. Bütünüyle çıplak olan ve karstik bir yapı gösteren bu platolar kurak ve sıcak yaz aylarında çevre için birer su kaynağı oluşturmaktadır. Kış ve bahar aylarında düşen yağışlar kalkerli yapıda alt katmanlara geçmekte ve düşük yükselti basamaklarında yeniden kaynak olarak yüzeye çıkmaktadır. Yer yer yıllık çayır otları ile kaplı yaylalarda genellikle küçükbaş hayvancılık yapılmaktadır. Kırşehir' nin güneyi, batısı ve doğusunda geniş alanlar neojenden oluşmuş platolar ile kaplıdır. Hayvancılık açısından çok önemli bu platoların yapısı yumuşak olduğu için aşınma çok şiddetli olmuş akarsuların açtığı derin vadi oluklarında ve çeşitli büyüklükteki çöküntü alanlarında aşınma ovaları ortaya çıkarmıştır. Aşınma ovalarının en önemlisi 1110 m ile Seyfe Ovası'dır (Yurt Ansiklopedisi, 1983: (7), 4897)

Nevşehir Orta Kızılırmak bölümünde Ürgüp püskürük platosu üzerinde yer alan bir şehirdir (A'dan Z'ye Kültür ve Tarih Ansiklopedisi, 2004: (2), 154). Nevşehir il alanından çoğu platolar ile kaplıdır. III. zamanın sonları ile IV. zamanın başlarında ortaya çıkan kıvrılma, sıkışma ve volkanik hareketler sonucu daha önce neojen gölleri altında olan il alanı yükselmiştir. Doğudaki Erciyes, güney ve güneybatıdaki Melendiz ve Hasan Dağ'ı gibi volkanik dağlardan çıkan lavlar çevreye yayılarak geniş platolar oluşturmuştur. Bu ovalar Kızılırmak'ın ortadan geçmesi ile birlikte günümüzdeki görünümünü kazanmıştır. Akarsuyun yöredeki önemi nedeniyle il topraklarındaki platoların tümüne birden Kızılırmak Platosu adı verilmiştir. Bu platoların 1500 m kadar çıkan yükseltileri vardır ancak eğim % 20'in altındadır. Püskürük ana maddenin çözülmesi ile oluşan plato toprakları çoğunlukla pek sıgıdır. Yaz ayları sıcak ve kurak geçmektedir. İlkbaharda çiçek açan bozkır bitkileri görülmekte ve Kızılırmak'a karışan suların çoğu yazın kurumaktadır (Yurt Ansiklopedisi, 1983: (8), 6053).

1.4.3. Akarsular

Kırıkkale ilindeki en önemli akarsu Kızılırmak'tır (Altın, 2000: 17; Gülyazı, 2004: 16). Kızılırmak, il topraklarına güneyde Çelebi İlçesi'nden girer; kuzey yönünde akarak merkez ilçede kuzeybatıya yönelir, il topraklarından çıkıp kuzeyde Çankırı-Kırıkkale il sınırını oluşturur. Hasandede-Hacılar arazileri içinde Kızılırmak üzerinde Kapulukaya

Barajı kuruludur. Bunun yanı sıra Delice Çayı, Çoruhözü Deresi ve Okun Deresi gibi bazı akarsular bulunmaktadır (Kırıkkale Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü İl Durumu Raporu 2011: 4).

Kırşehir ili asıl olarak Kızılırmak ve onun kollarından olan Delice Irmağın havzaları üzerinde bulunmaktadır (Kırşehir İl Yıllığı, 1967: 45). Ayrıca il topraklarının küçük bir bölümü de kapalı havza durumundadır. İlin büyük kısmını içine alan Kızılırmak Havzası Fırat Havzası'ndan daha büyüktür. İç Anadolu'nun kuzeydoğusundan Kızıldağ'dan doğan Kızılırmak Sivas, Kayseri, Nevşehir ve Kırşehir'den geçtikten sonra kuzeybatıya döner ve Kırşehir kentinin 17 km güneyinden geçerek akışını sürdürür (Kumlubiçak, 2011: 22). Akış rejimi de düzensizdir. Baran Dağı'nın kuzey yamaçlarından kaynaklanan Kılıçözü Deresi ise önce kuzeye akar sonra güneye doğru genişledikçe bir yay şekli çizerek Çoğun, Kırşehir ve Güzler'i geçerek Kızılırmak'a katılır. Kızılırmak'ın önemli bir kolu olan Deliceirmak Yozgat'taki plato ve dağların güney yamacından üç kol halinde başlar ve bu küçük kolların birleşmesi ile ırmağa dönüşen akarsu Yerköy İlçesi'nden sonra Yozgat-Kırşehir sınırını oluşturacak şekilde kuzeybatı yönünde akmaktadır. Gölcük Bucağı'nın batısında il toprakları dışına çıkan Deliceirmak Çorum il alanından kuzeye dönerek Kızılırmak'a karışmaktadır. Kaman ilçesi alanında çok sayıda kol halinde başlayan Kaman-Kılıçözü Deresi kırık fay hatları boyunca kuzey yönünde akmaktadır. Uzunluğu yaklaşık 150 km olan akarsu Karaova Bucağı'nın batısında ilin kuzey bölümünde yer alan dağ ve paltoların sularını toplayan Malaközü Deresini almaktadır. İlin Kırıkkale ile sınırını oluşturacak şekilde Kaman-Kılıçözü Deresi, Ocakbaşı Bucak'ında il sınırları dışına çıkmaktadır. Daha sonra doğuya yönelerek Kırıkkale-Yozgat sınırından Deliceirmak'a karışmaktadır (Yurt Ansiklopedisi, 1983: (7), 4897 vd).

Nevşehir il alanı Konya Kapalı Havzası'na giren Derinkuyu yöresi dışında tümüyle Kızılırmak Havzası'nın orta bölümünde yer almaktadır (Yurt Ansiklopedisi, 1983: (8), 6053). Kurak kuşak üzerinde kaldığından yer üstü su kaynakları pek zengin değildir (Nevşehir İl Yıllığı, 1968: 88). Avanos İlçesinden il topraklarına giren Kızılırmak, Gülşehir'den sonra keskin bir dönüşle kuzeybatıya yönelir. Kargı'nın güneyinde yeniden keskin bir dönüşle doğuya döner. Kızılırmak'ın Orta Anadolu'da çizdiği yay üzerinde yer alan Nevşehir'de kuzeyden ve güneyden bu akarsuya karışan büyüklü küçükü çok sayıda dere bulunmaktadır. Bu akarsuların en önemlileri Damsa Çayı ve Acıgöl Deresidir. Diğerleri yaz aylarında kuruyan küçük su kaynaklarıdır (Yurt Ansiklopedisi, 1983: (8), 6053 vd).

1.4.4. Vadiler ve Ovalar

Kırıkkale ilinde il sınırları içinde ovalık alanlar çok azdır. En önemli ova Kırıkkale Ovası'dır. Kırıkkale Ovası; kuzeyde Çamlıca ve Karakaya tepelerine, güneyde de Denek Dağı'nın batısına kadar uzanmaktadır. Kuzeydeki tepeler ovaya meyilli bir şekilde inerek birleşmektedir. Kırıkkale'de yerleşimin çekirdeği bu meyilde oluşmuştur. Kırıkkale Ovası doğudan batıya, yani Kızılırmak'a doğru gittikçe genişler; en geniş yeri Çoruhözü Deresi'nin Kızılırmak'a yaklaştığı yerde bulunur, buranın yüksekliği 750 m civarındadır. Kırıkkale Ovası'ndan başka, akarsular boyunca düzlükler görülürse de jeofomatik bakımdan pek önemli değildir. Bunun nedeni akarsu yatakları ile tepelerin yükselti farkının fazla oluşudur. Dağlar her yönden derin vadilerle parçalanarak yuvarlak ve bazen de sivri tepeler halinde sıralanmıştır. Bu tip tepelerin dağlara yaklaştıkça fazlalaştıkları görülmektedir (Kırıkkale Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü İl Durumu Raporu, 2011: 31).

Yapısında karstik oluşumlar egemen olan Kırşehir Platosu'nda vadiler çok önemlidir. Yumuşak ve aşınması kolay olan topraklarda akarsular derin yarıklar açmaktadır. Seyfe Gölü çöküntü alanına açılanlar ve kırık fay hattına yerleşmiş olanlar dışında vadiler genellikle dar ve diktir. Bu nedenle tabanları ova ya da geniş tarım düzlükleri oluşturacak kadar geniş değildir. En önemli vadilerinden olan Kızılırmak Vadisi, İç Anadolu'da geniş bir yay çizdikten sonra kuzeye yönelerek Karadeniz'e kadar uzanmaktadır. Kırşehir bu yayın içinde yer almaktadır. Kayseri'nin kuzeyinde başlayan Kızılırmak Vadisi Nevşehir ilinin ortasından geçmektedir sonra Kırşehir'in güneyinden geçip Kırıkkale il alanına sokulan vadi Orta Anadolu'nun düşük yükselteli platolarında geniş bir koridor oluşturmaktadır. Yürükçek'in doğusundan il alanına giren vadi Ecikağıl'dan sonra Kırıkkale-Kırşehir sınırını oluşturacak şekilde Ağapınar yöresine kadar uzanmaktadır. Türkiye'nin en önemli barajlarından olan Hirfanlı ve Kesikköprü, Kızılırmak Vadisi'nin bu kesiminde yapılmıştır. Kızılırmak Vadisi'nin il sınırında kalan bölümün büyük kısmı iki baraj gölünün suları altında kalmıştır. Baraj göllerine Kırşehir yönünde çok sayıda vadi açmakla birlikte Kırşehir-Kılıçözü Vadisi dışında kalanlar dik ve dardır. Kuzeybatı-güneydoğu doğrultulu fay hattı boyunca uzanan Kırşehir-Kılıçözü Vadisi Baran Dağı'nın kuzey yamacından başlar Sofular'a kadar kuzey yönünde uzanır, vadi buradan sonra önce doğuya sonra güneye dönerek Çoğun'a ulaşır. Aynı yönde uzanan vadi Kırşehir kenti ve Güzler'i geçtikten sonra Kızılırmak Vadisi'ne açılır. Kızılırmak'ın en önemli kollarından birisi olan Delice'nin Orta Anadolu Platosunda açtığı bu vadi

Yozgat il sınırı içinde kalan Çayıralan'dan, Akdağmadeni'nin batısından ve Bozok Platosunun güney yamaçlarından üç kol halinde başlamaktadır. Kırşehir il alanı yakınlarında Yerköy yöresinde tabanı genişlemeye başlamıştır. Kuzeybatı yönünde uzanan vadi Gölcük yakınlarında kuzeye dönerek il topraklarından çıkmaktadır. Kırıkkale -Yozgat sınırını oluşturacak şekilde uzanan vadi Çorum il alanından Kızılırmak Vadisi'ne açılır (Yurt Ansiklopedisi, 1983: (7), 4898).

Kırşehir çevresindeki ovaların en önemlilerinden biri Çoğun Ovası'dır. Çoğun Barajı'nın yapılmasından sonra, barajdan sulanan ve vadi tabanından merkez ilçeye kadar yaklaşık 17-18 km uzanan topraklar, Çoğun Ovası adı ile anılmaya başlanmıştır. Akarsuların taşıdığı maddeler ile oluşan bu ovanın yüzölçümü 2500 hektara yaklaşmaktadır. Karasal ilkim nedeni ile bitkisel ürün deseni pek çeşitli olmayan Kırşehir'de bu toprakların modern sulamaya açılması ile sanayi bitkileri ve meyve üretimi artmış ve ilin tarımsal geliri fazlalaşmıştır. Merkez ilçenin güneyinde Kırşehir-Kılıçözü Deresi üzerine Güzler Sulama Regülatörü'nün yapılması sonucunda buradan Kızılırmak'a kadar Kırşehir-Kılıçözü Vadisi'nin tabanına Güzler Ovası denilmeye başlamıştır. Uzunluğu 15 km kadar olan bu ova yaklaşık 2400 hektar alanı kapsamaktadır. Diğer bir ova ise Malya Ovası (Seyfe Ovası)'dır. Çiçekdağı İlçesi'nin Salepboğazı ve Taburoğlu köyleri yöresinden başlayan bu ova, Mucur İlçesini kuzeyini de içine alarak Kayseri il sınırına denk gelmektedir. Alanı 400 km² olan ovanın yükseltisi 1110 m'dir. Seyfe Ovası yüksek bir düzlük görünümündedir. Çevre dağ ve platolardan inen akarsularca taşınan maddelerin çöküntü tabanını doldurması sonucu oluşan bu yüksek düzlüğün büyük bölümü uzun süre bataklık olarak kalmıştır. Göl suları tuzlu olduğundan göl çevresinde genişçe bir alan çoraktır. Bunun dışında kalan ovalık alanı da alüvyonlar ile kaplı olmasına karşın sulama olanakları yeterince gelişmediğinden kuru tarım egemen durumdadır (Yurt Ansiklopedisi, 1983: (7), 4899).

Nevşehir'de yeryüzü şekillerinden dolayı vadiler çok önemlidir. Volkanik lav ve tüflerden oluşan kesimlerde akarsuda dar oluklar açmıştır. Vadiler dar ve dik olduğundan verimli taban ovalar pek azdır. İlin en önemli vadisi Kızılırmak Vadisi'dir. Vadi Nevşehir'deki bölümü pek geniş değildir. Yalnızca Avanos, Gülşehir yörelerinde yer yer vadide dar ovalar oluşmaktadır. Kızılırmak Vadisi'nin kuzey ve güneyde çok sayıda vadi açılmıştır. Bu vadilerin çoğu akarsularca derince yarılmıştır. Bunlar pek genişleme olanağı bulamadan Kızılırmak Vadisine açılmaktadır. Kıyı ovaları ise Kızılırmak'ın kuzey ve güneyinde vadi tabanındaki doğu-batı doğrultusundaki tarım alanına Kıyı Ovaları adı

verilmektedir. Ancak bu taban topraklar yalnızca iki yerde ova niteliği kazanabilmektedir. Bu ovidan başka Derinkuyu ovası ise Nevşehir'in en büyük ovasıdır. Güneye doğru eğimli olan bu ovalar, çok sayıda akarsuların taşıdığı alüvyonlarla kaplanmıştır. Akarsular yaz döneminde bütünüyle kuruduğu için ovanın yüzey sularıyla sulanma olanağı yoktur. Nevşehir'de bu ovalar dışında kimi taban topraklarda ve platolar arasında genellikle kuru tarım çok sayıda küçük düzlükler vardır. Ova sayılabilecek geniş olmamalarına karşın tarımdaki teknolojinin gelişmesi ile birlikte bu alanların önemi artmaya başlamıştır (Yurt Ansiklopedisi, 1983: (8), 6056).

1.5. Yeraltı Zenginlikleri

Kırıkkale ili, maden cevherleri çeşitliliği yönünden zengin ancak rezerv itibarıyla fakirdir. Maden Teknik Arama Enstitüsü tarafından Kırıkkale ve çevresinde yapılan araştırmalarda asbest, mermer, flüorit, bakır, çinko, kromit ve manyezit madenleri tespit edilmiş, ancak bunlar düşük kalitede olduğundan işletmeye elverişli bulunmamış, planlama ve projelendirme çalışmalarında dikkate alınmamıştır (Kırıkkale Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü İl Durumu Raporu, 2011: 32).

Kırşehir'de de çeşitli madenler bulunmasına karşın bunlar ekonomik nitelikte değildir. İlde yer alan en önemli madenler demir, flüorit ve mermerdir. Demir yatakları merkez Çiçekdağı ve Kaman ilçelerindedir. Oniks yani mermer yatakları ise merkez ilçe, Kaman ve Mucur dolaylarındadır. Tuğla ve kiremit hammaddesi ise Çiçekdağı ilçesindedir. Kırşehir'deki ekonomik açıdan önem taşıyan doğal kaynaklardan biride tuzdur (Yurt Ansiklopedisi, 1983: (7), 4900 vd).

Nevşehir'in yeraltı kaynakları arasında ise linyit, perlit ve tuz yatakları bulunmaktadır. Linyit yataklarında zaman zaman üretim yapılmıştır. Merkez ilçe ve Avanos'ta zengin kil yatakları bulunmaktadır. Bilindiği gibi kil kiremit yapımında kullanılmaktadır (Yurt Ansiklopedisi, 1983: (8), 6057).

1.6. Toprak Özellikleri

Kırıkkale ili toprakları genelde kahverengi topraklardan oluşmaktadır. Yüzeyde kahverengi veya grimsi olan bu topraklar, küçük taneli olup kolayca dağılabilmektedir. Kireç oranı oldukça yüksektir. Ana kayası volkanik özellik gösterir. Bu topraklar çok engebeli alanlardaki çukurumsu bölümlerde birikmiştir. Üzerlerinde çıplak volkanik kaya yüzeyleri görülür. Mineral bakımından zengin olduklarından verimlidirler. Ayrıca güneyde akarsu kenarlarında alüvyon topraklar bulunur. Bunlar yer yer kalın örtüler oluşturur.

Eğimleri az olduğu için tarla ve sulu tarıma elverişlidirler. Yörenin az yağış alması ve kuraklık toprak oluşumunda önemli etkindir. Kırıkkale ilinde toprakların % 57,2'sinde derinlik 50 cm'nin altındadır. Sığılık daha ziyade çayır-mera arazilerinde görülmektedir. Kırıkkale ili sınırları içindeki kahverengi topraklar, kireçsiz kahverengi topraklar ve kırmızımsı kahverengi topraklar en büyük yüzey alanına sahip topraklardır (Kırıkkale Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü İl Durumu Raporu, 2011: 35).

Kurak ve tektonik bir bölgede yer alan Kırşehir'de toprak özellikleri iklim ve ana toprağa bağlı olarak değişiklik göstermektedir. İlde bazı ana toprak grupları vardır. İl alanının büyük bir bölümü kahverengi topraklarla kaplıdır (Kumlubiçak, 2011: 29). Olgun kahverengi topraklar kireçtaşı tabakaların üzerinde oluşmuştur. Üst toprak tabakasında bazı organik maddeler alt toprak tabakasında ise kireç birikimi vardır. Kurak Orta Anadolu kuşağında yaygın toprak türü olan kahverengi topraklarda kışın ve ilkbaharda düşen yağışlar serbest kireci 40-50 cm derinliğe dek yıkayabilmektedir (Yurt Ansiklopedisi, 1983: (7), 4901).

Nevşehir ve çevresinde altı toprak çeşidi vardır. Bunların verimi yağış oranlarına göre değişmektedir. İl topraklarının geneli fosforlu besin maddesinden yoksundur. Posatlı besin maddesi ise yeterli düzeydedir. Azot kaynağı olan organik maddeler kahverengi topraklar ile azotlu topraklarda yüksek diğer toprak türlerinde orta ya da düşük düzeydedir. Kahverengi topraklar ilde geniş alan kaplamaktadır. Bunlar kireçli tortul üzerine oluşmuş üstte organik madde altta kireç birikimi olan topraklardır. İlde kahverengi topraktan sonra en yaygın toprak türü regosol topraklardır. Bunu kırmızı renkli topraklar takip etmektedir. İlin çeşitli kesimlerinde rastlanan volkanik kayalar dış püskürükler ve granitler üzerinde kireçsiz kahverengi topraklar oluşturmuştur. Bu topraklar kalın bir kil birikimi altında biriken olgun topraklardır. Kapladığı alan bakımından 5. büyük grubu alüvyon topraklar oluşturmaktadır. Tarımsal alan bakımdan geç topraklardır. Bu toprak çeşitlerinden başka podzolit, organik, çorak ve kahverengi topraklara rastlanmaktadır (Yurt Ansiklopedisi, 1983: (8), 6056 vd).

II. BÖLÜM

2. ORTA KIZILIRMAK HAVZASI'NIN DEMİR ÇAĞI

2.1. Demir Çağı'nda Anadolu'nun Genel Durumu

Demir Çağ olarak adlandırılan dönem genel olarak Deniz Kavimlerinin Göçü ile başlayıp Hellenistik Çağ arasında geçen dönemdir. Demir Çağı, Erken Demir Çağı (M.Ö. 1200- 800), Orta Demir Çağ (M.Ö. 800- 600) ve Geç Demir Çağı (M.Ö. 600- 300) olmak üzere üç döneme ayrılmaktadır (Sivas, 2007: 17).

Demir Çağı olarak adlandırılan dönemde insanoğlu demiri bronzdan sonra tanımıştır ve demir kuşkusuz MÖ. III. ve II. binlerden itibaren bazı yerlerde kullanılmaya başlamıştır. Taş ve bronzu ikinci plana iten bu madenin yayılması çok çabuk olmuştur. Demirin öne geçmesinin iki nedeni olmuştur. Bunlardan birincisi demirden daha sağlam ve daha kesici aletler yapılması, ikincisi ise çıkarılmasının büyük çabalar gerektirmemesidir.

Bu dönemde demir madeninin kullanım alanı giderek artmıştır ve M.Ö. IX. yüzyılın sonlarına doğru birçok alanda özellikle silah yapımında demir yer almaya başlamıştır. Bu olay Tunç Çağı kültürüne kesin olarak son vermiş ve bu gelişmeler Demir Çağı'nı başlatmıştır. Demir Çağı'nın en dikkat çekici özelliği ise demirin giderek ucuz bir madde haline gelmesidir. Demirin ucuz maden haline gelmesi ise insanlık tarihi açısından önemli bir gelişmedir. Böylece tarım ve endüstri daha etkili bir kurum haline gelmiştir. İnsanların doğaya egemen olması daha sağlam adımlar atmasına yol açmıştır. Ucuz demir aletler küçük üreticileri devlet tekelinden tümüyle kurtararak da bağımlılıklarını azaltmıştır (Sevin, 2003: 180).

Demirin işlenmesinin gelişmesi çok sayıda ve daha sağlam alet yapılmasını da beraberinde getirmiştir. Silah dışında demirden balta, kazma, kürek ve orak gibi aletlerde yapılmıştır. Demir aletler taşların işlenmesini kolaylaştırmıştır. Demirden yapılan kazma ve kürek gibi aletler geniş ormanlık arazilerin açılması, otlakların elden geçirilmesi ve topraktaki yabancı maddelerin temizlenmesinde çok yararlı olmuştur. Ucu demirden sabanlar Demir Çağı'nın başlarında ortaya çıkmış bütün bölgelerde birdenbire yaygınlaşmıştır (Diakov- Kovalev, 1987: 57).

Anadolu'da demirden yapılmış en eski araç ve gereçlere çok sınırlı olmakla birlikte M.Ö. III. binde rastlanır. Ancak demirin döneme adını verecek kadar yaygınlaştığı ve yayıldığı zaman ise arkeolojik ve yazılı kaynaklardan anlaşıldığı kadarı ile M.Ö. 1200'lerdir.

Yazılı kaynaklardan anlaşıldığına göre Hititlerin Demir Çağı'ndan çok önceleri demiri işlemiş ve kullanmış oldukları hatta M.Ö. 1600 yıllarında demir cevherini çıkarmak için bir çeşit tekel kurdukları bilinmektedir. Demir cevheri ısıtılıp işlenmeye hazır hale geldikten sonra soğumadan işlenmesi gereklidir. Demirden araç ve gereçlerin yapımında bu özelliklerin olması gerektiğinden, M.Ö. 1200'lü yıllara kadar az sayıda uzman işgücü ile üretimi sürdürülen bronz, ekonomik açıdan demire tercih edilmiştir. Dövme demirden keskin bir kenar elde etmek için gerekli teknik gelişmeler, M.Ö. 1400'lü yıllarda Hitit İmparatorluğu'nun egemenliği altındaki Kaliblerden bir grup demirci tarafından bulunmuştur. Demir Çağı'nın M.Ö. 1200 yıllarına kadar tam anlamında başlamadığı hakkında bilim dünyasında bazı görüşler vardır. Hitit İmparatorluğu'nun dağılmasından sonra kırsal bölgelere dağılan demirci ustaları bu yeni etkinliğin bütün Ortadoğu'ya ve Avrupa'ya yayılmasını sağlamıştır (Aktüre, 2003: 46 vd).

Bu dönemde hammaddeden demir elde etmek için taş ve kilden yapılmış ocaklar kullanılmıştır. Bu şekilde elde edilen madenlerin direnç kazanması için ayrıca dövülmesi gerekmektedir. Bunu sağlamak içinde demir, akkor durumda iken üzerine odun közü dökülerek çekişle dövülmüştür. Böylece bu sayede demirci olarak isimlendirilen bir meslek grubu ortaya çıkmıştır. Demirciler demiri işlerken örs, çekiç, makas vb. aletler kullanmıştır (Daikov-Kovalev, 1987: 60).

M.Ö. 1200-400 yılları, kitlesel göçler ve büyük istilalar gibi dış etmenlere karşın, teknolojik gelişmelerin geniş halk kitlelerine yayıldığı bir dönemdir. Bu dönem ayrıca, kendi toprağında çiftçilik yapan köylü ile tarım dışı üretim yapan zanaatkârların sarayın denetiminden kurtularak pazar için üretim yapmaya başladığı, paranın ilk kez kullanılmaya başlandığı, her türlü malın para karşılığında alınıp satıldığı bir geçiş dönemidir. Bu dönem aynı zamanda savaşın bir yaşam biçimi haline geldiği, her toplumun bulunduğu coğrafyada en yakın komşularıyla sürekli savaş durumunda olduğu bir dönemdir (Aktüre, 2003: 265).

Değişen güç dengeleri ekonominin ağırlık merkezinin farklı kentlere kaymasına neden olsa da kentlerin nüfuslarında Bronz Çağı'na bakıldığında fazla bir artışın olmadığı görülmüştür (Aktüre, 2003: 257).

2.2. Demir Çağında Anadolu'nun Siyasal Durumu

Hitit İmparatorluğu' nun MÖ. XII. yüzyılın başlarında yıkılışından sonra Anadolu'da büyük bir kargaşa ve yıkım ortamı meydana gelmiştir. Eskiden Hitit İmparatorluğu'nun sağladığı düzen ve huzur içinde yaşayan halklar çeşitli yönlerden Orta

Kızılırmak Havzası'na girmeye başlamışlardır. Hititlerin düşmanı Kaşkalar Kızılırmak'ın kuzeyindeki alanı, Kafkaslar yoluyla gelen Muşkili halklar Doğu Anadolu'yu, Batı Trakyalı göçmenler Batı Anadolu'nun kuzey bölümünü ve Sami kökenli topluluklar ise Güneydoğu Anadolu'ya gelerek yerleşmeye başlamışlardır. Tüm bu olumsuzluklar Mısırlılarca Deniz Kavimleri olarak adlandırılan toplulukların yarattıkları olumsuz ortamın üzerine bir de kıtlık eklenince başta Hitit başkenti Hattuşa olmak üzere eski siyasi merkezlerin çoğu yakılıp yıkılmış ve uzunca bir süre terk edilmiştir. Böylece Anadolu'da yeni bir dönem başlamıştır. Bunun yanı sıra Orta Kızılırmak Havzası kendini göstermeye başlayan irili ufaklı birçok yeni güçler arasında çekişme alanı haline gelmiştir. (Sevin, 2003: 180).

Deniz Kavimleri göçlerinden sonra Demir Çağ'da Anadolu'da ortaya çıkacak olan yeni siyasi güçler ise Geç Hitit Şehir Devletleri, Urartular, Frigler ve Lidyalılar olmuştur (Bahar, 2013: 216; Kaya, 2013b: 20; Bingöl, 2010: 10).

M.Ö. II. binin ilk yarısında olduğu gibi Demir Çağı'nda da Anadolu yarımadası büyüklü küçüklü çeşitli beyliklerin yönetimindedir. Güney Anadolu'da kısmen Suriye'de olmak üzere Geç Hititler, Doğu Anadolu'da Hurilerin devamı olan Urartular, Orta Anadolu'da Frigler, Batı Anadolu'da ise Lidyalılar ve İonlar güçlü uygarlıklar kurmuşlardır. Bu topluluklar Mısır, Fenike ve Babiller ile birlikte Hellen Uygarlığına büyük ölçüde etki ederek bu dönem Anadolu kültürünün şekillenmesine önemli katkı yapmışlardır (Akurgal, 2014b: 138).

2.3. Demir Çağı'nda Orta Kızılırmak Havzası

MÖ. 1200'lerde Hitit İmparatorluğu'nun yıkılmasının ardından büyük bir kargaşa içine giren Anadolu da siyasi bir boşluk oluşmuştur. Hititlerin düşmanlarından olan Kaşkalar Orta Kızılırmak Havzası'nı da içine alan Orta Anadolu'nun tamamını ele geçirmişlerdir. Bir süre sonra Kafkaslar yolu ile gelen kavimler Doğu Anadolu'nun batı kısmına, Balkanlar tarafından gelenler Kuzeybatı Anadolu'ya ve güneyden gelenler ise Güneydoğu Anadolu'ya yerleşmeye başlamışlardır (Sevin, 2003: 194).

Güneydoğu Avrupa boyları Orta Anadolu kentlerini tahrip ederek Asur sınırına kadar ilerlemişlerdir. Frig Krallığı'nın kuruluşuna kadar bu bölge yarı göçebe halkların yaşam alanı haline gelmiştir.

Demir Çağı'nda Orta Kızılırmak Havzası yoğun şekilde Frig yerleşmelerine sahne olmuştur. Demir Çağı'nın erken evresinde Anadolu da politik ve sosyal değişimleri de

beraberinde getiren bu dönemin yaklaşık 400 yıl sürdüğü sanılmaktadır (Ünsal, 2012: 96). Orta Kızılırmak Havzası'nın içinde bulunduğu Orta Anadolu'da M.Ö. 750'lerden daha eskiye giden hiçbir arkeolojik kalıntı ele geçirmemiştir (Akurgal, 1995a: 139).

Erken Demir Çağ geleneklerinden çıktığı kabul edilen Orta Demir Çağ kültüründe ele geçen çanak-çömleklerin çoğunluğu Frig dönemine tarihlenmektedir. Ancak bölgede Frig nüfusunun yanında Tabal ve Muşki gibi farklı etnik grupların olması nedeni ile kimlik sorunu da gündeme gelmiştir. Bu dönemde tek renkli ve boya bezemeli olmak üzere iki ana grup altında toplanan çanak-çömlekler tek renkli çark yapımı olup çok metalik parlaklıkta gri, siyah ve açık kahverengi türlerden oluşmaktadır. Bu tür mallar Kızılırmak Kavsi içerisinde yoğun olarak üretilmiştir. Geç Demir Çağı'nda Kalehöyük IIc'de temsil edilen düz ve dalgalı yatay boya bantlar ile ve tek merkezli daire dizileri ile bezeli çanak-çömlek grupları bu durumun bir kanıtıdır. Ancak güneye ve doğuya doğru gidildikçe yoğunlukları azalmaktadır (Sivas, TAY (2007): Demir Çağ: İç Anadolu Bölgesi. 17 vdd).

Orta Kızılırmak Havzası'nın bir kısmı Geç Hitit Şehir Devletleri döneminde de yerleşme görmüştür. Sınırları havzaya kadar ulaşan Geç Hitit Şehir Devletleri'nden biri Tabal Krallığı'dır. Tabal Krallığının yayılım alanı tam olarak bilinmemekle birlikte yazıtlardan anlaşıldığına göre Kayseri ve Nevşehir bölgesine yayıldığı sanılmaktadır.

Tabal bölgesi zengin doğal kaynaklara sahip olmasının yanı sıra aynı zamanda ticaret yollarının birleştiği bir konumdadır. Orta Anadolu'nun hayat damarlarından olan doğu-batı ve kuzey-güney doğrultusundan uzanan ticaret yolları M.Ö. I. binde Tabal Krallığı sınırları içerisinde geçmektedir (Duymuş, 2011: 37).

2.3.1. Tabal Krallığı Zamanında Orta Kızılırmak Havzası

Hitit İmparatorluğunun yıkılmasının ardından kurulan Geç Hitit Devletleri Hititlerin kültürel ve siyasi mirasçılarıdır. Orta Anadolu bölgesinden Malatya ve Suriye'ye kadar yayılmış olan Geç Hitit Devletlerinden en batıda olanı Tabal'dır (Duymuş, 2011: 36; Memiş, 2015: 184; Yiğit, 2000: 177; Akçay, 2014: 37). Tabal Orta Kızılırmak Havzasını'da içine alan bir bölgede kurulmuştur.

Hititler yıkıldıktan sonra Anadolu'nun genelinde yaklaşık 400 yıl sürecek bir karanlık çağ yaşanmıştır ve çeşitli şehir devletleri kurulmuştur (Bahar, 2013: 218; Yiğit, 2000: 177; Alçay, 2014: 37 vd). Bu şehir devletlerinden biri konumuzu ilgilendiren Tabal Krallığı'dır. Tabal Krallığı hakkındaki ilk bilgileri Asur kaynaklarından öğrenmekteyiz. Bu krallık Assur yıllıklarından öğrendiğimiz kadarı ile doğuda Melid ve güneyde Hilakku ile

sınırdı. Önceleri Asur'a haraç vermek zorunda kalan Tabal Krallığı sonraları güçlenerek kendi içerisinde öne çıkan Vaşşurme adı verilen güçlü krallar tarafından yönetilmişlerdir (Bahar, 2013: 218 vd).

Dini inanç olarak fırtına ve hava tanrılarına inanan Geç Hitit Şehir Devletleri'nin kralları bu dönemde Hitit, Luvi ve Hurri tanrılarına büyük bir saygı göstermektedirler (Bahar, 2013: 276).

Tabal Krallığı'nın bu durumu aydınlatan en önemli anıt, Tabal Kralı Varpalavaş'ın fırtına tanrısı Tarhu'ya dua ettiği anıttır. Tarhu'nun elinde Orta Kızılırmak Havzası'nın yaygın ürünü başak ve dağlık kesimin ürünü üzüm vardır. Ayrıca bu döneme ait bazı hiyeroflif yazılı steller Kayseri, Aksaray ve Nevşehir çevresinde de ele geçmiştir. (Bahar, 2013: 220).

Tabal Krallığı ve Asur Devleti arasındaki ilişkiler Asur Kralı II. Sargon döneminde farklı bir boyut kazanmış ve Tabal Krallığı Asur'a karşı kurulan koalisyonlarda yer almıştır. Krallık bu dönemde Asur'a karşı Urartu Devleti'ni desteklemiştir. Asur Krallığı ile uzunca bir süre kararlı bir şekilde mücadele eden Tabal Krallığı, II. Sargon'un ölümünden hemen önce Asur egemenliğinden tamamen kurtulmuştur. Ancak Anadolu'da Asur tehlikesinin ardından Kimmer tehlikesinin baş gösterdiği yıllarda Tabal Krallığı gücünü yavaş yavaş kaybetmiştir (Duymuş, 2011: 40 vdd).

Bu dönemde Anadolu'nun farklı coğrafyalarında kurulan şehir devletleri feodal bir yönetimle ve kavim-aşiret esasına bağlı bir yapıda yönetiliyorlardı.

2.3.2. Frig Krallığı'nın Kuruluşu ve Orta Kızılırmak Havzası

Orta Kızılırmak Havzası'ndaki yerleşmelerin hepsinde Hitit tabakasının hemen üzerinde Frig yerleşmesi görülür. Bu durum Frig tabakasının MÖ. XI. yüzyıla tarihlenmesine neden olmaktadır.

Yaklaşık olarak M.Ö. 1200'lerde Hitit İmparatorluğu aralarında Doğu Karadeniz'de oturan Kaşkalar'ında bulunduğu istilacı topluluklar tarafından yıkılmıştı. Aralarında Alacahöyük, Alişar ve Boğazköy'ün bulunduğu birçok Hitit kentinde yapılan kazılarda, bu döneme ait yangın tabakaları bu istilanın ne derece etkili olduğunu kanıtlamaktadır. Söz konusu istila sonucunda Orta Anadolu karanlık bir döneme girmiştir. MÖ. VIII. yüzyılda bu karanlık dönem sona ermiş ve Gordion merkezli yeni bir krallık kurulmuştur (Ünsal, 2012: 97). Frigler MÖ. XII-XI. yüzyıllarda Anadolu'ya geldikleri kabul edilen Frigler, Trak kökenli bir halktır (Bülbül, 2009: 80; Sevin, 2007a: 93; Kocaarslan, 1946: 5; Sevin,

2016b: 193; Yıldırım, 2006: 43). Assur vesikalarında geçen Muşkilerin bazı kaynaklarda Friglerle aynı kavim olduğu kabul edilmektedir (Eroğlu, 2014: 49; Kaya, 2007: 10; Kınal, 1991b: 234; Yıldırım, 2006: 44). Son yıllarda yapılan araştırmalardan da anlaşıldığı üzere Orta Anadolu'nun doğusunda ve batısında görülen iki farklı kültürden dolayı iki kesimli bir devletin olduğu ve bu toplulukların başındaki Midas'ın, Mita ile aynı kişi olduğu kabul edilmektedir. Başkenti Gordion olan Friglerin sınırları doğuda Kızılırmak, güneyde Antalya güneydoğuda Konya çevresine kadar genişlemiştir (Bahar, 2013: 233).

Friglerin başkenti Gordion'un MÖ. 1000 yıllarından itibaren yerleşme gördüğü arkeolojik kazılardan anlaşılmasına rağmen Antik Grek kaynakları bu kenti M.Ö. VIII. yüzyılda Gordios'ın kurduğunu yazmaktadır. Gordios'tan sonra Frig tahtına Midas adı verilen krallar geçmiştir ancak Frig krallarının çoğu kendilerine bu ismi unvan olarak aldıklarından krallığın başına kaç Midas'ın kral olduğu bilinmemektedir. Arkeolojik ve epigrafik bulgulara göre Midas döneminde Frigler Orta Kızılırmak Havzası'nın geneline kadar sınırlarını genişletmişlerdir (Yıldız, 2010: 6).

Asur kaynaklarında, Asur Devleti'nin Orta Anadolu'nun doğu kesimine kadar yayıldığı ve Orta Anadolu'daki sınırlarını Tabal olarak adlandırdıkları bilinmektedir. Buna karşın Anadolu'daki yerel beyler Asur yayılmasına karşı Frig Krallığı ile bir ittifak oluşturmuşlardır. İttifak liderlerinden Frig kralı Midas, Asur'un egemenliği altına aldığı Que ülkesinin kuzeyindeki dağlık kesiminde bazı sınır kentlerine saldırıya geçmiş ve bu kentleri yağmalanmıştır. Bu olaydan ötürü Asur kralı II. Sargon Anadolu üzerine bir kaç sefer düzenlemiştir. Üçüncü sefer sonrasında Asur kaynaklarında Mita olarak karşımıza çıkan Midas Orta Anadolu'ya çekilmiş ve Asur'a vergi ödemek zorunda kalmıştır. Ancak bir süre sonra bölgede ortaya çıkan Kimmer akınları nedeni ile Frig ve Asur dostane ilişkiler göstermeye başlamıştır. Bu dönemde Lidya ile de dostluk ilişkileri kurulmaya çalışılmıştır (Bahar, 2013: 234). Kimmer akınları sonucu Friglerin başkenti Gordion yağmalanmış ve (Memiş, 1975a: 89) bu akınlara karşı koyamayan Frig Krallığı M.Ö. 7 yüzyılda yıkılmıştır. Midas'ın ölümünün ardından Frig halkı Sakarya Vadisi'ne çekilerek Lidya Kralı Alyattes'in M.Ö. 540'daki Kızılırmak Seferine kadar bağımsız, MÖ.540'daki Pers istilasına kadar ise Lidya egemenliğinde kalmıştır (Ünsal, 2012: 105 vd). Bir süre sonra Orta Kızılırmak bölgesini de içine alan kısımda Medlerin varlığından söz edilmeye başlamıştır (Bahar, 2013: 236).

Frig ülkesi Anadolu'nun en eski ve en işlek yollarının kavşak noktasında bulunmaktaydı. Bu yollar Frig ilkesini Ege kıyıları, Doğu Anadolu ve Suriye üzerinden

Kuzey Mezopotamya'ya bağlamaktaydı. Böylece Frigler hem bu anayolların bağlantısını sağlıyorlar hem de komşularının gözünde itibar sağlıyorlardı. Bu yol Kral Yolu olarak adlandırılmıştır. Bir başka ifade ile Frig toprakları konumu itibari ile Ege ile Önasya arasında bir düğüm noktası oluşturuyordu. Bu stratejik konum ülkenin örgütlenmesinde etkili olduğu gibi bu yollar aracılığı ile çeşitli kültürlerin aktarılmasında da önemli bir yer teşkil etmiştir (Ünsal, 2012: 99).

Friglerin egemenlik sürdükleri bölgenin orman yönünden zengin bir coğrafyada olması onları marangozluk ve mobilyacılık yapmaya itmiştir. Frig ait olan ve günümüze kadar gelen büyük mezar anıtları ile tümölüslerde görülen ahşap işçiliğinin ne kadar gelişmiş olduğu bu durumun bir kanıtıdır (Pekyaman, 2008: 16). Ahşap eserlerin yanında Friglerden günümüze çok sayıda fildişi eserde kalmıştır (Bahar, 2013: 286). Hammadde olarak daha çok Asur ve Suriye'den temin edilen fildişi eserler arasında çiçek motifli süslemeli mallar, çizgi süslemeli diskler ve baklava dilimli örnekler görülmektedir (Pekyaman, 2008: 19).

Çanak çömlek örneklerine gelince, Demir Çağ'da Orta Kızılırmak Havzası çanak ve çömlekçiliği bazı farklılıklar gösterir. Erken Demir Çağ çanak-çömleği boya ve kazıma bezeklerle süslenerek zahmetli bir yüzey işleminden geçirilmiştir. Orta Demir Çağ'ında ise çömlekçi çarkının ortaya çıkması ile birlikte geometrik bezemeli ve koyu mat boyalı eserler çoğunluktadır. Geç Demir Çağ'da ise çok renkli parlak süslemeler görülmeye başlamıştır (Koç, 2014: 55 vd).

Frig çanak çömlek kültüründe çok farklı seramik örnekler karşımıza çıkmaktadır. Her şeyden önce Frig Devleti Tabal, Muşki ve Frig gibi, farklı etnik öğelerin oluşturduğu bir topluluktur. Bu topluluğun seramiğine, yalnızca bir etnik gurubun adını vererek "Frig seramiği" denilmesinin yanlış olduğu görülmüş ve bunların tümüne şimdilik, "Orta Anadolu Demir Çağı Seramiği" adı verilmiştir. Bu seramik türü de Demir Çağ'da Orta Kızılırmak Havzası'nın hâkim çanak çömlek türüdür (Pekyaman, 2008: 21).

Doğuda Kızılırmak kavsı içindeki Alişar, Boğazköy, Maşathöyük ve Pazarlı, güneydoğuda ise Kültepe ve Güllüdağ gibi kentlerde, devetüyü renkli zemin üzerine, mat siyah ya da kırmızı üzerine siyah ve kahverengi boyalı, Alişar IV olarak adlandırılan seramik görülür. Bunların bazıları tümüyle saf geometrik motiflerle bezendiği gibi, büyük çoğunluğu da siluet tekniğinde yapılmış stilize geyik motifleriyle süslenmiştir (Yıldız,

2010: 9). Çanak çömlekler üzerine işlenen motifler genellikle Frig dininden alınan örneklerdir.

Bilindiği gibi Friglerin dini çok tanrılıdır. Arkeolojik araştırmaların ortaya çıkardığı kabartma, heykeller ve çanak çömlekler üzerindeki motifler ile diğer materyallerden anlaşıldığı kadarıyla Friglerin tanrıları ölümsüzdür. Bunun yanı sıra tanrıların yemek ve içmek dışında insana özgü başka davranışları bulunmaktadır. Tanrılarda insanlar gibi âşık olabiliyor, insanlara iyilik ve kötülük yapabiliyorlardı (Kaya, 2013b: 287). Frig dinini en iyi anlatan kült Ana Tanrıça kultüdür. Friglerde Ana Tanrıça Matar olarak adlandırılmaktadır (Pekyaman, 2008: 9; Yıldız, 2010: 7). Anadolu'nun yerli inancı olan bu inanç aslında Anadolu'da binlerce yıldır devam etmekteydi ve Friglerden sonrada başka toplumlara ulaşarak farklı isimlerle anılmaya devam etti. Frigler tanrıları için tapınaklar inşa etmişlerdi. Frigler bu tapınaklarda Tanrılarına kurbanlar sunuyor ve ayinler yapıyorlardı. Ayrıca bu tapınaklardan Attis adı verilen başrahipler sorumluydu. (Kaya, 2013b: 291).

Sonuç olarak Demir Çağı'nda Frig yerleşim sahası içerisinde bulunan Orta Kızılırmak Havzası'nda çok sayıda Frig yerleşmelerine ve Frig buluntularına rastlanmıştır.

Orta Kızılırmak Havzası içerisinde yer alan Kırşehir, Kırıkkale ve Nevşehir illerinde toplam olarak doksan altı tane yerleşim yeri tespit edilmiştir. Bu yerleşim yerlerinde Demir Çağı'na ait gri renkli çanak-çömlek parçalarına, seramik parçalarına ve taş objelere rastlanmıştır.

Frig Krallığının hâkimiyetinden sonra Orta Kızılırmak Havzasında Pers hâkimiyeti görülmüştür. Pers Krallığı döneminde Orta Kızılırmak Havzası sınırları içerisinde bulunan Kırşehir batı kesiminde yer almıştır. Bu döneme ait olan bulgular gerçekleştirilen kazılar sonucunda elde edilmiştir.

Perslerin Anadolu hâkimiyeti İskender'in İssos ve Gavgamela savaşları ile hem Anadolu hem de İran hâkimiyeti son bulmuştur (Ünsal, 2012: 109 vd).

2.3.3. Pers Hâkimiyeti ve Orta Kızılırmak Havzası

Pers İmparatorluğu M.Ö. 1300 yıllarına doğru Kafkaslar yoluyla Kuzeybatı İran'a girmişlerdir. Hint-Avrupa kökenli olduğu bilinen Perslerin ana yerleşim yeri İran'ın güneybatısında bulunan ve Parsa adı verilen bölgedir (Sevin, 1982: 268). Pers İmparatorluğunun kurulduğu tarihlerde Önyasya Med, Lidya, Babil ve Kilikya Devletleri arasında bölünmüş durumda idi. Doğu Akdeniz Mısır'ın 26 sülalesinin yönetiminde, Ege

ise küçük küçük kent devletlerine bölünmüş ve Yunanistan'ın çekişme alanı altına girmiştir (Arslan, 2010: 8 vd).

Günümüzdeki İran sınırları içerisine yerleşen Perslerin ilk imparatorları hakkında pek bilgi bulunmamıştır (Sevin, 1982: 310; Tekin 2008: 90). Ancak Persler kısa sürede Önasya'nın en önemli gücü haline gelmişlerdir. Persleri bu kadar güce ulaştıran ve Med İmparatorluğu'na son veren Kyros'un Pers İmparatorluğu'nun kurucusu olduğu kabul edilmektedir (Ünsal, 2012: 107; Taşkın, 1992: 44).

Persler bir süre sonra genişleme siyaseti izlemişlerdir. Ege ve Akdeniz'e doğru ilerlemek istemişler. Bu yönde ilerlerken Batı Anadolu'da Lidyalılar ile karşılaşmışlardır. Lidya Krallığına karşı Kilikya Krallığı ile barışçıl yollarla ilişki kurmuşlar. Persler Lidya Krallığı'nın yardım almasını engellemek için Dicle Nehri üzerinden Kapadokya'ya doğru ilerlemişlerdir. Pers ilerlemesine karşın Lidyalılar geri çekilmek zorunda kalmışlardır (Sevin, 1982: 311). Persler Lidyalıları yenerek krallığa son vermişlerdir (Tekin, 2008: 90; Ünsal, 2012: 108).

Persler Anadolu'ya yerleştikten sonra bölgeyi valiler aracılığıyla yönetmişlerdir. Satraplık adı verilen bu organizasyonlar Kyros tarafından kurulmuştur. Darius bu satraplıkları daha geliştirmiş ve yeni bir düzene sokmuştur (Sevin, 1982: 313 vd).

Orta Kızılırmak Havzası sınırları içerisine giren Daskyleion bu satraplıkların en büyüğü olmuştur (Sevin, 1998: 48). Daskyleion Satraplığının sınırları Anadolu'nun Doğu Karadeniz dışında kalan kuzey kıyıları, Marmara Denzinin doğu ve güney kıyıları ile Orta Anadolu'nun büyük kısmını içerisine alan bir coğrafyaya sahiptir. Perslere vergi veren bu satraplık zamanla üçe ayrılmıştır (Ünsal, 2012: 109; Tekin, 2008: 90).

Perslerin en önemli ekonomik kaynaklarının başında Kral Yolu gelmektedir. Kral Yolu Efes ve Sardes ile başlayıp, Ankara, Kapadokya ve Yukarı Fırat'tan üzerinden Susa'ya kadar ulaşıyordu. Persler Kral Yolu aracılığıyla doğu-batı ticaretinde önemli rol oynamışlardır (Tekin, 2008: 74).

Anadolu'da iki yüz yıl süren Pers hâkimiyeti sırasında Orta Kızılırmak Havzası içerisinde bulunan Kırıkkale, Kırşehir ve Nevşehir bu hâkimiyetin önemli parçaları olmuşlardır (Ünsal, 2012: 109). Pers hâkimiyeti M.Ö. 4. yüzyılın ortalarına doğru Anadolu'da yavaş yavaş gerilemeye başlamıştır. Bu dönemde Büyük İskender Yunanistan hâkimiyetini tamamladıktan sonra Perslere karşı sefer hazırlıklarına başlamıştır ve Batı Anadolu'nun kıyı kesimlerini ele geçirmiştir. M.Ö. 333'de Gordion'da diğer birlikler ile

birleşerek Ankara'ya gelmiştir. Daha sonra Kapadokya'nın konumuzu oluşturan kısmını ele geçirmiş ve Kilikya'ya yönelmiştir (Günaltay, 1987b: 248). Büyük İskender İssos ve Gavgamela savaşları ile Pers İmparatorluğu'nun Anadolu ve İran hâkimiyetine son vermiştir (Günaltay, 1948a: 251 vd; Tekin, 2008: 120 vdd; Arslan, 2010: 34).

Pers İmparatorluğu mutlak bir idare sistemine sahiptir. Ülkeler kralı ya da krallar kralı unvanını taşıyan krallar bütün dünyanın hâkimi sayılmışlardır. Kralların yanında bulunan aristokratlar kayıtsız şartsız krala bağlı olup onun emirlerini yerine getirmek ile görevlidirler. Satraplıklar ise Perslerin idari bölümünü oluşturmuştur. Sivil ve askeri gücün elde toplanması bağımsız bir şekilde hareket etmelerini kolaylaştırmıştır. Devletin her tarafında geçen bir para sistemi ve yol üzerinde düzenli posta teşkilatları kullanmışlardır (Mansel, 2014: 268 vd). Persler tüm ülkeyi baştanbaşa kat eden bu yol şebekesi üzerine sayıları 111'e ulaşan posta teşkilatını faal olarak çalıştırmışlardır (Mansel, 2014: 557 vdd).

Bunların yanında Pers İmparatorluğu'nun batıdaki gücü kuvvetli bir orduya dayanıyordu. Bu ordu gücünü merkezi güçlerden ve satraplık ordularından alıyordu (Sevin, 1982: 274). Orduda, ok, yay ve mızrak taşıyan Pers piyadeleri ile bunların yanı sıra kale ve askeri üstlerdeki garnizonlar, bir harp çıktığında bir bayrak altında toplanan kuvvetler, satraplar, prensler ve beyler tarafından meydana getirilen birlikler vardı (Mansel, 2014: 272 vd).

Pers dinine gelince, dinin temeli Zerdüştlüktü (Aslanbey, 2014: 68vdd). Herkesi yalana karşı mücadeleye çağıran bu inanç sistemine göre insanlar yaptıkları iyilik ve kötülükten sorumlu tutuyordu. Ayrıca bu dine göre insanlar öldükten sonra tekrar dirileceklerine inanıyorlardı (Sevin, 1982: 276).

Ayrıca tarıma ve zirai faaliyetlere önem veren Persler, maden ve buna bağlı olan madencilikle de ilgilinmişler ve bu durum imparatorluğun ekonomik kaynakları arasında önemli bir gelir kaynağı olmuştur (Aslanbey, 2014: 59 vdd).

Persler Ön Asya'da çivi yazısını kullanan son kavimdir. Pers çivi yazısı Babil, Asur ve Elam yazılarından alınmış ve 41 hece işaretinden oluşup çivi yazısına göre daha sade bir özellik göstermiştir (Sevin, 1982: 277; Aslanbey, 2014: 36).

Son olarak Pers sanatı kralların kendileri için yaptırdığı kral yapılarında bütün ihtişamını göstermiştir. Büyük Pers İmparatorluğu'nun kurulmasından sonra saray sanatı iyice gelişmeye başlamış ve hem doğunun yani, Mısır, Asur ve Anadolu'nun hem batının

yani Yunan sanatının etkisi altına girmiştir. Sanatsal yapılar arasında saraylar ve görkemli kaya anıtları dikkat çekmektedir (Mansel, 2014: 274 vdd; Aslanbey, 2014: 75).

III. BÖLÜM

3. ORTA KIZILIRMAK HAVZASI DEMİR ÇAĞI YERLEŞMELERİ

3.1. Kırıkkale ve Çevresindeki Demir Çağ Yerleşmeleri

3.1.1. Acıözü Höyük

Kırıkkale ili, Keskin ilçesinin 18 km güneydoğusunda, Keveli Köyü'nün 3,5 km güneyinde, Keveli yolu üzerindedir. Alçak, doğal bir tepenin kenarında dere yatağındadır. Höyüğün yaklaşık 400 m güneyinde Acıözü yer almaktadır. Höyüğün her tarafı tarla olarak sürülmüştür. Kuzey- güney yönündeki çapı 160 m yüksekliği 9 m'dir. 1991 yılında (Omura, 1993a: 369) Omura¹ başkanlığında İç Anadolu'da yürütülen yüzey araştırmaları sırasında saptanmıştır. Buradan elde edilen çanak-çömlekler Kaman- Kalehöyük IIa katında ele geçen çanak-çömleklere benzemektedir. Bu höyük ise Geç Demir Çağı'na aittir (TAY, 2007: Acıözühöyük).

3.1.2 Armutlu Höyük

Kırıkkale ili, Çelebi ilçesindeki, Armutlu Köyü'nün 1,5 m güneydoğusunda yer almaktadır. 200 m çapında 13 m yüksekliğindedir. 1990 yılında S. Omura başkanlığında gerçekleştirilen Orta Anadolu'da yürütülen yüzey araştırmaları sırasında tespit edilmiştir (Omura, 1992a: 548). İlk Tunç Çağı, Orta Tunç Çağı ve Demir Çağı'na ait buluntulara rastlanmıştır (TAY, 2007: Armutlu).

3.1.3. Bıyıkaydın Höyük

Kırıkkale ili, Balışeyh ilçesinin 29 km güneydoğusunda, Bıyıkaydın Köyü'nün 2 km güneybatısındaki bir dere yatağında yer alan yayvan bir höyüktür. 88 m çapında, 8,5 m yüksekliğindedir (Omura, 1993a: 366). Güneybatı eteğinde kaçak kazı tahribatı vardır. 1991 yılında S. Omura başkanlığında İç Anadolu'da yürütülen yüzey araştırmaları sırasında bulunmuştur. Yüzey buluntuları arasında İlk Tunç Çağı, Demir Çağı ve Helenistik dönem malzemeleri toplanmıştır (TAY, 2007: Bıyıkaydın).

3.1.4. Büyükkaletepe Höyük

Kırıkkale ili, Keskin ilçesinin 20 km güneybatısında, Köprülüköy'ün yaklaşık 500 m kuzeybatısında ve Kızılırmak'ın hemen kenarında yer almaktadır. 1991'de S. Omura başkanlığında gerçekleştirilen İç Anadolu'da yürütülen yüzey araştırmaları sonucunda

¹ S. Omura, Japon Orta Doğu Kültür Merkezi adına 1986 yılından itibaren Kaman Kalehöyük'te yapılan kazıları yürütmektedir.

saptanmıştır (Omura, 1993a: 367). Tepenin Kızılırmak'a bakan büyük bir kesme taş bloklardan oluşan kalın bir taş duvar korunmuştur. Yerleşmenin çapı 280 m yüksekliği 32 m'dir. Tepe üzerinde çok sayıda kaçak kazı çukurları bulunmaktadır. İlk Tunç Çağı, Eski Hitit Çağı ve Demir Çağı'na tarihlenen çanak-çömlek parçaları saptanmıştır. Özellikle Kaman- Kalehöyük IIc katında bulunan yani Eski Frig çağına ait boyalı çanak- çömlek parçaları toplanmıştır (TAY, 2007: Büyükkaletepe).

3.1.5. Çatal Söğüt Höyük

Kırıkkale ili merkez ilçe sınırları içerisinde yer alan höyük Kırıkkale'nin 10 km güneybatısında, Hasandede Kasabası'nın 4 km güneybatısında, Kızılırmak kıyısındaki alçak bir teras üzerinde yer almaktadır. Güney yamacı oldukça eğimli olan höyüğün doğu yamacında kaçak kazı çukurları bulunmaktadır. Yerleşmenin çapı 150 m yüksekliği 5 m'dir. 1991 yılında S. Omura başkanlığında İç Anadolu'da yürütülen yüzey araştırmaları sırasında saptanmıştır (Omura, 1993a: 367). Etrafında höyükten geldiği düşünülen beyaz taşlar göze çarpmaktadır. Yüzey buluntuların çoğu İlk Tunç Çağı, M.Ö. II. binin ilk yarısı ve Demir Çağı'na aittir. Ayrıca Bizans ve Osmanlı Dönemi'ne ait malzemeler de bulunmaktadır (TAY, 2007: Çatal Söğüt).

3.1.6. Hopağan Tepe Höyük

Kırıkkale ili, Keskin ilçesinin 20 km güneybatısında, Karaağıl Köyü'nün 1 km güneydoğusunda Dinek Dağı'nın batı eteğinde Ankara-Kaman yolu üzerindedir. 1991 yılında S. Omura başkanlığında İç Anadolu'da yürütülen yüzey araştırmaları sırasında tespit edilmiştir (Omura, 1993a: 368). 139 m çapında ve yaklaşık 18 m yüksekliğindeki höyüğün güney yamacında çok büyük kaçak kazı çukurları vardır. Bu alanda doğu-batı doğrultusunda yaklaşık 30 m uzunluğunda taş bloklardan yapılmış duvar kalıntısına rastlanmıştır. Toplanan çanak-çömlek parçaları İlk Tunç Çağı, Demir Çağı ve Hellenistik Döneme tarihlenmiştir (TAY, 2007: Hopağan Tepe).

3.1.7. Höyük Tepe

Kırıkkale ili, Keskin ilçesi, Çelebi Kasabası'nın 5,5 km doğusunda, Çiftevi Köyü'nün 2 km kuzeydoğusunda, Çiftevi yolu üzerindedir. Doğal tepenin üzerinde yer almıştır. Kuzey- güney yönünde uzanan bu höyüğün çapı yaklaşık 150 m, yüksekliği ise 28 m'dir. 1991 yılında S. Omura başkanlığında İç Anadolu'da yürütülen yüzey araştırmaları sırasında tespit edilmiştir (Omura, 1993a: 368). Toplanan çanak-çömlek parçalarının çoğu

Demir Çağı'na aittir. Ancak aralarında Kaman-Kalehöyük IIa katında bulunan boyalı çanak-çömlek parçaları da görülmektedir (TAY, 2007: Höyük Tepe).

3.1.8. Kavurgalı Höyük

Kırıkkale ili, Keskin ilçesindeki, Kavurgalı Köyü'nün 2 km güneydoğusunda yer almaktadır. Höyük 210 m çapında 15 m yüksekliğindedir. 1990 yılında S. Omura başkanlığında yürütülen Orta Anadolu'da yürütülen yüzey araştırmaları sırasında tespit edilmiştir (Omura, 1992a: 548). Yüzey buluntularının çoğu İlk Tunç Çağı çanak-çömlek parçaları bulunmaktadır. Bunun yanı sıra Orta Tunç Çağı ve Demir Çağı buluntularına rastlanmıştır (TAY, 2007: Kavurgalı).

3.1.9. Kuzeren Höyük

Kırıkkale il merkezinin 9 km kuzeydoğusundaki, Kızıldere Köyü'nün 1,5 km güneybatısında, köye ulaşan yolun 700 m kuzeybatısındadır. Höyük 8,5 m yüksekliğinde, 175 m çapındadır. Yer yer kaçak kazı ve tarla sürümü nedeni ile bazı yerleri tahrip edilmiştir. S. Omura başkanlığındaki Japon ekibi tarafından 1991 yılında saptanmış (Omura, 1993a: 367). Araştırmacılara göre bu höyüğün yüzeyinden Kalkolitik Çağ ve Tunç Çağı'na ait çanak-çömlek parçaları toplanmış bunun yanı sıra Demir Çağı'na ait çanak-çömlekler ile birlikte tarihlenemeyen cüruf parçaları da ele geçirilmiştir (TAY, 2007: Kuzeren).

3.1.10. Kültepe Höyük

Kırıkkale ili, Delice ilçesinin güneybatısında, Çongar Köyü'nün 4 km doğusundadır. Çongar-Çerikli yolunun hemen kuzeyinde yer almaktadır. 8,5 m yüksekliğinde 110 m çapında orta boy bir höyüktür. 1990 yılında S. Omura başkanlığındaki Orta Anadolu yüzey araştırmaları tespit edilmiştir (Omura, 1992a: 547). Höyüğün yüzeyinden Kalkolitik Çağ, İlk Tunç Çağı, Orta Tunç Çağı ve Demir Çağına tarihlenecek çanak-çömlek parçaları ele geçirilmiştir. Ayrıntılı bilgi verilmemektedir. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından hazırlanmış tescilli arkeolojik sit alanları listesine eklenmiştir (TAY, 2007: Kültepe).

3.1.11. Öz Höyük

Kırıkkale ili, Balışeyh ilçesinin 4,5 km kuzeydoğusunda yer almaktadır. 135 m çapında, 16 m yüksekliğindedir. 1990 yılında S. Omura başkanlığında gerçekleştirilen Orta Anadolu'da yürütülen yüzey araştırmaları sırasında tespit edilmiştir (Omura, 1992a: 548).

Orta Tunç Çağı, Son Tunç Çağı ve Demir Çağına ait çanak-çömlek parçalarına rastlanmaktadır (TAY, 2007: Öz).

3.1.12. Sarı Musalı Höyük

Kırıkkale ili, Keskin ilçesi, Çelebi Kasabası'nın 11 km doğusunda, Kaldırım Köyü'nün 1 km kuzeydoğusunda doğal bir tepe üzerinde oluşmuştur. 1991 yılında S. Omura başkanlığında İç Anadolu'da yürütülen yüzey araştırmaları sırasında saptanmıştır. Oldukça düz bir yerleşmedir (Omura, 1993: 368). Çanak-çömlek parçalarının derlendiği alan kuzey-güney yönünde yaklaşık 190 m, doğu-batı yönünde 105 m'dir. Sarı Musalı'nın eteğinden batıya doğru Kızılırmak yatağı vardır. Yerleşmeden toplanan çanak-çömlek parçaları M.Ö. II. binyıl, Demir Çağ, Klasik ve Ortaçağ'a aittir (TAY, 2007: Sarı Musalı).

3.1.13. Yaşçayır Höyük

Kırıkkale il merkezinin güney-güneydoğusunda, Keskin İlçesi'nin 12 km güneybatısındaki aynı adlı köyün 2 km güneyinde Ömer adlı kuru dere yatağında Ceritkale'den Armutlu Köyü'ne giden karayolu üzerindedir. S. Omura başkanlığında gerçekleştirilen yüzey araştırmaları sırasında saptanmıştır. Bu höyük uzun süre traktör ile sürülmüş ve höyüğün orijinal şekli tamamen kaybolmuştur. Kuzey-güney istikametinde çapı 170 m, yüksekliği 6 m'dir. Höyüğün batı yamacında kuzey-güney doğrultusunda yaklaşık 50 m uzunluğunda kalın bir duvar vardır. Bunun hemen doğusunda ayrı mimari kalıntıları da korunmuştur. Höyük üzerinden İlk Tunç Çağı, M.Ö. II. ve I. binyıla ait çanak-çömlek parçaları toplanmıştır (TAY, 2007: Yaşçayır).

3.1.14. Yenyapan Höyük

Kırıkkale ili, Delice ilçesi, Yenyapan Köyü'nün doğusunda doğal tepe üzerinde bir yerleşme yeridir. J. Mellaart tarafından belgelenen yerleşme 1991 yılında S. Omura başkanlığında İç Anadolu'da yürütülen yüzey araştırmaları sırasında yeniden incelenmiştir (Omura, 1993a: 547). Kalkolitik, İlk Tunç Çağı ve Demir Çağı'na ait çanak-çömlek parçaları toplanmıştır (TAY, 2007: Yenyapan).

3.2. Kırşehir ve Çevresindeki Demir Çağ Yerleşmeleri

3.2.1. Acıyol Höyük

Kırşehir ili sınırları içerisinde yer almaktadır. 2000 yılında S. Omura tarafından Orta Anadolu bölgesinde yürütülen yüzey araştırmaları sonucunda saptanmıştır (Omura, 2002a: 305). Üzerinden Demir Çağı'na ait çanak-çömlek parçaları bulunmuştur. Bu

höyükle beraber bu bölgeden elde edilen buluntular Kaman- Kalehöyük' ün IIC-IIa katı yani M.Ö. VIII. yüzyılın ikinci yarısından M.Ö. VII. yüzyılın başlarına, M.Ö. VII. yüzyılın ikinci yarısından M.Ö. IV. yüzyılın ilk yarısına kadar tarihlenenler bulunmaktadır. Bunlar özellikle Kaman- Kalehöyük IIB ve IIa katında bulunan gri renkli çanak- çömlek parçalarına çok sayıda rastlanmış olduğu Omura tarafından belirtilmiştir (TAY, 2007: Acıyol; Ünsal, 2012: 138).

3.2.2. Akpınar Höyük

Kırşehir ili, Kaman ilçesi, Akpınar Köyü'nün 2 km güneybatısındadır. Yaklaşık 180 m çapında ve 26 m yüksekliğindeki höyüğün kuzeybatı yönünde bir pınar bulunmaktadır. Sert eğimli güney yamacında taş duvar kalıntıları görülmektedir. 1986 yılında S. Omura başkanlığında gerçekleştirilen Kırşehir İli üzerinde gerçekleştirilen yüzey araştırmaları sırasında tespit edilmiştir (Mikami. Omura, 1987a: 126). Höyüğün yüzeyinde İlk Tunç Çağı, Demir Çağı ve Klasik Dönem' e ait çanak- çömlek parçaları toplanmıştır (TAY, 2007: Akpınar Höyük).

3.2.3. Arzadeyin Höyük

Kırşehir ili sınırları içerisinde yer almaktadır. 2000 yılında S. Omura tarafından Orta Anadolu'da yürütülen yüzey araştırmaları sonucunda saptanmıştır (Omura, 2002a: 305). Höyük üzerinden Demir Çağ çanak- çömlek parçaları toplanmıştır. Bu höyük ile beraber çevredeki höyüklerden Demir Çağ çanak-çömlekleri Kaman- Kalehöyük' ün IIC-IIa (Ünsal, 2012: 138) yani VIII. yüzyılın ikinci yarısı da M.Ö. VII. yüzyılın başına ve M.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısından M.Ö. IV. yüzyılın birinci yarısına tarihlenenler bulunmaktadır. Özellikle Kaman Kalehöyük IIB-IIa katında bulunan gri renkli çanak- çömleğe Omura tarafından fazlaca rastlanmıştır. Erken, Orta ve Geç Demir Çağı'na ait parçalara da rastlanmıştır (TAY, 2007: Arzadeyin).

3.2.4. Avanoğlu Höyük

Kırşehir ili, Çiçekdağı ilçesi, Avanoğlu Köyü'nün 2 km kuzeyinde bir tepe üzerindedir. 120 m çapında 3-4 m yüksekliğindedir. Üzerinde birkaç parça Frig gri çanak- çömlek parçası toplanmıştır (TAY, 2007: Avanoğlu).

3.2.5. 4.12. Boztepe Höyük

Kırşehir ili, merkez ilçesi, Eyfe Gölü Ovası'nda Boztepe'nin hemen yanında bir tepe üzerindedir. Üzerinden birkaç parça Frig gri çanak-çömlek parçaları bulunmuştur (TAY, 2007: Boztepe).

3.2.6. Büyük Burna Höyük

Kırşehir ili, Mucur ilçesi, Kuran Köyü'nde, Seyfe Gölü'nün aşağı yukarı 10 km. güneydoğusunda, Nevşehir ilinin hududunda, bereketli geniş arazinin tam ortasında yer almaktadır. Doğu-batı istikametinde 180 m, kuzey-güney istikametinde ise, 200 m, yüksekliği 24 m'dir. Kuzey yamacı, başka höyüklerde de gördüğü gibi oldukça diktir. Höyüğün etrafı halen tarla olarak kullanılmaktadır. Höyüğün tepesinde bazı ufak kaçak kazı izleri görülmektedir. Yamaçlarında yoğun şekilde seramik parçalarına rastlanmıştır. Bu seramik parçaları Eski Tunç, Orta Tunç, Geç Tunç ve Geç Demir Çağı'na aittir. Ancak, Geç Demir Çağı'nın malzemelerine rastlandığı halde Erken Demir Çağının malzemeleri hiç bulunmamıştır (Omura, 2015a: 506).

3.2.7. Cevizinbel

Kırşehir ili sınırları içerisinde yer almaktadır. 2000 yılında S. Omura tarafında Orta Anadolu'da yürütülen yüzey araştırmaları sırasında saptanmıştır (Omura, 2002a: 305). Üzerinde Demir Çağ çanak-çömlek parçaları toplanmıştır. Bu höyükle beraber bu bölgedeki höyüklerden toplanan Demir Çağ çanak-çömlekleri Kaman-Kalehöyük'ün IIc-IIa katı yani M.Ö. VIII. yüzyılın ikinci yarısından M.Ö. VII. yüzyılın başına, M.Ö. VII. yüzyılın ikinci yarısından M.Ö. IV. yüzyılın birinci yarısına tarihlenenler olduğu saptanmıştır. Kaman-Kalehöyük IIb-IIa katında bulunan gri renkli çanak-çömlek parçalarına çok sayıda rastlandığı Omura tarafından belirlenmiştir (TAY, 2007: Cevizinbel; Ünsal, 2012: 139).

3.2.8. Çavuşlu Höyük

Kırşehir ili, merkez ilçesi, Kuruoğulları Köyü'nün 4 km güneydoğusundadır. Kuzey-güney istikametinde uzunluğu 180 m, doğu-batıda 180 m, yüksekliği 19 m'dir. Höyüğün kuzey kesimi diktir. Güneyine doğru hafif eğimli bir terastır. Yer yer kaçak kazı işlemleri görülmektedir. Derlenen çanak-çömlek parçaları İlk, Orta, Geç Tunç Çağı, Demir Çağı'na ait çanak-çömlek parçaları görülmektedir (Omura, 1997a: 284).

3.2.9. Çayözü Höyük

Kırşehir ili, Kaman ilçesinin 18 km kuzeyindedir. Doğal bir tepe üzerine kurulmuş yerleşme 120 m çapında ve yaklaşık 21 m yüksekliğindedir. Günümüzde tarla olarak kullanılmaktadır. 1986 yılında S. Omura başkanlığında gerçekleştirilen Kırşehir ili sınırları içinde yapılan yüzey araştırmaları sonucunda tespit edilmiştir (Mikami, Omura, 1987a: 125). Höyüğün yüzeyinde İlk Tunç Çağı, Orta Tunç Çağı'na tarihlenen kırmızı astarlı çok iyi perdahlı çanak-çömlek parçaları toplanmıştır. Özellikle güney yamacının Demir Çağ açısından zengin olduğu saptanmıştır (TAY, 2007: Çayözü Höyük).

3.2.10. Çiğdeli Höyük

Kırşehir ili, merkez ilçesi, Çiğdeli Köyü'nde bulunan höyük 130x3 m boyutundadır. Üzerinde birkaç parça Frig gri çanak-çömlek parçaları toplanmıştır (TAY, 2007: Çiğdeli).

3.2.11. Darıözü 1 Höyük

Kırşehir ili, Kaman ilçesi sınırları içerisinde yer almaktadır. Yaklaşık 80 m çapında 9,5 m yüksekliğindedir. Höyüğün batı yanında bir pınar bulunmaktadır (Mikami, Omura, 1987a: 124). S. Omura tarafından Orta Anadolu'da yürütülen yüzey araştırmaları sırasında saptanmıştır. Üzerinden Demir Çağı çanak-çömlek parçaları toplanmıştır. Bu höyükte beraber bu bölgedeki höyüklerden toplanan Demir Çağı çanak-çömleklerinin Kaman-Kalehöyük 'ün IIc-IIa katı yani M.Ö. VIII. yüzyılın ikinci yarısından M.Ö. IV. yüzyılın birinci yarısına tarihlenenler olduğu özelliklerinin ise Kaman-Kalehöyük IIb, IIa katında bulunan gri renkli çanak-çömlek parçalarına rastlanmaktadır. S. Omura tarafından belirlenmiştir (TAY, 2007: Darıözü 1).

3.2.12. Darıözü Göleti 3

Kırşehir ili, Kaman ilçesi sınırları içerisinde yer almaktadır. 2000 yılında S. Omura tarafından Orta Anadolu'da yürütülen yüzey araştırmaları sırasında saptanmıştır (Omura, 2002a: 305). Üzerinden Demir Çağı çanak-çömlek parçaları toplanmıştır. Bu höyükle beraber bu bölgelerden toplanan Demir Çağı çanak- çömlekleri Kaman-Kalehöyük'ün IIc-IIa katına yani M.Ö. VIII. yüzyılın ikinci yarısından M.Ö. VII. yüzyılın başına ve M.Ö. VII. yüzyılın ikinci yarısından M.Ö. IV. yüzyılın tarihlenenler olduğu özellikle Kaman-Kalehöyük IIb-IIa katında gri renkli çanak-çömlek parçalarına çok sayıda rastlanmıştır (TAY, 2007: Darıözü Göleti 3; Ünsal, 2012b: 140).

3.2.13. Darıözü Höyük

Kırşehir ili, Kaman ilçesinin 1 km doğusundadır. Yaklaşık 80 m çapında ve 9,5 m yüksekliğindeki höyüğün etekleri inşa faaliyetleri nedeni ile tahrip olmuştur. Batısında bir su pınarı bulunmaktadır. 1986 yılında S. Omura başkanlığında gerçekleştirilen Kırşehir ili sınırları içinde yapılan yüzey araştırmaları sırasında tespit edilmiştir (Mikami, Omura, 1987a: 124). Höyük yüzeyinde İlk Tunç Çağı ve Demir Çağına ait yoğun malzemeler bulunmuştur. Eteğinde ise Bizans Dönemine tarihlenen büyük bir pithos bulunmuştur. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından hazırlanmış tescilli arkeolojik sit alanları listesinde yer almıştır (TAY, 2007: Darıözü Höyük).

3.2.14. Dedeli Höyük

Kırşehir ili, merkez ilçesine bağlı Dedeli Köyü'nün 3 km güneyinde yer almaktadır. Doğu- batı yönünde 144 m, kuzey-güney yönünde 236 m uzunluğunda ve 16,5 m yüksekliğindedir. 1995 yılında S. Omura başkanlığında gerçekleştirilen İç Anadolu yüzey araştırmaları sırasında tespit edilmiştir (Omura, 1997a: 286). Yüzeyden İlk Tunç Çağı ve Demir Çağı çanak-çömlek parçaları toplanmıştır. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından hazırlanmış tescilli sit alanları listesinde yer almaktadır (TAY, 2007: Dedeli).

3.2.15. Değirmenözü Höyük

Kırşehir ili, Kaman ilçesinin 5 km kuzeyinde ve Değirmenözü'nün yanında yarım konik biçimli bir höyüktür. Çapı aşağı yukarı 80 m, yüksekliği 16 m'dir (İl Kültür Envarteri, 2006: 173). 1986 yılında S. Omura başkanlığında gerçekleştirilen Kırşehir ili sınırları içerisinde gerçekleştirilen yüzey araştırmaları sırasında tespit edilmiştir (Mikami, Omura, 1988a: 124; Ünsal, 2012: 140). Çapı 80 m yüksekliği de 16 m'dir. Höyüğün batı yönünde kaçak kazı izleri görülmektedir. Bu çukurlardan İlk Tunç Çağı ve Demir Çağı çanak-çömlek parçaları bulunmuştur (TAY, 2007: Değirmenözü).

3.2.16. Doydunun Höyük

Kırşehir ili, Kaman ilçesinin 9,5 km güneyindedir. Höyük yaklaşık 15 m yüksekliğinde ve 180 m çapındadır. 1986 yılında S. Omura başkanlığında gerçekleştirilen Kırşehir İli Sınırları içinde gerçekleştirilen yüzey araştırmaları sırasında tespit edilmiştir (Omura, 1987a: 127). Güney terasında kalın duvar izleri saptanmıştır. Yüzey buluntuları İlk Tunç Çağı ve Demir Çağı'na ait çanak-çömlek parçaları ve taş objelerden oluşmaktadır (TAY, 2007: Doydunun Höyük).

3.2.17. Fakılı Höyük

Kırşehir ili, Kaman ilçesinin, Fakılı Köyü'nün 2 km batısındadır. Doğal bir yamaç üzerindeki yerleşmenin çapı 140 m, yüksekliği 14 m kadardır. 1986 yılında S. Omura başkanlığında gerçekleştirilen Kırşehir ili sınırları içerisinde gerçekleştirilen yüzey araştırmaları sırasında tespit edilmiştir (Omura, 1987a: 126). Höyüğün güney ve batı kesimlerinde mimari kalıntılara rastlanmıştır. Bu kalıntılar arasında dikdörtgen planlı taş temeller göze çarpmaktadır. Yerleşmedeki kaçak kazı çukurlarından M.Ö. I. binyılın ikinci yarısına tarihlenen vazo parçaları bulunmuştur. Höyük yüzeyinde İlk Tunç Çağı ve Demir Çağı buluntularına yoğun olarak rastlandığı belirtilmiştir (TAY, 2007: Fakılı Höyük).

3.2.18. Garipli 1 Höyük

Kırşehir ili, Mucur ilçesi, Bazlamacı Köyü'nde, Seyfe Gölü'nün yaklaşık 8 km doğusunda, geniş arazinin tam ortasında yer almaktadır. Bu höyüğün büyüklüğü, doğu-batı istikametinde 300 m, güney-kuzey istikametinde 340 m, yüksekliği 22 m, höyüğün ortası çökmüş halindedir. Höyük, şekil bakımından Kaman-Kalehöyük'e benzemektedir. Burada derlenen seramikler, Eski Tunç, Orta Tunç ve Geç Demir Çağı'na aittir. Höyükten ve höyüğün etrafındaki tarlalardan toplanan Demir Çağının seramiklerinin çoğu Geç Demir Çağı'na aittir. Buna göre, Garipli 1, Geç Demir Çağı, yani M.Ö. I. binin ikinci yarısında yerleşim yeri olarak kullanılmaktaydı. Hatta Garipli 1 merkez olarak kullanılarak büyük bir yerleşim yeri kurulmuştur. Belki de Garipli 1'de de Kaman-Kalehöyük' te gördüğümüz gibi Demir Çağı'na ait sağlam bir sur duvarı da olduğu tahmin edilmektedir (Omura, 2015a: 506).

3.2.19. Gökhöyük

Kırşehir ilinin, Konurkale Köyü'nün doğusunda, Çiçekdağ'ının 30 km batısında, Delice Irmak'ının 150 m güneyinde bulunmaktadır. Kırşehir 1 olarak da adlandırılan yerleşmenin 2 km kuzeyinden Ankara-Kayseri karayolu geçmektedir. Doğusunda Gökhöyük 2 (Kırşehir 2) yerleşmesi bulunmaktadır. Höyük 3 m yüksekliğinde 135 m çapındadır. Yüzeyde toplanan çanak-çömleklere göre M.Ö. III. bin ve I. bin yerleşmeleri vardır. İlk Tunç Çağı'na ait kırmızı ve siyah üzeri tırnak bezemeli çanak-çömlekler bulunmuştur. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından tescilli arkeolojik sit alanı listesinde yer almıştır. Erken, Orta ve Geç Demir Çağı'na ait buluntulara da rastlanmıştır (TAY, 2007: Gökhöyük).

3.2.20. Göl Hisar Höyük

Kırşehir ili, Mucur ilçesi, İnanç Köyü'ndedir. 120 m çapında 3 m yüksekliğindedir. Üzerinde birkaç parça Frig gri çanak-çömlek parçası toplanmıştır (TAY, 2007: Göl Hisar).

3.2.21. Güllühöyük

Kırşehir ili, Çiçekdağ ilçesi, Güllühöyük Köyü'nün batısındadır. 400-500x30 m boyutlarındadır. Höyüğün yüzeyinden birkaç parça Frig gri çanak-çömlek parçası toplanmıştır (TAY, 2007: Güllühöyük; İl Kültür Envanteri, 2006: 102; Ünsal, 2012: 141).

3.2.22. Harım Höyük

Kırşehir ili, Mucur ilçesinin, Kurugöl Köyü'nün güneydoğusunda yer almaktadır. Höyüğün çapı 120 m, yüksekliği ise 8 m'dir. 1990 yılında S. Omura başkanlığında yürütülen Orta Anadolu'da yürütülen yüzey araştırmalı sırasında tespit edilmiştir (Omura, 1992a: 548). Yüzey buluntuları ise İlk Tunç Çağı, Orta Tunç Çağı ve Demir Çağı'na aittir (TAY, 2007: Harım).

3.2.23. Hashöyük

Kırşehir ili, merkez ilçesi 35 km doğusunda aynı ismi taşıyan köyün yanındadır. 400 m uzunluğunda, 300 m genişliğinde, yaklaşık olarak 8-10 m yüksekliğinde yayvan biçimli bir tepedir. İlk olarak H. H. von der Oster tarafından bilim dünyasına tanıtılan Hasköy'deki ilk kazı 1931 yılında L. Delaporte tarafından yönetilmiştir. Bu kazının sonuçlarını kontrol etmek üzere 1943 yılında Türk Tarih Kurumu adına H. Çambel başkanlığında ikinci dönem kazıları başlamıştır. Kazı yaklaşık olarak 80x5-10 m' lik bir alanda gerçekleştirilmiştir. Yüzeyden 15,2 m derine kadar inildiği bilinmektedir. Üç tabaka saptanmıştır. En üstte M.Ö. II. ve I. bin çanak-çömlek malzemeleri veren Hitit ve Frig Dönemi tabakası onun altında İlk Tunç Çağı tabakası ana toprağın üzerinde ise Son Kalkolitik Çağ tabakası yer almıştır (TAY, 2007: Hashöyük).

3.2.24. Höyükli Höyük

Kırşehir ili, Kaman ilçesinin 18 km güneydoğusunda, (Mikami, Omura, 1987a: 126) Meryemkaşı Köyü'nde, Höyük Tarlası Mevkii'nde yer almaktadır. Yaklaşık 10 m yüksekliğinde, 150 m çapındadır. Höyüğün 200 m güneybatısında taş duvar kalıntıları ve onun yanında bir pınar bulunmaktadır. Yerleşmenin kuzeybatısında bir çeşme vardır. Yüzeyde İlk Tunç Çağı, Orta Tunç Çağı ve Demir Çağı'na ait çanak-çömlek parçaları bulunmaktadır (TAY, 2007: Höyükli).

3.2.25. Hüseyinli Höyük

Kırşehir ili, Çiçekdağı ilçesi, Güllühöyük Köyü'nün 4 km kadar kuzeyinde, Yozgat- Kırşehir yolu üzerindedir. Üzerinde birkaç parça Frig gri çanak-çömlek parçaları toplanmıştır (TAY, 2007: Hüseyinli Höyük; Ünsal, 2012b: 141).

3.2.26. İsaahocalı Höyük

Kırşehir ili, Kaman ilçesinin doğusunda, İsaahocalı Köyü'nün 2,7 km güneydoğusundadır (TAY, 2007: İsaahocalı Höyük). Çapı yaklaşık 100 m yüksekliği 8,5 m'dir yüzeyden İlk Tunç Çağı'na tarihlenen tek renkli ve boya bezeli çanak-çömlek parçaları ile Demir Çağı çanak- çömlek parçaları toplanmıştır (Mikami, Omura, 1987a: 125).

3.2.27. Kağnıcak Höyük

Kırşehir ili, Kaman ilçesinin 10 km kuzey-batısındadır. 45 m çapında ve yaklaşık 5 m yüksekliğindeki höyüğün bir yamacın üzerinde yer almaktadır. 1986 yılında S. Omura başkanlığında gerçekleştirilen Kırşehir ili sınırları içinde yapılan yüzey araştırmaları sırasında tespit edilmiştir (Mikami, Omura, 1987a: 124). Yüzey buluntuları İlk Tunç Çağı ve Demir Çağı'na ait boyalı çanak-çömlek parçalarından oluşmaktadır (TAY, 2007: Kağnıcak Höyük).

3.2.28. Kaman-Kalehöyük

Kırşehir ili, Kaman ilçesi, Kalehöyük, Ankara'nın 100 km güneydoğusunda, Kızılırmak kavsii içinde Kaman'ın 3 km doğusunda, Kırşehir –Kaman yolunun hemen üzerinde yer almaktadır (Omura, 1987b: 1; Omura, 2008c: 126).

Kaman- Kalehöyük'de 1986'da yapılan kazı sırasında bulunan II. kat buluntuları arasında tek renkli çanaklar, vazolar, maşrapalar, fantastik hayvan motifleri olan parçalar, savaş arabalarında iki savaşçı tasvir edilmiş parçalar ve çeşitli boyalı seramik parçaları bulunmuştur. Bu verilere göre buluntular Geç Son Frig Çağına ait olduğu saptanmıştır (Omura, 1987b: 3 vd).

Kalehöyük'de 1987'de yapılan kazı sırasında bulunan kuzey açmasındaki III, IV, V, VI nolu kazı alanında 1986'da açığa çıkarılan ikinci kültür katında yani Frig Çağı'nın bazı düşük taş duvarları ve çöp çukurları kaldırıldıktan sonra kazıya devam edilmiştir. Ancak bu dört kazı alanında fazla mimari kalıntıya rastlanmamıştır. Çok sayıda tahıl

depolamak amacı ile kazılmış olduğu tahmin edilen çukurlara rastlanmıştır (Omura, 1987b: 354).

Kalehöyük'te 1989'da yapılan kazıda ise güney açmasında Frig Çağı buluntuları arasında üç kanatlı bronz uçları, fibulalar, mızrak uçları, kurşun heykel, pişmiş topraktan bir heykel, yonca ağızlı bir testi, siyah astarlı çok iyi perdahlı çanak ve çok sayıda boya ile nakışlı çanak-çömlek parçalarına rastlanmıştır. Güney açmada ele geçirilen bu buluntulardan anlaşıldığı üzere M.Ö. I. binin birinci ve ikinci yarısı hakkında önemli bilgiler edinilmiştir. Ayrıca, seramik ve mühür çeşitleriyle de tipik bir Hitit yerleşim yerinde çalışmakta olduğumuzu da kanıtlamıştır. Bütün bu buluntular Kaman-Kalehöyük'ün her dönemde tipik bir Orta Anadolu merkezi olduğunu ve her tür eserinin de bu oluşumu kanıtladığını göstermektedir. Bununla beraber, eserlerin bazılarında bir geçiş-ara bölgesine yakınlığın izlerini de tespit etmek mümkün olmuştur (Omura, 1991b: 431 vd).

Kaman- Kalehöyük'de 1990 yılında bulunan yapı katında elde edilen mimari kalıntılara, çıkan küçük eserlere göre, bir üst seviyedeki IIC' den tamamen farklı oldukları anlaşılmaktadır. Şimdilik 1990 yılında VI. ve VII. açmalarda tespit edilen yapı katı IID olarak adlandırılmıştır. IID yapı katından çıkan boyalı çanak-çömlek parçaları ile IIC katında elde edilmiş boyalı çanak-çömlek parçaları arasında büyük farklılık görülmektedir. IIC katında çok sayıda tespit edilen kahverengi stilize geyik, tek merkezli daire motifli çanak-çömlek parçaları, 1990 yılında saptanan IID yapı katında rastlanmamıştır. Onların yerine IIC katının boyalı çanak-çömlek motiflerinin orijinal şekli olarak düşünülen kahverengi veya kahverengi ve kırmızı renkler kullanılarak yapılan basit motifli boyalı çanak-çömlek parçaları ile beraber sanki Eski Tunç Çağı çanak-çömleğini andıran, elde yapılmış siyah renkli, iyi perdahlı, geometrik yivlerle süslü çanak-çömlek parçaları bol sayıda ele geçmiştir. Mimari kalıntılar bakımından, IIC ile arasında plan bakımından önemli farklılık görülmemiştir. Ancak yapı malzemesinin yani, IID katındaki yapılarda bol ahşap kullanılmasına karşın, IIC katındaki yapılarda ahşap çok kullanılmamıştır (Omura, 1992b: 321).

II. katta açığa çıkartılan buluntular arasında, IIA-IIb katlarında tunç fibulalar tunçtan iki ya da üç kanatlı ok ucu, tunç mızrak uçları, tunç at koşumları, kemer tunç tokası, tunç süs eşyası ve demir mızrak uçları, tunç toplu iğneler, bilek taşları, altın süs eşyası, değişik şekillerde kemik aletler, çok sayıda pişmiş toprak (Omura, 1992b: 323) ağırşaklar² ve

² Ağırşaklar liften eğirme yöntemiyle elde edilen iplerdir. İpliğe bükümü muntazam olarak verilebilmesi için ahşap, kemik veya madenden yapılan iğlere ağırşak takılır. Ağırşak iğnin önemli bir parçasıdır. Taş, kemik,

fayans skarabeler bulunmuştur. IIa-IIb katında çok sayıda iki veya üç renkli çanak-çömlek parçaları bulunmuştur. IIc katında koyu kahverengi boyalı, iyi perdahlı çanak-çömlek, geyik motifli boyalı örnekler, çok sayıda bulunmuştur. IId katında bulunan eserler arasında, basit motifli boya nakışlı çanak-çömlek parçalarının yanında, şimdiye kadar IId katındaki yangın geçirmiş yapının tabanında tek kulplu, geniş ağızlı, düz dipli, basit motifli, boya nakışlı çanak-çömlek parçaları yanında; elde yapılmış, siyah renkli, çok iyi perdahlı, geometrik yivlerle süslü ve ağızları hizasında dört küçük tutamaklı seramik türü dikkatimizi çok çekmiştir (Omura, 1992b: 323).

Kaman- Kalehöyük’de 1991 yılında yapılan kazılar sonucunda II. katında M.Ö. I. binyıla ait çok sayıda çanak-çömlek parçaları ele geçirilmiştir. Özellikle Kuzey açmasındaki R. 90 odasının tabanında bulunan uçayaklı, boyalı bir kaba ait parçalar önemli bir yere sahiptir. Tunçtan fibulalar, iki ve üç kanatlı ok uçları, iğneler, demirden aletler, pişmiş toprak ağırşaklar, bilek taşları, kemikten bir mühür ve dağ kristallerinden bir mühür buluntular arasındadır. Mühür Akamenid dönemine aittir. Çanak-çömlekler arasında yonca ağızlı testi ve tek kuplu maşrapa çağının tipik örneklerindedir (Omura, 1993b: 314).

Kaman- Kalehöyük’de 1992’de yapılan kazı sonucunda II. katın Demir Çağı’na ait olduğu saptanmıştır. Buluntular arasında çanak-çömlek, sırlı çanak-çömlek parçaları, boyalı kaide, bronz ok uçları, fibulalar, demir aletler, akik süs eşyaları, pişmiş toprak ağırşaklar, kemik damga mühürlerden oluşmaktadır. Özellikle kuzey açmada VI. ve VII. plan karelerde IId’ ye ait boya nakışlı çanak-çömlek parçaları keşfedilmiştir. Bunlar IId evresinin uzun süre devam ettiğini kanıtlamaktadır. İlk defa IIa katında bulunan sırlı seramik parçası, yerli ürün değildir, ithal edilmiş olduğu tahmin edilmiştir. Damga mühür geometrik motifleriyle bezenmiştir (Omura, 1991a: 281).

Kaman-Kalehöyük’ de 1993’de yapılan kazı sonucunda buluntuların Güney kısmında II. katta Demir Çağı’na ait olduğu bilinmektedir. II. katta bronz fibulalar, iki veya üç kanatlı ok uçları, bronz iğneler, bilek taşları, koni şeklinde fildişi mühür, kemik plaka, IIa’ ya ait boyalı çanak-çömlek, yonca ağızlı testiler, kabartmalı çanak-çömlekler, kurşun çanak çömlek tamir malzemeler, pişmiş topraktan ağırşaklar, taş mühürler, kemik objeler ve çok sayıda çanak-çömlek parçası bulunmuştur (Omura, 1995b: 319).

ahşap ve çoğunluğu pişmiş topraktan yapılan ağırşaklar, sümeği ipe dönüştürmede ilk bükmeyi ve büküm standardını sağlar. Çeşitli incelikte iplik yapılması için değişik çap ve ağırlıklara sahip ağırşaklar kullanılmaktadır (Tütüncüler, 2005: 93).

Kaman-Kalehöyük' de 1994' de yapılan kazı sonucunda buluntuların güney kısmında II. katı Demir Çağı'na ait olduğu saptanmıştır. II. kata ait küçük buluntular koleksiyonumuzu, Ila-IIc kata ait çok sayıda boyasız, boyalı çanak-çömlek, çeşitli tunç fibulalar, ok uçları, tunçtan mızrak ucu, bir plaka ve iğneleri, dağ kristali kartal biçimli mühür, taştan mühür, fayans skarabe, camdan düğme biçimde objeler, bilek taşları, pişmiş topraktan ağırşaklar, kemik objeler ve çeşitli boncuklar oluşturmaktadır (Omura, 1994a: 196 vd).

Kaman-Kalehöyük'de 1995'de yapılan kazı sonucunda buluntuların II. katı Demir Çağı'na ait olduğu saptanmıştır. Buluntular ise; tunç fibulalar, ok uçları, kemik objeler, fayans skarabe, taş ve fayans mühürler, fibula kalıbı ya da kemer tokası kalıbı, göz şeklinde fayans obje, çanak-çömlekler oluşturulmuştur (Omura, 1997b: 206).

Kaman-Kalehöyük 1995'de yapılan kazı sonucunda buluntuların II. katı Demir Çağı'na ait olduğu saptanmıştır. Güney kısmında ele geçirilen Demir Çağ buluntuları ise; tunç fibulalar, ok uçları, kemikten süs eşyaları ve IIc ve IId evrelerine ait boyalı seramikler oluşturmaktadır (Omura, 1997b: 316).

Kaman-Kalehöyük Demir Çağı'na ait olan Ila, IIb, IIc ve IId evrelerinde tespit edilmiştir. 1996 yılında yapılan araştırmada Demir Çağı'na ait bazı malzemeler ele geçirilmiştir. Kaman- Kalehöyük seramiği IIc seramiğinde stilize geyik motifleri bulunmaktadır. Bunun yanı sıra baklava dilimleri, dalgalı hatlar, zikzaklar, kelebekler, çarpı işaretleri, satranç tahtası ve dil motifleri vardır.

Kaman- Kalehöyük IId evresi, M.Ö. XII. yüzyıldan M.Ö. VIII. yüzyılın birinci yarısına tarihlendirilmektedir. Kaman-Kalehöyük IId evresinde şimdiye kadar yapılan kazılarda 8 yapı katı tespit edilmişti. Bu 8 yapı katından, I., II., III., IV. ve V. yapı katlarında, nakışlı seramikler ele geçmiştir. IId evresinin bu nakışlı seramiğin özelliğini, dalgalı hatlar, baklava dilimleri, basit hatlar teşkil eder. Kaman-Kalehöyük IId evresinin nakışlı seramiklerinin motifleriyle Karnan-Kalehöyük'ün IIc evresinin nakışlı seramiklerinin motifleri arasında çok yakınlık olduğunu söyleyebiliriz. Yani IIc evresinin nakışlı seramiklerinin, IId evresinin nakışlı seramiklerinden çok etkilendiğini açıkça söyleyebiliriz (Omura, 1996a: 46).

Kaman-Kalehöyük'de 2006 yılında yapılan kazı sonucunda Demir Çağı'na ait olan 14 sağlam kap elde edilmiştir. Bunların yanında bulunmuş olan siyah, çok iyi perdahlı, su

kabağı şeklindeki bir kap çok dikkat çekmektedir. Dibi küçük delikli olan kabın ne maksat ile kullanıldığı şimdilik belli değildir (Omura, 2008b: 6).

Kalehöyük’de 2010 yılında yapılan kazı sonucunda Demir Çağı’na ait olarak Orta Demir Çağı’na ait döneme ait iki yapı katı tespit edilmiştir. I. yapı katı bodrum şeklinde tek odalı binalarla, II. yapı katı çok odalı büyük yapılarla temsil edilmektedir.

Erken Demir Çağı’nda ise IId dönemini genel olarak iki yapı katına ayırmak mümkündür. I. yapı katı yuvarlak köşeli, tek odalı binalarla temsil edilir. II. yapı katı ise, yuvarlak köşeli mimarî kalıntılardan daha eski olan binalardır. I. yapı katına ait mimarî kalıntılar, tek odalı binalardan oluşmaktadır ve genellikle duvarların köşeleri yuvarlatılarak yapılmıştır. Oda tabanlarında direk çukurlarının bulunması da bu mimarîlerin ortak özelliği olarak kabul edilmektedir. Ayrıca, bu yapılar en az bir kez yangın geçirdikten sonra, birkaç duvar eklenerek tamir edilmiş ve yeniden kullanılmışlardır. Bu seneki çalışmalarda, bu yapı katına ait mimarî kalıntılar üzerinde, LVI., LVII., LII., XXXIV. ve XXXII. açmalar ile LI-LII ara duvarında çalışılmıştır (Omura, 2012b: 449 vd).

2012’de yapılan kazı çalışması sonucunda Geç Demir Çağı’na tarihlenecek bir adet minyatür küp, pişmiş toprak seramik parçaları, kısmen birleştirilen krater parçaları, öğütme taşları, ağırşaklar ve bir adet Fenike tarzı cam pendant ele geçmiştir (Adıbelli, 2014: 46).

3.2.29. Kara Höyük

Kırşehir ili, merkez ilçesi, Çiğdeli Köyü’nün 3 km kuzeydoğusundadır. 250-300x2 m boyundadır. Üzerinde birkaç parça Frig gri çanak-çömlek parçası toplanmıştır (TAY, 2007: Kara Höyük; İl Kültür Envanteri, 2006: 126; Ünsal, 2012: 142).

3.2.30. Karakaya Höyük

Kırşehir ili, Kaman ilçesi, Karakaya Köyü’nün hemen güneyinde doğal kayalık üzerinde kurulmuştur. Höyüğün batı yamacı çok dik olup kenarından çay akmaktadır. Kuzey- güney yönünde yaklaşık 140 m, doğu-batı yönünde 130 m uzunluğunda olup yüksekliği 9 m’dir. Toplanan çanak-çömlek parçaları M.Ö. I. binyıla aittir (TAY, 2007: Karakaya).

3.2.31. Karga Höyük

Kırşehir ili sınırları içerisinde yere almaktadır. 2000 yılında S. Omura tarafından Orta Anadolu’da yürütülen yüzey araştırmaları sırasında saptanmıştır (Omura, 2002a: 305). Üzerinden Demir Çağı çanak-çömlek parçaları toplanmıştır. Bu höyükle beraber bu

bölgedeki höyüklerde toplanan Demir Çağ çanak-çömleklerinin Kaman- Kalehöyük'ün IIC-IIa katı yani M.Ö. VIII. yüzyılın ikinci yarısında M.Ö. VII. yüzyılın başına ve M.Ö. VII. yüzyılın ikinci yarısından M.Ö. IV. yüzyılın birinci yarısına tarihlenenler olduğu özellikle Kaman-Kalehöyük IIB-IIa katında bulunan gri renkli çanak-çömlek parçalarına çok sayıda rastlandığı Omura tarafından belirlenmiştir. Erken, Orta ve Geç Demir Çağı'na ait parçalar vardır (TAY, 2007: Karga Höyük; Ünsal, 2006: 142).

3.2.32. Keylik Höyük

Kırşehir ili sınırları içerisinde yer almaktadır. 2000 yılında S. Omura tarafından Orta Anadolu'da yürütülen yüzey araştırmaları sırasında tespit edilmiştir (Omura, 2002a: 305). Üzerinde Demir Çağ çanak-çömlek parçaları toplanmıştır. Bu höyük ile beraber bölgedeki höyüklerden toplanan Demir Çağı çanak-çömleklerinin Kaman-Kalehöyük'ün IIC-IIa katı yani M.Ö. VIII. yüzyılın ikinci yarısında M.Ö. VII. yüzyılın başına, M.Ö. VII. yüzyılın ikinci yarısından M.Ö. IV. yüzyılın birinci yarısına tarihlenenler olduğu ve özellikle Kaman- Kalehöyük' ün IIB-IIa katında bulunan gri renkli çanak-çömlek parçalarına çok sayıda rastlandığı S. Omura tarafından belirtilmiştir (TAY, 2007: Keylik).

3.2.33. Kırmızıtepe

Kırşehir ili sınırları içerisinde yer almaktadır. 2000 yılında S. Omura tarafından Orta Anadolu'da yürütülen yüzey araştırmaları sırasında saptanmıştır (Omura, 2002a: 305). Üzerinde Demir Çağ çanak-çömlek parçaları toplanmıştır. Bu höyük ile beraber bölgedeki höyüklerden toplanan Demir Çağ çanak-çömlek parçaları Kaman- Kalehöyük'ün IIC-IIa katı yani M.Ö. VIII. yüzyılın ikinci yarısında M.Ö. VII. yüzyılın başına, M.Ö. VII. yüzyılın ikinci yarısından M.Ö. IV. yüzyılın birinci yarısına tarihlenenler olduğu ve özellikle Kaman- Kalehöyük'ün IIB-IIa katında bulunan gri renkli çanak-çömlek parçalarına çok sayıda rastlandığı S. Omura tarafından belirtilmiştir (TAY, 2007: Kırmızıtepe; Ünsal, 2012: 143).

3.2.34. Kızlar Höyük

Kırşehir ili, Kaman ilçesinin 16 km doğusunda yer almaktadır. Orthmann ve Meriggi tarafından Sofular Höyük olarak adlandırılmıştır. Yerleşme 1986 yılında S. Omura başkanlığında gerçekleştirilen Kırşehir ili içinde yürütülen yüzey araştırmaları sırasında tespit edilmektedir (Mikami, Omura, 1987a: 124). 150 m çapında ve yaklaşık 15 m yüksekliğindedir. Yüzey buluntuları İlk Tunç, Eski Hitit ve Frig çağlarına ait çanak-çömlek parçaları ve ağırşaklardan oluşmaktadır (TAY, 2007: Kızlar Höyük).

3.3.35. Kuruhöyük

Kırşehir ili, Kaman ilçesinde, Benzer Köyü'nün 1 km doğusunda yer almaktadır. 2000 yılında S. Omura tarafından Orta Anadolu'da yürütülen yüzey araştırmaları sırasında saptanmıştır (Omura, 2002a: 305). Üzerinden Demir Çağ çanak-çömlek parçaları toplanmıştır. Bu höyükle beraber bölgedeki höyüklerden toplanan Demir Çağ çanak-çömleklerin Kaman- Kalehöyük'ün IIc-IIa katı yani M.Ö. VIII. yüzyılın ikinci yarısında M.Ö. VII. yüzyılın başına, M.Ö. VII. yüzyılın ikinci yarısından M.Ö. IV. yüzyılın birinci yarısına tarihlenenler olduğu ve özellikle Kaman- Kalehöyük'ün IIb- Ila katında bulunan gri renkli çanak-çömlek parçalarına çok sayıda rastlandığı S. Omura tarafından belirtilmiştir (TAY, 2007: Kuruhöyük; Ünsal, 2012: 144).

3.2.36. Küçükkale Höyük

Kırşehir ili, Akpınar ilçesinin kuzeyinde, Kelismaliuşağı Köyü'nde yer almaktadır. Kılıç seki üzerine kurulmuş olan höyüğün 183, 5 çapında ve yaklaşık 18 m yüksekliğindedir. S. Omura başkanlığında gerçekleştirilen Kırşehir ili sınırları içinde yapılan yüzey araştırmaları sırasında tespit edilmiştir. Yüzey buluntuları arasında İlk Tunç Çağı'na ait saman katkılı, boya bezeli ve tırnak baskılı parçaların çoğunlukta olduğu belirtilmektedir. Ayrıca M.Ö. II. binyılın ikinci yarısına ve az sayıda Frig dönemine ait tipik parçalarda mevcuttur. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafında hazırlanmış tescilli arkeolojik sit alanları listesinde yer almaktadır (TAY, 2007: Küçükkale Höyük).

3.2.37. Küllü 1 Höyük

Kırşehir ili, Çiçekdağ ilçesi, Doğankaş Köyü'nün içinde, doğal rampanın üzerine kurulmuştur. Höyüğün güney eteğinde yol makinası ile toprak alınmıştır. Diğer tarafında pek fazla kaçak kazı yoktur. Höyük, doğu-batı istikametinde 150 m, kuzey-güney istikametinde 235 m, yüksekliği 34 m'dir. Buradan derlenen seramik parçaları, Kalkolitik, Eski Tunç, Orta Tunç ve Geç Demir Çağı'na aittir. Özellikle, Kalkolitik ve Eski Tunç Çağına ait malzemeler çok sayıda ele geçmiştir. Ancak, bu bölgedeki diğer höyüklerde de gördüğümüz gibi, bu höyükte de Geç Demir Çağ seramikleriyle çok sayıda karşılaşıldığı halde, Erken ve Orta Demir Çağı'nın seramiklerine hiç rastlanmamıştır (Omura, 2015a: 508).

3.2.38. Meryemkası Höyük

Kırşehir ili, Kaman ilçesi, Savcılımmeryemkası Köyü'nün 1,5 km batı ve kuzeybatısındadır. Eteğinde ise bir su kaynağı bulunmaktadır. 300-400x25 m

boyutundadır. Üzerinden birkaç parça Frig gri çanak-çömlek toplanmıştır (TAY, 2007: Meryemkası Höyük).

3.2.39. Nafinin Höyüğü

Kırşehir ili sınırları içerisinde yer almaktadır. 2000 yılında S. Omura tarafından Orta Anadolu'da yürütülen yüzey araştırmaları sırasında saptanmıştır (Omura, 2002a: 305). Üzerinde Demir Çağ çanak-çömlekleri toplanmıştır. Bu höyükle beraber bu bölgelerdeki höyüklerden elde edilen Demir Çağ çanak-çömlekleri Kaman- Kalehöyük'ün IIC-IIa katı yani M.Ö. VIII. yüzyılın ikinci yarısında M.Ö. VII. yüzyılın başına, M.Ö. VII. yüzyılın ikinci yarısından M.Ö. IV. yüzyılın birinci yarısına tarihlenenler olduğu ve özellikle Kaman- Kalehöyük'ün IIB-IIa katında bulunan gri renkli çanak-çömlek parçalarına çok sayıda rastlandığı S. Omura tarafından belirtilmiştir (TAY, 2007: Nafinin Höyüğü; Ünsal, 2012: 144 vd).

3.2.40. Öküz Höyük

Kırşehir ili, Öküz kale Köyü'nün yakınındadır. 300x25 boyutundadır. Höyük üzerinde birkaç parça Frig gri çanak-çömlek parçasına rastlanmıştır (TAY, 2007: Öküz Höyük).

3.2.41. Ömerhacılı Höyük

Kırşehir ili, Kaman ilçesi, Ömerhacılı Köyü'nün yaklaşık 2 km güneydoğusunda yer almaktadır. Doğal bir tepe üzerine kurulmuş olan yerleşmenin güney kesiminde geniş bir teras bulunmaktadır. Höyük yaklaşık 380 m çapında, 24 m yüksekliğindedir. 1986 yılında S. Omura başkanlığında gerçekleştirilen Kırşehir ili sınırları içinde gerçekleşen yüzey araştırmaları sırasında tespit edilmiştir (Mikami, Omura, 1987a: 125). Yüzeyde İlk Tunç Çağı ve Demir Çağı'na ait çanak-çömlek parçaları tespit edilmiştir (TAY, 2007: Ömerhacılı Höyük).

3.2.42. Safalı Höyük

Kırşehir ili, Çiçekdağı ilçesinin 11 km kuzeybatısında, Safalı Köyü'nün sınırları içerisinde yer almaktadır. Nehrin terasında bir yamacın üzerinde bulunan höyük 8,5 m yüksekliğinde, 76,5 m çapındadır. S. Omura başkanlığında gerçekleştirilen Kırşehir ili sınırları içinde gerçekleştirilen yüzey araştırmaları sırasında tespit edilmiştir. Yüzey buluntularına dayanarak yerleşmenin M.Ö. III. ve I. binyılda iskân edildiği önerilmektedir. İlk Tunç Çağı buluntuları saman katkılı, kötü pişirilmiş, tek renkli çanak-çömlek parçaları

ve pişmiş topraktan ayak şekilli bir objeden oluşmaktadır. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından hazırlanmış tescilli arkeolojik sit alanları listesinde yer almaktadır (TAY, 2007: Safalı Höyük).

3.2.43. Sağmalı Höyük

Kırşehir ili, merkez ilçesine bağlı Ulupınar Köyü'nün 4 km güneydoğusunda, Boğazkaya Deresi'nin kenarında yer almaktadır. Yaklaşık 120 m çapında 18 m yüksekliğinde koni biçimli bir höyüktür. Yerleşmenin çevresinde tarlalarla kaplıdır. 1995 yılında S. Omura başkanlığında gerçekleştirilen İç Anadolu yüzey araştırmaları sırasında tespit edilmiştir (Omura, 1997a: 284). Yüzey buluntularının İlk Tunç Çağı, Orta Tunç Çağı, Son Tunç Çağı ve Demir Çağı'na ait çanak-çömlek parçaları olduğu belirtilmiştir. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından hazırlanmış tescilli arkeolojik sit alanları listesinde yer almaktadır (TAY, 2007: Sağmalı).

3.2.44. Saraycık Höyük

Kırşehir ili, merkez ilçesinin, Saraycık Köyü'nün 1,5 m kuzeydoğusunda kayalık üzerinde kurulmuştur. Her tarafta kaçak kazı çukurları bulunmaktadır. 1995 yılında S. Omura başkanlığında gerçekleştirilen İç Anadolu yüzey araştırmaları sırasında yeniden incelenmiştir (Omura, 1995a: 289). Toplanan çanak-çömlek parçaları Kalkolitik, İlk Tunç Çağı ve Demir Çağı'na aittir (TAY, 2007: Saraycık).

3.2.45. Sarı Höyük

Kırşehir ili, Üçkuyu Köyü'nün 1 km güneybatısındadır. Eteğinde bir su kaynağı vardır. 155x5 m boyutundadır. Üzerinde birkaç parça Frig gri çanak-çömlek parçası toplanmıştır (TAY, 2007: Sarı Höyük; İl Kültür Envanteri, 2006: 134; Ünsal, 2012: 145).

3.2.46. Savcılı Kışla Taş Ocağı Atölyesi

Kırşehir ili, Kaman ilçesi, Savcılı Kışla Köyü'nde, Baranı Dağı'nın güney eteğinde yer alır. 1997 yılı yüzey araştırmaları sırasında bu eski taş ocağında bulunana bitirilmemiş bir aslan heykelinin de yerinde kaldığı öğrenilmiştir. 2000 yılında S. Omura başkanlığında Orta Anadolu'da yürütülen yüzey araştırmalarında yeniden incelenen taş ocağın da 1997 yılında görülen aslan heykeli yerinde bulunamamıştır. Kaman'daki bitirilmemiş aslan heykelinde stil ve teknik bakımdan Geç Hitit Çağı'na ait olduğu düşünülmektedir (TAY, 2007: Savcılı Kışla Taş Ocağı Atölyesi).

3.2.47. Sevdiğin Höyük

Kırşehir ilinin 12 km batı-güneybatısında, Karatut-Kaplıca yolu üzerinde höyük ve tmlsler bulunmaktadır. Bunlardan biri olan Sevdiğin Höyük 250x30 m boyutundadır. zerinde birkaç parça Frig gri çanak-çömlek parçaları toplanmıştır (TAY, 2007: Sevdiğin Höyük; nsal, 2012: 145).

3.2.48. Sulhanlı Höyük

Kırşehir ili, merkez ilçesi, Sulhanlı Köyü'nün 5 km doğu-güneydoğusundadır. 170x8 m boyutlarındadır. zerinde Frig gri çanak-çömlek parçalarına rastlamıştır (TAY, 2007: Sulhanlı Höyük).

3.2.49. Sulhanlı 1 Höyük

Kırşehir ili, merkez ilçesine bağlı, Ulupınar Köyü'nün içinde yer almaktadır. Kuzey-güney yönünde 139 m, doğu-batı yönünde 158 m uzunluğunda, 15 m yksekliliğindedir. Koni biçimli höyüğün üzeri düz doğusu teras halindedir. 1995 yılında S. Omura başkanlığında gerçekleştirilen İç Anadolu yüzey araştırmaları sırasında tespit edilmiştir (Omura, 1997a: 288). Toplanan anak-çömlek parçaları İlk Tunç ağı, Orta Tunç ağı, Son Tunç ağı ve Demir ağı'na tarihlenmektedir. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından hazırlanmış tescilli arkeolojik sit alanı listesinde yer almaktadır (TAY, 2007: Sulhanlı 1 Höyük; nsal, 2012: 146).

3.2.50. şahan eşmesi

Kırşehir ili sınırları içerisinde yer almaktadır. 2000 yılında S. Omura tarafından gerçekleştirilen Orta Anadolu'da yürütülen yüzey araştırmaları sırasında saptanmıştır (Omura, 2002a: 305). zerinde Demir ağı çanak-çömlek parçaları toplanmıştır. Bu höyükle beraber bölgedeki höyüklerden toplanan Demir ağ anak-çömlekleri Kaman-Kalehöyük'n IIc-IIa katı yani M.. VIII. yüzyılın ikinci yarısında M.. VII. yüzyılın başına, M.. VII. yüzyılın ikinci yarısından M.. IV. yüzyılın birinci yarısına tarihlenenler olduğu ve özellikle Kaman- Kalehöyük'n IIb-IIa katında bulunan gri renkli çanak-çömlek parçalarına çok sayıda rastlandığı S. Omura tarafından belirtilmiştir (TAY, 2007: şahan eşmesi; nsal, 2012: 146).

3.2.51. Taşlık Höyük

Kırşehir ili, Kaman ilçesi, Benzer Köyü'nün 3 km kuzeybatısında yer alır (Mikami, Omura, 1987a: 127). Yaklaşık 80 m çapında ve 7 m yksekliliğindeki höyüğün her tarafı

moloz taşlarla doludur. 1986 yılında S. Omura başkanlığında gerçekleştirilen Kırşehir ili sınırları içinde yapılan yüzey araştırmaları sırasında tespit edilmiştir. Höyük yüzeyinde yoğun olarak İlk Tunç Çağı ve Eski Hitit çanak-çömlek parçalarının yanı sıra Demir Çağı'na ait boya parçalarının da bulunduğu belirtilmiştir (TAY, 2007: Taşlık Höyük).

3.2.52. Tatar 2 Höyük

Kırşehir ili, Tatar 1 Höyüğün hemen kuzeyinde yer almaktadır. Bu höyüğün büyüklüğü, doğu-batı doğrultusunda 140 m kuzey-güney doğrultusunda 155 m, yüksekliği 5 m olan alçak bir höyüktür. Tatar 2, tamamen tarla olarak kullanılmaktadır. Bu höyükten elde edilen seramik parçaları İlk, Orta Tunç Çağı ve Demir Çağına aittir. Demir Çağının özellikle Geç Demir Çağında yerleşim yeri olarak kullanıldığı tahmin edilmektedir. Tatar 2' nin M.Ö. II. binyıldan sonra bir süre terk edildiği daha sonra Geç Demir Çağı'nda tekrardan yerleşim yeri olarak kullanılmaya başladığı söylenmektedir (Omura, 2015a: 504 vd).

3.2.53. Tataroğlu Höyük

Kırşehir ili sınırları içinde yer almaktadır. S. Omura tarafından Orta Anadolu'da yürütülen yüzey araştırmaları sırasında tespit edilmiştir. Üzerinde Demir Çağ çanak-çömlek parçaları toplanmıştır. Bu höyükle birlikte bölgedeki höyüklerden toplanan Demir Çağ çanak-çömlek parçaları Kaman- Kalehöyük'ün IIc-IIa katı yani M.Ö. VIII. yüzyılın ikinci yarısında M.Ö. VII. yüzyılın başına, M.Ö. VII. yüzyılın ikinci yarısından M.Ö. IV. yüzyılın birinci yarısına tarihlenenler olduğu ve özellikle Kaman- Kalehöyük'ün IIb-IIa katında bulunan gri renkli çanak-çömlek parçalarına çok rastlandığı S. Omura tarafından belirtilmiştir (TAY, 2007: Tataroğlu).

3.2.54. Tek Höyük

Kırşehir ili, Kaman ilçesinin yaklaşık 24 km kuzeydoğusunda yer almaktadır. 100 m çapında ve 10 m yüksekliğindeki höyüğün kuzey eteği su kanalı yapılırken dozer ile kazılarak tahrip edilmiştir. S. Omura başkanlığında gerçekleştirilen Kırşehir ili sınırları içindeki yüzey araştırmaları sırasında tespit edilmiştir. Yüzey buluntuları İlk Tunç Çağı'na ait tek renkli, saman katkılı, tırnak baskılı çanak-çömlek parçaları Alishar III tipinde bir örnek çizi bezekli siyah renkli bir kap parçası ve Demir Çağı buluntularından oluşmaktadır (TAY, 2007: Tek Höyük).

3.2.55. Tekeli 1 Höyük

Kırşehir ili, merkez ilçesi, Değirmen Bağı Mevkii, Değirmenkaşı Köyü'nün 5 km kuzeydoğusunda, Köşekerli Özü'nün kenarında doğal yükseklikler üzerinde yer almaktadır (Omura, 1997a: 289). Uzunluğu doğu-batı yönünde 193 m, kuzey-güney yönünde 179 m, yüksekliği 33 m'dir (İl Kültür Envanteri, 2006: 147). 1995 yılında S. Omura başkanlığında gerçekleşen İç Anadolu yüzey araştırmaları sırasında tespit edilmiştir. Üzerinden toplanan çanak-çömlek parçaları Demir Çağı'na aittir (TAY, 2007: Tekeli 1; Ünsal, 2012: 147).

3.2.56. Tekeli 2 Höyük

Kırşehir ili, merkez ilçesi, Değirmen Bağı Mevkii, Değirmenkaşı Köyü'nün 5 km kuzeydoğusunda, Köşekerli Özü'nün kenarında doğal yükseklikler üzerinde yer almaktadır. Uzunluğu doğu-batı yönünde 187 m, kuzey-güney yönünde 105 m, yüksekliği ise 21 m'dir. 1995 yılında S. Omura başkanlığında gerçekleştirilen İç Anadolu yüzey araştırmaları sırasında tespit edilmiştir (Omura, 1997a: 289). Üzerinden toplanan çanak-çömlek parçaları Demir Çağı'nın son evresine aittir (TAY, 2007: Tekeli 2; Ünsal, 2012: 147).

3.2.57. Tekeli 3 Höyük

Kırşehir ili, merkez ilçesi, Değirmen Bağı Mevkii, Değirmenkaşı Köyü'nün 5 km kuzeydoğusunda, Köşekerli Özü'nün kenarında doğal yükseklikler üzerinde yer almaktadır. 1995 yılında S. Omura başkanlığında gerçekleştirilen İç Anadolu yüzey araştırmaları sırasında tespit edilmiştir (Omura, 1997a: 289). Üzerinden toplanan çanak-çömlek parçalarının sayısı çok az olup hepsi Demir Çağına aittir (TAY, 2007: Tekeli 3; Ünsal, 2012: 147).

3.2.58. Tepeköy Höyük

Kırşehir ili, Kaman ilçesinin 21 km güneydoğusunda, Tepe Köyü'ndedir. Yaklaşık 56 m çapında ve 10 m yüksekliğindeki höyüğün güney yamacında kaçak kazı çukurları saptanmıştır. 1986 yılında S. Omura başkanlığı gerçekleştirilen Kırşehir ili sınırları içinde yapılan yüzey araştırmaları sırasında tespit edilmiştir (Mikami, Omura, 1987a: 125). Yüzeyden boyalı İlk Tunç Çağı, Son Tunç Çağı ve Demir Çağı çanak-çömlek parçalarına rastlanmıştır (TAY, 2007: Tepeköy Höyük).

3.2.59. Yassı Höyük

Kırşehir il merkezinin kuzeybatısında, Karahıdır Köyü'nün güneyinde, Kaman-Kırşehir karayolu üzerindeki Karahıdır sapağında yolun kuzeydoğusunda yer almaktadır. İlk olarak Meriggi tarafından saptanan yerleşme yıllar sonra Kaman-Kalehöyük ekibi tarafından da araştırılmıştır. 12,5 m yüksekliğinde, 500 m çapında olduğu ikinci araştırmada belirlenmiştir. Doğu eteği köylüler tarafından toprak çekmek amacı ile açılan çukur izleri mevcuttur. Yayvan olan höyüğün kuzey kesimi tatlı bir eğimle sonlanmaktadır. Üzerindeki düzlükte Demir Çağ malzemeleri ele geçirilmiştir (TAY, 2007: Yassı Höyük).

Demir Çağına ait olarak üç yapı katından en iyi korunmuş III. yapı katıdır. Bu yapı katına ait bu binanın taş duvarlar, 130 cm genişliğinde ve binanın dışında, ona bağlı olan üst üste iki ayrı taş döşeme vardır. Binanın güneybatı köşesinde bulunan fırın, dolgu toprağı üzerindedir. Bu, bina bir kez terk edildikten sonra duvarın bir kısmının tekrar kullanıldığını ve fırının o zaman yapıldığını gösterir. III. yapı katının bu binanın, kuzeybatı kısmını tesviye ederek, inşa edildiği anlaşılan, R9 No.lu oda II. yapı katına ait olduğu belirlenmiştir. I. yapı katına ait bina inşa edilirken II. ile III. yapı katına ait binaların bir kısmını tahrip etmiştir. I. II. ve III. yapı katında bulunan seramik parçaları arasında bir fark yoktur. Çoğu Kaman-Kalehöyük'ün Ila katındakilerle benzeyen Geç Demir Çağına ait seramiklerdir. Özellikle boyalı seramik parçalarının birçoğu Kaman-Kalehöyük'ün Ila döneminin geç safhasındakilere paraleldir. Fakat 2009 yılında o evreye ait yapılar tespit edilemedi. Küçük buluntu olarak, fibulalar, ok uçları ve bir kazan kulpu gibi bronz objeler yanında, demir halkalar, pişmiş topraktan ağırşaklar ve taştan bir damga mühür ele geçirilmiştir. Demir Çağının 3. yapı katındaki bina, aşağıdaki daha erken döneme ait yangın toprağı tamamen düzeltilerek yapılmıştır ve beyaz sıvalı kerpiç duvar kalıntıları W19 ile W20'nin üst kenarları, III. yapı katının duvarları W2, 9 ve 10'un hemen altında bulunmaktadır (Omura, 2012b: 361).

2012 'de yapılan kazıda ise I. katta Geç Demir Çağına ait taş duvarlar çıkarılmıştır. Ancak, bugünkü tarımsal faaliyetler ile kötü biçimde tahrip edildikleri için parçalar hâlinde açığa çıkarılan bu duvarlardan bina planlarını takip etmek çok zordur. Bu duvar parçalarının hemen altından, 2011 yılında yanındaki grid E8/e9'de kısmen kazılmış olan yapı R13'ün devamı açığa çıkarmıştır. R13, derin kazılmış bodrum tipinde, II. kata ait büyük duvar W47'i tabana yakın seviye kadar bozarak yapılmıştır. R13'ten Geç Demir Çağına ait seramik parçaları bol miktarda bulunmuştur.

I. katta bulunan seramikler, kurşun rengi seramikler dâhil gri, kırmızı seramikler veya iki ya da üç renkli boyalı seramiklerden yapılmış kap, krater ve tabak gibi Geç Demir Çağı'na ait seramikler ile Alishar IV seramiği gibi Orta Demir Çağı'na ait seramik örnekleriydi. Yukarıda söz ettiğimiz mührün dışında, bronz ok uçları, fibulalar, iğneler, demir bıçak parçaları, çiviler, pişmiş topraktan ağırşaklar, kemik objeler ve kristal damga mühür gibi küçük buluntular da ele geçirilmiştir (Omura, 2014b: 418 vd).

2013 yılında yapılan kazı sonucunda I. kat kazılarında açığa çıkarılan önemli diğer yapılar ise, X. ile XI. yapı katındaki Orta Demir Çağı'na ait binalardır. E8/e8 plan karedeki çukur P72'de, çıkan malzemelerden Orta Demir Çağına ait olduğu düşünülmekte ve bunun altında bu çukur tarafından iyice bozulan ve ancak duvar temellerinin son taş sıralarından bazılarının ve tabanının kısmen korunmuş olduğu yapı R71 ve E8/d8 plan karede bulunan yapılardan R59 ve R65, Orta Demir Çağı kalıntıları olarak düşünülmektedir. Bu üç yapının hepsi de bodrumlu binalardır. Buluntular arasında seramikler, asimetrik fibula bulunmaktadır (Omura, 2015b: 303 vd).

2014 yılında yapılan kazı sonucunda yapılan kazı sonucunda elde edilen buluntular; bronzdan yapılmış Demir Çağı'na ait bir mühür, bronzdan bir ok ucu, demirden ok ucu, bronzdan fibula, ağırşaklar, boyalı seramiklerden bir ağırşak, camdan boncuklar ve ayak biçiminde bir akik mühür, kemikten aletler, kaşık, kırmızı astarlı, tek kulplu, emzikli çaydanlık, kırmızı astarlı, çok iyi perdahlı bir kâse, gri seramiklerdir (Omura, 2016b: 306).

3.2.60. Yazıkınık Höyük

Kırşehir ili, Kaman ilçesi, Yazıkınık Köyü'nün kuzeyindedir. 200x9 m boyutlarındaki höyüğün üzerinde birkaç parça Frig gri çanak-çömlek parçalarına rastlanmaktadır (TAY, 2007: Yazıkınık Höyük).

3.2.61. Yenişar Höyük

Kırşehir ili, merkezinin kuzeybatısında, Kaman İlçesi'nin kuzeydoğusunda, Kırıkkale il sınıra yakın konumda olan Yenişar Köyü'nün kuzeybatısında yer almaktadır. 16 m yüksekliğinde, 140 m çaplı bir tepe olana höyüğün üzerinde günümüzde tarım yapılmaktadır. Traktör ile sürüldüğü için orijinal yüksekliğini kaybetmiştir. Kuzey yamacı hafif eğimlidir. S. Omura başkanlığındaki ekip tarafından saptanmıştır. Yüzeyinde İlk Tunç Çağı'nın hangi evresinde tarihlendiği belirtilmeyen boya bezekli çanak çömlek parçaları ile Eski Hitit, Demir Çağı ve Klasik Çağ çanak çömlek parçaları toplanmıştır.

Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından hazırlanmış tescilli arkeolojik sit alanları listesinde yer almaktadır (TAY, 2007: Yenyapan).

3.3. Nevşehir ve Çevresindeki Demir Çağ Yerleşmeleri

3.3.1. Ağılhöyük

Nevşehir ili, Hacıbektaş ilçesi, Büyük Burunağıl Köyü'nün 2 km güneyinde doğu ve batı kesimleri sulak arazi olan höyüktür. 40x50 m boylarında yaklaşık 30 m yükseklikindedir (Şenyurt, 2000a: 367). Oval planlı höyüğün sarp yamaçlı oldukça dik ve yüksek üst kısmında sur kalıntısına işaret eden beyaz düzleşmiş sert taşlar vardır. Yüzeyinde İlk Tunç Çağı, Orta Tunç Çağı ve Demir Çağı'na ait çanak- çömlek parçaları bulunmuştur (TAY, 2007: Ağılhöyük).

3.3.2. Ağıllı Höyüğü

Nevşehir ili, Acıgöl ilçesinin güneyinde bulunan Ağıllı Köyü'nün 2, 8 km batısında, Çayırılık Mevkii'ndedir. Ovadan yaklaşık 25-30 m yüksekliğinde, 170x110 metre boyunda oval biçimli bir tepedir (Şenyurt, 1999a: 456). İlk olarak 1964 yılında I.A. Todd tarafından saptanmış. 1997 yılında ise S. Y. Şenyurt tarafından ziyaret edilmiştir. Höyüğün üzerinde kaçak kazı sonucunda açılmış çukurlar bulunmaktadır. Şenyurt topladığı çanak- çömleklere göre İlk Tunç Çağı, Orta Tunç Çağı, Son Tunç Çağı, Demir Çağı ve Hellenistik-Roma dönemine ait buluntulara rastlanmıştır. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından hazırlanmış tescilli arkeolojik sit alanları listesinde yer almıştır (TAY, 2007: Ağıllı Höyüğü).

3.3.3. Aleyli Höyük

Nevşehir ili, Avanos ilçesi, Özkonak Kasabası sınırları içerisinde olup asfalt yoldan sonra kasabanın kuzeybatısından 4 km patika yolla ulaşılmaktadır. Aleyli Höyük çok geniş bir alanı kapsamakta ve birkaç höyüğün birleşmesinden oluştuğu görünümünü vermektedir. Hemen ortasından bir dere geçmektedir. Höyüğün 1 km kuzeyinde bir kaya mezarı bulunmaktadır. 1990 yılında H. Sever başkanlığındaki ekip tarafından gerçekleştirilen Nevşehir, Niğde ve Aksaray illeri yüzey araştırmasında saptanmıştır (Sever. Bayram. Çeçen. Menekşe. 1992a: 524). Çanak- çömlek buluntuları İlk Tunç Çağı, Hitit, Frig ve Klasik dönem yerleşmeleri bulunmuştur (TAY, 2007: Aleyli).

3.3.4. Araplı Höyük

Nevşehir ili, Gülşehir ilçesinin yaklaşık 2 km kuzeybatısındaki höyük, Kızılırmak Nehri'nin 400 m güneyinde nehir alüvyonundan 4-5 m yükseklikte konglomera bir teras üzerindedir. Taban çapı yaklaşık 100x70 m, yüksekliği de terasla birlikte 15 m güney kısmı da teras üzerinde yaklaşık 8 m kadardır (Şenyurt, 2000a: 368). Toplanan malzemelerin çoğunluğu İlk Tunç Çağı çanak-çömlek parçalarıdır. Az miktarda M.Ö. II. binyıl, Demir Çağı ve Bizans Dönemine ait malzemeler bulunmaktadır (TAY, 2007: Araplı Höyük).

3.3.5. Gavurhöyüğü

Nevşehir ili, Gülşehir ilçesi, Şahinler Köyü'nün 7 km kuzeyindedir. Güneyinde yer alan su kaynağının adı olan Köseoğlu Özü Mevkii'nde yer alan höyüğe köylüler Gavurhu adını vermiştir. Höyük 25.000'lik haritada Karahöyüğü adı ile geçmektedir. Yaklaşık 25 m yüksekliğine sahip olan höyük doğu- batı yönünde etekten eteğe 175x42 m kuzey-güney yönünde de 155x42 m boyundadır (Şenyurt 2000a: 368). Höyüğün kuzey kısmı hariç özellikle güneyde su kaynağına doğru yaklaşık 200 m genişleyen etek yerleşmesi mevcuttur. Tepe kısmında tahribat çukurlarına rastlanan höyükte toplanan çanak-çömlek parçaları İlk Tunç, Orta Tunç Çağı, Demir Çağı ve Hellenistlik- Roma dönemlerine aittir (TAY, 2007: Gavurhöyüğü).

3.3.6. Hacı Bayram Höyük

Nevşehir ili, Hacıbektaş ilçesi, Aşağıbarak Köyü'nün 2,5 km kuzeydoğusundadır. S. Omura başkanlığındaki ekip tarafından 1990 yılı Orta Anadolu'da yürütülen yüzey araştırmaları sonucunda saptanmıştır (Omura, 1992a: 547). Çapı 115 m yüksekliği 20 m'dir. İlk Tunç Çağı'nın kalın ve kırmızı astarlı ve perdahlı parçaları çoğunluktadır. Bunun yanı sıra Orta Tunç Çağı ve Demir Çağı'na ait buluntulara da rastlanmıştır (TAY, 2007: Hacı Bayram).

3.3.7. Karaburun Höyüğü

Nevşehir ili, Avanos ilçesinin 5 km güneybatısında, Avanos- Gülşehir karayolunun hemen sağında, Karaburun Mevkii'nde yer almaktadır. Damlamaç Deresi'nin Kızılırmak'a birleştiği yerde derenin batı kıyısında yükselen konglomera bir teras üzerinde kurulmuştur. S. Y. Şenyurt tarafından 1997 yılı Nevşehir ili yüzey araştırmaları sırasında saptanmıştır (Şenyurt, 1999a: 452). Konglomera üzerinde yaklaşık 8 m yüksekliğindeki höyüğün üst kısmı 60-70 m tabanı ise yaklaşık 100 m çapındadır. Üzerinde tahribat yoktur. Höyükte

Demir Çağı ve Hellenistlik- Roma dönemine ait çanak-çömlek parçaları bulunmuştur (TAY, 2007: Karaburun Höyüğü).

3.3.8. Karacaşar Höyük

Nevşehir ili merkezinin kuzeybatısında, Gülşehir İlçesinin 7 km güneybatısında, Karacaşar Beldesi'nin içinde yerleşmenin hemen kuzeybatı kesiminde balzaltlı volkanik bir yükseltinin üzerindedir. Yaklaşık 10 m yüksekliğindedir (Şenyurt, 1999a: 453). Günümüzde kasabanın park alanı olarak düzenlenmiş ve çevresi çağdaş yerleşim ile kaplanmış höyüğün tepe kısmınının 15x25 m boyutlarında olduğu iddia edilmektedir. S. Y. Şenyurt tarafından 1997 yılında yüzey taraması sırasında Şenyurt'un verdiği bilgiye göre İlk Tunç Çağı, Orta Tunç Çağı, Son Tunç Çağı ve Demir Çağı yerleşmelerinin olduğu anlaşılmaktadır. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından hazırlanmış tescilli arkeolojik sit alanları listesinde yer almaktadır (TAY, 2007: Karacaşar Höyüğü).

3.3.9. Karayusuf Höyük

Nevşehir ili, Avanos ilçesi, Kalaba Köyü içindedir. S. Omura başkanlığındaki ekip tarafından 1990 yılında Orta Anadolu'da yürütülen yüzey araştırmaları sırasında saptanmıştır (Omura, 1992a: 547). Çapı 40 m yüksekliği 17 m'dir. İlk Tunç Çağı, Orta Tunç Çağı, Son Tunç Çağı ve Demir Çağı çanak-çömlek parçaları bulunmuştur (TAY, 2007: Karayusuf).

3.3.10. Kayaaltı Höyüğü

Nevşehir ili, Hacıbektaş ilçesi, Kayaaltı Köyü'nün 1 km batısında, Pazarcık Mevkii'nde yer almaktadır. Batısında ve doğusunda su kaynakları bulunmaktadır. Yaklaşık 35 m yüksekliğinde sarp ve yüksek olan höyük yuvarlak planlı, sivri ve koniktir (Şenyurt 2000a: 367). Üst kısmı 20x13 boyutunda tabanı ise yaklaşık 200 m çapındadır. Yüzeyde İlk Tunç Çağı, Demir Çağı ve Hellenistlik-Roma dönemine ait çanak-çömlek parçaları toplanmıştır. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafında tescilli arkeolojik sit alanları listesinde yer almaktadır (TAY, 2007: Kayaaltı Höyüğü).

3.3.11. Kızılözün Höyüğü

Nevşehir il merkezinin kuzeyinde, Gülşehir ilçesinin 11, 8 km kuzeybatısında, Hüyükbükü Mevkii'nde yer almaktadır. 20 m yüksekliği 300x250 m çapı ile büyük boy höyükler arasına konan yerleşme yeri Kızılırmak Nehri'nin kuzey yakasında, Avanos-Gülşehir karayolunun hemen güneyinde bulunmaktadır (Şenyurt, 1999a: 452). Şenyurt

tarafından 1997 yılında saptanan yerleşmenin güney kesiminde çukurların olduğu ve yüzeyinde toplanan çanak-çömlekler arasında İlk Tunç Çağı, Orta Tunç Çağı, Son Tunç Çağı, Demir Çağı ve Hellenistlik – Roma dönemine tarihlenen parçalar bulunmaktadır (TAY, 2007: Kızılözün Höyüğü).

3.3.12. Külüntepe Höyük

Nevşehir ili, Hacıbektaş ilçesi, Çayır Köyü'nün 3 km doğusundadır. Çapı 100 m, yüksekliği 6 m'dir. 1990 yılında S. Omura başkanlığında İç Anadolu'da yürütülen yüzey araştırmaları sırasında saptanmıştır (Omura, 1992a: 546). Çanak-çömlek parçalarının çoğu Kalkolitik ve İlk Tunç Çağı'na aittir. Az sayıda Demir Çağ çanak-çömleği bulunmuştur (TAY, 2007: Külüntepe).

3.3.13. Paşalı Höyük

Nevşehir ili, Avanos ilçesi, Paşalı Köyü'nün içindedir. Çapı 70 m, yüksekliği 14 m'dir. 1990 yılında S. Omura başkanlığında gerçekleştirilen Orta Anadolu yüzey araştırmaları sırasında tespit edilmiştir (Omura, 1992a: 547). Üzerinde İlk Tunç Çağı ve Demir Çağı çanak-çömlek parçaları toplanmıştır (TAY, 2007: Paşalı).

3.3.14. Tatların Kalesi

Nevşehir ili, Acıgöl ilçesi, Tatların Kasabası'nın yer aldığı vadinin doğu kesimindeki yüksek kayalık terastan yaklaşık 50-60 m yükseklikte bulunan adeta suni kale görünümüne sahip doğal bir savunmaya sahip olan kale yaklaşık 150x200 m boyutlarındadır. 1997 yılında S. Y. Şenyurt'un Nevşehir İli yüzey araştırmaları sırasında saptanmıştır (Şenyurt, 1999a: 455). Kale üzerinden Hellenistlik- Roma dönemleri ve Demir Çağı'na ait çanak-çömlek parçaları toplanmıştır (TAY, 2007: Tatların Kalesi).

3.3.15. Terlemez Höyüğü

Nevşehir il merkezinin kuzeybatısında, Gülşehir ilçesinin batısında, Terlemez Köyü'nün doğu girişindedir. Güney kesimi 6 m, kuzey kesimi 25 m'dir. Yanında kuru dere yatağında bulunmaktadır. Batısındaki su pınarı olasılıkla burada yerleşenlerin su ihtiyacını karşılamıştır. 1997 yılında S. Y. Şenyurt tarafından saptanan (Şenyurt, 1999a: 454) yerleşim yerinden araştırmacıların yorumuna göre Kalkolitik Çağ, İlk Tunç Çağı, Orta Tunç Çağı ve Demir Çağı'na ait malzemeler toplanmıştır (TAY, 2007: Terlemez Höyüğü).

3.3.16. Yakatarla/ Maltepe Höyük

Nevşehir il merkezinin kuzeybatısında, Gülşehir ilçesinin güneybatısında, Yakatarla Köyü'nün güney girişinde, Yalıntaş Köyü sınırlarındaki Gireyme Mevkii'ndedir. Batısından Alaçorak Deresi geçmektedir. 10 m yüksekliğinde doğal bir kayalık üzerinde yer alan höyüğün kültür toprağının kalınlığının 10 m taban çapının 100 m olduğu belirtilmektedir (Şenyurt, 1997: 454). Tepenin üst kısmında 15x20 m boyutlarında küçük bir koni, üstünde ve çevre terasında definecilerin açtığı çukurlarda 1997 yılında toplama yapan S. Y. Şenyurt; İlk Tunç, Orta ve Son Tunç Çağı bunun yanında Demir Çağı çanak-çömleklerinin bulunduğunu ifade etmektedir. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından hazırlanmış tescilli arkeolojik sit alanları listesinde yer almaktadır (TAY, 2007: Yakatarla/Maltepe).

3.3.17. Yamalı Höyük

Nevşehir ili, Gülşehir ilçesinde, Kızılırmak'a bakan Yamalı Köyü'nün kuzeybatısındadır. Yüzeysel araştırmalarında höyükte birkaç parça Frig çanak-çömlek parçasına rastlanmıştır (TAY, 2007: Yamalı Höyük).

3.3.18. Yassihöyük

Nevşehir ili, Gülşehir ilçesi, Ovaören Kasabası'nın 3 km güneyinde yer almaktadır. Oval biçimli, surla çevrilmiş bir yerleşmedir. S. Omura tarafından araştırılan höyük 10 dönümlük bir alanı kaplayan höyüğün yüksekliği 30 m'dir. Höyük üzerinde tarım yapılması ve köylüler tarafından taş çıkarılması nedeniyle tahrip edilmiştir. Üzerinde Orta, Son Tunç Çağı ve Demir Çağı çanak-çömlek parçaları toplanmıştır (TAY, 2007: Yassihöyük).

3.3.19. Yazıhüyük

Nevşehir ili, Derinkuyu ilçesinin batı-güneybatısında, Yazıhüyük Kasabası içerisinde kalmış olan höyüğün etrafında ve eteklerinde köy evleri vardır. Höyük doğu-batı yönünde uzanan iki terastan oluşmaktadır. İlk teras 7 m yüksekliğinde, doğu-batı yönünde 135 m uzunluğunda, ikinci teras ise 12 m yüksekliğinde, doğu-batı yönünde 95 m uzunluğundadır (Şenyurt, 1998: 372). Höyük üzerinde işlenmiş çekirdek ya da yorga halinde yoğun obsidyen parçalarına ve Kalkolitik Çağ, İlk, Orta Tunç Çağı, Demir Çağı, Hellenistik, Roma ve Bizans dönemine ait çanak-çömlek parçaları toplanmıştır. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından hazırlanmış tescilli arkeolojik sit alanı listesinde yer almaktadır (TAY, 2007: Yazıhüyük).

3.3.20. Yeşilöz Höyüğü

Nevşehir'in kuzey-kuzeybatısında, Gülşehir ilçesinin kuzeydoğusunda, Yeşilöz Köyü'nün 4, 4 km kuzeybatısında, Ilıman Mevkii'ndedir. En yakın köyden dolayı höyüğe bu ad verilmiştir. Yerleşmeye Yeşilöz-Hacıbektaş karayolu vasıtasıyla gidilmektedir. Bu karayolunun 2 km batısında olduğu da bildirilmektedir (Şenyurt, 1999a: 453). 1997 yılında S.Y. Şenyurt tarafından yüzeyinden toplama yapılan 23 m yüksekliğindeki höyüğün araştırmacıların değerlendirilmesine göre Neolitik, Kalkolitik, İlk, Orta, Son Tunç Çağı, Demir Çağı, Hellenistlik-Roma Dönemini kapsayan kesintisiz yerleşim olduğu belirtilmiştir. Tepe kısmı 35x25 m boyutlarında konik biçimli olan höyüğün tümülüse benzediği ve Neolitik –Kalkolitik Çağ çanak-çömleklerinin daha çok batı terasta ele geçtiği bildirilmektedir. Yörenin büyük ve önemli höyüklerindedir. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından hazırlanmış tescilli arkeolojik sit alanı listesine alınmıştır (TAY, 2007: Yeşilöz Höyüğü).

3.3.21. Zank Höyük

Nevşehir il merkezinin kuzeydoğusunda, Avanos'a bağlı Sarılar Kasabası'nın yaklaşık 4 km kuzeybatısındadır (Omura, 1992a: 547). Sarılar-Topraklı yolu 400 m doğusundan, Kırşehir-Kayseri yolu 11 km kuzeyinden geçmektedir. Düz bir ovada altındaki olası doğal yükselti ile beraber 29-30 m yüksekliğinde, 300 m çapında bir tepedir. Yerleşmenin 20 dönüm kadar olduğu tahmin edilmektedir. İlk defa D. H. French tarafından bilim dünyasına tanıtılan höyük H. Sever başkanlığındaki ekip tarafından araştırılan höyük yüzeyinde ağırlıklı olarak Assur Ticaret Kolonileri Devri, M.Ö. II. binyıl, Demir Çağı (Frig) ve Hellenistlik dönemlere ait çanak-çömlek parçaları toplanmıştır. Höyükte aynı ekip tarafından 1991-1992 ve 1996 yılı kazı çalışmalarında doğu eteğindeki açmada (J14 plankaresi), İlk Tunç Çağı, Demir Çağı (Frig), Hellenistlik ve Roma dönemlerine ait çanak-çömlek parçaları ele geçirilmiştir. Güney teras açmasındaki (J15, J16 plankaresi) çalışmalarda, III. yapı katının Demir Çağı'na (Frig) ait olduğu saptanmıştır. Hellenistlik ve Roma dönemi yapı katları altında oldukça tahrip edilmiş ve bu tabakanın üç safhalı olduğu saptanmıştır. J 16 plankaresinde, IIIb yapı katına ait kısmen korunmuş kerpiç duvarlı, taş taban döşemeli küçük bir oda; J 15 ve J 16 plankarelerinde IIIc evresine ait olduğu tahmin edilen bir duvar parçası, bu duvarın batısında bir tandır ve J 15 plankaresinde Demir Çağına ait olduğundan şüphe duyulan bir çöplük ortaya çıkarılmıştır. Ayrıca bu plankarelerdeki çalışmalarda Demir Çağı, Hellenistlik ve Roma çanak-çömlek parçalarının yanı sıra Demir Çağına tarihlenen üzerinde mühür baskısı bulunan bir kulp parçası, çeşitli

boyutlarda çömlekle steatinden damga ve silindir iki mühür, bronz ok ucu ve pişmiş ağırşaklar ele geçirilmiştir. Höyük S. Omura başkanlığında da araştırılmıştır. Omura da İlk, Orta, Son Tunç Çağı, Demir Çağı ve Klasik dönem çanak-çömlek parçalarına rastlanmıştır. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından hazırlanmış arkeolojik SİT alanı listesine alınmıştır (TAY, 2007: Zank).

SONUÇ

XIX. yüzyıldan itibaren yapılan araştırmalar Anadolu'nun daha çok batısında yoğunlaşmıştır. Son yıllarda yapılan sistemli araştırmalarda ise Anadolu'nun eskiçağ tarihi ile ilgili eksikliklerin giderilmesini sağlamıştır. Anadolu'da tarih öncesi çağların ilki olan Paleolitik Çağ'da yerleşim yerleri yoğun olarak Güney, kısmen Doğu ve Orta Anadolu azda olsa Karadeniz ve Marmara bölgelerinde görölmüştür. Anadolu'nun genelinde olduğu gibi Orta Kızılırmak Havzası'nın da coğrafi ve doğal kaynakları, zengin tarihi ve arkeolojik kaynaklar yönünden insan yaşamına elverişli bir özelliğe sahiptir. Bütün bu özellikleri ve bulunduğu konumu itibariyle Anadolu birçok medeniyetin uğrak noktası olmuştur.

Orta Kızılırmak Havzası içerisinde bulunan Kırıkkale'de Paleolitik, Epipaleolitik, Kalkolitik ve Demir Çağ'ı yerleşim yerlerine rastlanırken Neolitik Çağ yerleşim yerine rastlanmamıştır. Kırşehir'de ise, Kalkolitik ve Demir Çağ'ı yerleşim yerlerine rastlanırken Paleolitik, Epipaleolitik ve Neolitik Çağ yerleşim yerlerine rastlanmamıştır. Nevşehir'de ise Paleolitik, Epipaleolitik, Neolitik, Kalkolitik ve Demir Çağ yerleşim yerlerine rastlanmıştır.

Paleolitik Çağ'da insanlar avcılık ve toplayıcılık ile geçimlerini sağladıkları için yerleşim yerlerinde rastlanılan buluntular arasında çoğunlukla çakmak taşlarının yontulması ile elde edilmiş baltalar, kesiciler ve deliciler bulunmuştur.

Kırıkkale bulunduğu coğrafi konum itibariyle Orta Paleolitik Çağ'dan bu yana yerleşim görmüştür. Orta Paleolitik Çağ'a ait façetalı (küt) topuklu sahip yongalar bulunmuştur. Nevşehir'de Alt Paleolitik Çağ'a ait yontma taş ve aletler bulunmuştur. Orta Paleolitik Çağ'a ait ise çift yüzeyli Levallois çekirdek, tek yüzeyli çekirdek, yonga ve yonga parçaları bulunmuştur. Buluntulardan hareketle Nevşehir Alt Paleolitik Çağ'dan bu yana yerleşim görmüştür.

Orta Kızılırmak Havzasının da içinde bulunduğu Orta Anadolu bölgesinde Çanak-Çömleksiz Neolitik Çağ, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'dan tümüyle farklı olasılıkla Batı ve Ege bölgesine kadar yayılan yerli karakteri ağır basan bir Orta Anadolu Neolitiği görölmüştür.

Orta Anadolu Neolitiğinin başlarında da avcılık ve toplayıcılık devam etmiştir. Orta Anadolu Neolitiğinde kullanılan en önemli madde ise obsidyendir. Nevşehir'de özellikle volkanik olaylar sonucunda oluşmuş olan obsidyen yatakları alet yapımında kullanılmıştır.

Kırıkkale ve Kırşehir’de Neolitik Çağ’da bilinmeyen nedenlerden dolayı herhangi bir yerleşim yerine rastlanmamıştır.

Nevşehir ili Neolitik Çağ’da da yerleşim görmüştür. Buluntular arasında el yapımı, kum katkılı hamurlu, kahve veya siyah açkılı malın olasılıkla Neolitik Çağ’a tarihlenebileceği ileri sürülmüştür. Toplanan 1.021 parçanın çoğunluğunu dilgi ve yongalar oluşturmuştur. Dilgiler içinde az da olsa orak-bıçak örnekleri, baskı düzeltili ok ve mızrak uçlarının oluşu bu buluntu topluluğunun Neolitik Çağ’ a ait olduğunu ortaya çıkartmıştır. Nevşehir ili sınırları içerisinde bulunan Hassanlar höyükte çanak-çömlek parçaları, dilgiler, baskı düzeltici uçlar ise o dönemin özelliklerini yansıtmaktadır. Bulunan bu uçlar ise Çanak-Çömleklili Neolitik Çağ’a tarihlenmiştir. İki vurma düzlemlili dilgiler; ön kazıyıcılar ve ışlık yerlerinde ön işleme sırasında oluşan ara parçalar ele geçmiştir. Bulunan çanak-çömlek parçaları ise Neolitik Çağ’ın son evresinde tarihlenmiştir. Obsidyen yataklarına yakın olan yerleşmelerde ana malzeme olarak obsidyen kullanılmıştır.

Kalkolitik Çağ’da Orta Kızılırmak Havzası yoğun bir yerleşim görmüştür. Yerleşim yerlerinde bulunan malzemeler arasında meyvelik olarak adlandırılan açkılı mallara bu bölgede çok sayıda rastlanmıştır. Yoğun olarak yerleşim gören yerler arasında bulunan Kırşehir, Kalkolitik Çağ’dan itibaren yerleşim görmüştür. Elde edilen seramikler ise Alişar Kalkolitik’ i ile çağdaş olduğu düşünülmektedir. Hacı Evrasim Tarlası denilen yerleşim yerinde Kızılırmak kavsine özgü olduğu düşünülen oyma ve nakışlı seramikler önemli buluntular arasındadır. Buluntular arasında ince hamurlu, çok iyi pişirilmiş seramikler de bulunmuştur. Buluntular ise Orta Kalkolitik ve Geç Kalkolitik Çağ’a tarihlenmiştir. Kırşehir ve çevresinin Kalkolitik Çağ’dan itibaren nüfusu da artmıştır.

Kırıkkale Kuzeren Höyük, Yenyapan Höyük’te bulunan çanak-çömlek parçalarının bazıları Kalkolitik Çağ’a tarihlenmiştir.

Nevşehir, Kalkolitik Çağ’da Yazıhüyük’ de höyük üzerinde işlenmiş çekirdek ya da yonga biçiminde obsidiyen parçaları toplanmıştır. Yenyapan’ da ise krem astarlı, kahverengi ya da siyah bezemeli seramik parçaları bulunmuştur.

Tarihi devirler ise yazının bulunması ile başlamıştır. MÖ. II. bin yılın başlarında Anadolu’da ilk yazılı belgeler Kültepe’de bulunmuştur. Kırıkkale, Kırşehir ve Nevşehir bu yerleşim yerine yakınlığından dolayı yazı ile erken tanışmıştır. Bu bölge Asur Ticaret Kolonileri Çağı’nda yerleşme görmüştür. Bu dönem içerisinde Hitit İmparatorluğu kurulmuştur. Kırıkkale, Kırşehir ve Nevşehir’de imparatorluğun doğal sınırları içerisinde

bulunmuştur. Orta Kızılırmak Havzası içerisinde yapılan arkeolojik araştırmalar sonucunda elde edilen buluntular da bunu kanıtlamıştır.

MÖ. 1200'lerde Hitit İmparatorluğu'nun yıkılmasından sonra Trak kökenli olduğu bilinen Frigler Orta Kızılırmak Havzası'nı da içine alan güçlü bir krallık kurmuştur.

Demir Çağı olarak adlandırılan dönem Deniz Kavimlerinin göçü ile başlayıp Hellenistlik Çağ arasında geçen dönem olarak bilinmektedir. Bu çağda Orta Kızılırmak Havzası yoğun bir şekilde yerleşim görmüştür. Demir Çağı'nın erken evrelerinde Deniz Kavimlerinin göçü sonucunda Anadolu'nun siyasi yapısı değişmiştir. Orta Kızılırmak Havzası'nda Demir Çağ'ında yoğun bir Frig yerleşmesine sahne olmuştur. Bu bölge Demir Çağ'ının tüm evrelerinde yerleşme görmüştür. Ancak Frig yerleşmesinden önce Orta Kızılırmak Havzası'ndaki buluntulara bakılarak yaklaşık olarak 400 yıl boyunca kalıcı yerleşmelerin olmadığı ve göçebe kavimlerin istilasına uğradığını görülmüştür. Bu karanlık dönemden sonra Orta Kızılırmak Havzası'nı da içerisine alan Frig krallığı kurulmuştur. Kızılırmak'ın doğusu ve batısı arasında bazı farklılıklar görülmüş, bu farklılık daha çok çanak-çömlek buluntularında görülmüştür. Orta Kızılırmak Havzası içerisinde çanak-çömleğin üretim şekli de farklılık arz etmiştir. Erken Demir Çağı'nda çanak-çömleği boya ve kazıma bezeklerle süslenecek zahmetli bir yüzey işleminden geçirilmiştir. Orta Demir Çağ'ında ise çömlekçi çarkının ortaya çıkması ile geometrik bezemeli ve koyu mat boyalı eserler çoğunluk arz etmiştir. Geç Demir Çağ'ına gelindiği zaman ise; mat boyalı bezeme yerine geçen çok renkli parlak süslemeler yerini almaya başlamıştır.

Kırşehir ve çevresinde anıtsal olarak Frig mimari eserlerine rastlanmamış ancak yapılan kazı ve araştırma sonucunda çok sayıda irili ufaklı yerleşim yeri ortaya çıkmıştır. Bu yerleşim yerlerinde ise çok sayıda Frig çanak-çömlek parçasına rastlanmıştır. Buluntular ise Kaman-Kalehöyük'ün Demir Çağ II evresinde bulunmaktadır. Tek renkli ve boya bezemeli olmak üzere iki ana grup altında toplanan çanak-çömleklere tek renkli çark yapımı olup çok metalik parlaklıkta gri, siyah ve açık kahverengi türlerden oluşmuştur. Kaman-Kalehöyük yerleşmesinin gösterdiği üzere aynı tip mallar Kızılırmak Havzası içerisinde yoğun olarak üretilmiştir. Ancak güneye ve doğuya doğru gidildikçe yoğunluk azalmıştır. Geç Demir Çağı'nda Kalehöyük IIc' de temsil edilen düz ve dalgalı yatay boya bantlar ve tek merkezli daire dizileri ile bezeli bir grup çanak-çömlek parçaları bulunmuştur.

Demir Çağı'nda Kırşehir'de bulunan yerleşmelerde daha çok gri renkli çanak-çömlek parçalarına rastlanmıştır. Kırşehir ve çevresinde yapılan araştırmalar sonucunda çok sayıda yerleşim yeri ortaya çıkmıştır. Buluntular ise Kaman-Kalehöyük' de toplanmıştır.

Kaman-Kalehöyük' de bulunan Demir Çağı buluntuları arasında tek renkli vazolar, çanaklar, savaş arabaları ve çeşitli boyalı seramik parçaları bulunmuştur. Kalehöyük' de 1989'da yapılan kazıda ise güney açmasında Frig Çağı buluntuları arasında üç kanatlı bronz uçlar, fibulalar, mızrak uçları, kurşun heykel, pişmiş topraktan bir heykel, yonca ağızlı bir testi, siyah astarlı çok iyi perdahlı çanak ve çok sayıda boya ile nakışlı çanak-çömlek parçalarına rastlanmıştır. 1990' da yapılan kazılar sonucunda ise Iic katının boyalı çanak-çömlek motiflerinin orijinal şekli olduğu düşünülen kahverengi veya kahverengi ve kırmızı renkler kullanılarak yapılan basit motifli boyalı çanak-çömlek parçaları ile beraber sanki Eski Tunç Çağı çanak-çömleğini andıran, elde yapılmış siyah renkli, iyi perdahlı ve geometrik yivlerle süslü çanak-çömlek parçaları çok sayıda ele geçirilmiştir. 1991' de yapılan kazıda, üç ayaklı, boyalı bir kaba ait parçalar önemli bir yere sahiptir. Tunçtan fibulalar, iki ve üç kanatlı ok uçları, iğneler, demirden aletler, pişmiş toprak ağırşaklar, bilek taşları, kemikten bir mühür ve dağ kristallerinden bir mühür buluntular arasındadır. 1992'deki kazı sonucunda buluntular çanak-çömlek, sırlı çanak-çömlek parçaları, boyalı kaide, bronz ok uçları, fibulalar, demir aletler, akik süs eşyaları, pişmiş toprak ağırşaklar ve kemik damga mühürlerden oluşmuştur. 1993' de yapılan kazılarda, bronz fibulalar, iki veya üç kanatlı ok uçları, bronz iğneler, bilek taşları, koni şeklinde fildişi mühür, kemik plaka, Ila' ya ait boyalı çanak-çömlek, yonca ağızlı testiler, kabartmalı çanak-çömlekler, kurşun çanak çömlek tamir malzemeler, pişmiş topraktan ağırşaklar, taş mühürler, kemik objeler ve çok sayıda çanak-çömlek parçası bulunmuştur. 1994' de yapılan kazılarda çok sayıda boyasız, boyalı çanak-çömlek, çeşitli tunç fibulalar, ok uçları, tunçtan mızrak ucu, bir plaka ve iğneleri, dağ kristali kartal biçimli mühür, taştan mühür, fayans skarabe, camdan düğme biçimde objeler, bilek taşları, pişmiş topraktan ağırşaklar, kemik objeler ve çeşitli boncuklardan oluşmuştur. 1995' deki kazılarda tunç fibulalar, ok uçları, kemikten süs eşyaları ve Iic-IId evrelerine ait boyalı seramikler oluşturmuştur. 1996'daki kazılarda stilize geyik motifleri bulunmuştur. Bunun yanı sıra baklava dilimleri, dalgalı hatlar, zikzaklar, kelebekler, çarpı işaretleri, satranç tahtası ve dil motifleri bulunmuştur. 2006'da yapılan kazılar sonucunda ise Demir Çağı'na ait 14 tane kap bulunmuştur. Bunlardan

başka 2010 ve 2012 yıllarında yapılan kazılara sonucunda da Demir Çağı'na ait buluntulara rastlanmıştır.

Orta Kızılırmak Havzası Pers hâkimiyeti sırasında krallığın batı kesiminde yer almıştır. Bu bölgede Pers hâkimiyeti dönemine ait bazı bulgular gerçekleştirilen kazılar sonucunda elde edilmiştir. Bu buluntulardan biri olan ve Kaman-Kalehöyük' de bulunan Ahamenid mührü bu bölgedeki Perslerin varlığını ortaya koymuştur.

Orta Kızılırmak Havzası'ndaki Pers hâkimiyeti Büyük İskender'in ortaya çıkması ile son bulmuştur.

Kırıkkale ve Nevşehir illerinde de Demir Çağı'na ait olan çanak-çömlek parçaları ve çeşitli buluntulara rastlanmıştır. Demir Çağı' na ait Orta Kızılırmak Havzası içerisinde doksan altı yerleşim yeri bulunmuştur.

Orta Kızılırmak Havzası'nın Kırıkkale kesiminde 14, Kırşehir'de 61 ve Nevşehir çevresinde ise Demir Çağı'na ait 21 yerleşim yeri bulunmuştur.

KAYNAKÇA

- ADIBELLİ, I. A. (2014b). 2014 Yılı Kalehöyük Kazısı. *KST 37 (III)*. “45-56”.
- AKÇAY, A. (2014). Tabal Ülkesinin Tarihsel Gelişimi üzerine bir Değerlendirme. *Tarih İncelemeleri Dergisi XXIX/1*. Ankara. “34-58”.
- AKURGAL, E. (1995a). *Anadolu Uygarlıkları*. İzmir.
- _____(2014b). *Anadolu Kültür Tarihi*. Ankara.
- AKTÜRE, S. (2003). *Tarih İçerisinde Anadolu Kentleri II Pazar ekonomisine Geçiş Sürecinde Anadolu'da Demir Çağı Kentleri*. İstanbul.
- ALTIN, Y. (2000). *Kırıkkale 2000*, Kırıkkale Valiliği. Kırıkkale.
- ANABRİTANNİCA. (1993). Kırşehir. *Ana Yayıncılık (13)*. İstanbul. “270-272”.
- ARSLAN, Y. (2010). Perslerin Yönetim Politikası. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Konya. “1-84”.
- ASLANBEY, S. (2014). Pers İmparatorluğunda Kültürel Hayat. *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Ankara. “1-129”.
- ARSLANTAŞ, Y. (2014). Paleolitik ve Mezolitik (Epipaleolitik) Çağda Barınma. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi XXII/ 2*. Elazığ. “319-343”.
- ASLIYÜCE, Erdoğan. (1973). *Her Yönüyle Kırıkkale*. Kırıkkale.
- BAHAR, H. (2013). *Eskiçağ Uygarlıkları*. Konya.
- BALKAN- ATLI, N., CAUVİN, M.C. (1998). 1996 Aksaray, Nevşehir, Niğde İlleri Obsidyen Yüzey Araştırmaları. *AST 15 (II)*. “219-233”.
- BASINOĞLU, E. (1981). *Her Yönüyle Kırşehir*. Kırşehir.
- BİNGÖL, G.(2010). Demir Çağı'nda Anadolu'da Fırtına Tanrısı İnancı. *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul. “1-110”.
- BÜLBÜL, C. (2009). Eski Anadolu Tarihinde Frigler. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 27. Afyon. “74-94”.
- BÜYÜK TÜRKİYE ANSİKLOPEDİSİ. (1990). Kırşehir. *Milliyet Yayınları* (8). İstanbul. “3089-3092”.

- DELLAL, G. İ. (1998). *Kırşehir İlinin Ekonomik Kalkınması*. Kırşehir.
- DEMİR, Ö. Örsdemir, A. V., Altın. Y (1997). *Her Yönüyle Kırıkkale*. Kırıkkale.
- DIAKOV, V., Kovalev, S. (1987). *İlkçağ Tarihi I*, Özdemir İnce(Çev.). Ankara.
- DİE, (1998). *Ekonomik ve Sosyal Göstergelerle Kırşehir*. Ankara.
- DİNÇER, M. Z. (1998). *Kırşehir Ekonomisinin Gelişmesinde Turizmin Yeri ve Önemi*. Kırşehir.
- DİNÇOL, M.A. Anadolu Uygarlıklar Ansiklopedisi, (1982). *Görsel Yayınları (1)*. İstanbul. "18-120".
- DUYMUŞ, H. H. (2011). Assur Kaynaklarına Göre Demirçağı'nda Tabal Krallığı According ToThe Sources Of Assuria The Kindom Of Tabal In The Iron Age', *ODU Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*. 2. Ankara. "34-46".
- EROĞLU, E. (2014). Ege Göçleri ve MÖ. I. Binde Anadolu, *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1. Kırşehir. "43-55".
- ESİN, U., Gülçur, S., Özel, M. E. (1999). Aksaray, Nevşehir, Niğde İlleri 1997 Ortak Yüzey Araştırması. *AST 16 (I)*. Ankara. "187-209".
- GÖRSEL BÜYÜK GENEL KÜLTÜR ANSİKLOPEDİSİ (2003). Kırşehir. Görsel Yayıncılık (13). İstanbul. "5109-5113".
- GÜLYAZI, Y. (2004). Kırıkkale Şehir Coğrafyası. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Samsun. "1-142".
- GÜNALTAY, M.Ş. (1948a). *İran Tarihi I*. Ankara.
- GÜNALTAY, M.Ş. (1987b). *İran Tarihi I*. Ankara.
- HARMANKAYA, S., TANINDI, O. (1996). Acıgöl Etekleri, *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri I. Paleolitik/ Epipaleolitik*. İstanbul.
- _____(1996). Avla Dağ, *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri I. Paleolitik/ Epipaleolitik*. İstanbul.
- _____(1996). Ürgüp Kara- in, *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri I. Paleolitik/ Epipaleolitik*. İstanbul.
- _____(1996). Suvermez, *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri I. Paleolitik/Epipaleolitik*.

- İstanbul.
- _____(1997). Avla Dağ, *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri II*. Neolitik. İstanbul.
- _____(1997). Hassanlar, *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri II*. Neolitik. İstanbul.
- _____(1997). İğdeli Çeşme, *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri II*. Neolitik. İstanbul.
- _____(1998). Hashöyük, *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri III*. Kalkolitik. İstanbul.
- _____(1998). Saraycık, *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri III*, Kalkolitik. İstanbul.
- _____(1998). Şekiller, *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri III*. Kalkolitik. İstanbul.
- HARMANKAYA, S., TANINDI, O., ÖZBAŞARAN, M. (1997). *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri II*. Neolitik. İstanbul.
- HARMANKAYA S., ERDOĞU, B. (2002). Hashöyük, *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri IV*. İlk Tunç. İstanbul.
- İL KÜLTÜR ENVANTERİ. (2006). Kırşehir.
- İPLİKÇİOĞLU, B. (1990). *Eskiçağ Tarihinin Anahatları I*. İstanbul.
- KAYA, M. A. (2011a). *Türkiye' nin Eski Çağ Tarihi ve Uygarlığı I 'Tarih Öncesi Çağlardan Demir Çağı' na Kadar*. İzmir.
- _____(2013b). *Türkiye' nin Eski Çağ Tarihi ve Uygarlıkları II*. İzmir.
- KAYA, T. (2007). Arkeolojik ve Filolojik Belgeler Işığında Frigler. *Gazi Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara. "1-94".
- KINAL, F. (1962a). *Eski Anadolu Tarihi*. Ankara.
- _____(1991b). *Eski Anadolu Tarihi*. Ankara.
- KIRIKKALE İLİ DOĞA TURİZM MASTER PLANI. (2013). Kırıkkale."1- 118".
- KIRIKKALE VALİLİĞİ ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK İL MÜDÜRLÜĞÜ İl Durum Raporu. (2011). Kırıkkale "1-223".
- KIRŞEHİR İL YILLIĞI. (1967). Ankara. "43-56".
- KOCAARSLAN, N. (1946), *Frigya Tarihi*. Konya.
- KOÇ, N. (2014). Kızılırmak Kavsi İçerisindeki Frig Dönemi Çanak-Çömlek Desenlerinin

- Grafik Tasarımı Açısından İncelenmesi. *İstanbul Arel Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul. “1-142”.
- KUMLUBIÇAK, Ö. (2011). Tunç Çağında Kırşehir. Ahi Evran Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kırşehir. “1-120”.
- MANSEL, A. M. (2014). *Ege ve Yunan Tarihi*. Ankara.
- MEMİŞ, E. (1975a). *Eskiçağ Türkiye Tarihi (En Eski Devirlerden Pers İstilasına Kadar)*. Konya.
- _____(1989b). *Eskiçağ Türkiye Tarihi (En Eski Devirlerden Pers İstilasına Kadar)*. Konya.
- MEMİŞ, E., KÖSTÜKLÜ, N. (1992). *Tarih Boyunca Ortadoğu-Anadolu İlişkileri*, Konya.
- MEMİŞ, E. (2006). *Eskiçağ Medeniyetleri Tarihi*. Bursa.
- _____(2015c). *Eskiçağ Türkiye Tarihi , (En Eski Devirlerden Pers İstilasına Kadar)*. Bursa.
- MİKAMİ, T., Omura, S. (1987a). 1986 Yılı Kırşehir İli Sınırları İçindeki Yüzey Araştırmaları. *AST 5(II)*. ‘123-157’.
- _____(1987). 1986 Yılı Kaman-Kalehöyük Kazıları, *KST 9 (II)*. ‘1-21’.
- NEVŞEHİR İL YILLIĞI. (1968). Ankara.
- OMURA. M. (2014).Yassıhöyük Kazıları (2012), *KST 35 (II)*. ‘418-428’.
- _____(2015). Yassıhöyük Kazıları (2014). *KST 37(III)*. ‘303-314’.
- OMURA. S. (1991a). 1989 Yılı Kırşehir, Yozgat, Nevşehir, Aksaray İlleri Sınırları İçerisinde Yürütülen Yüzey Araştırmaları. *AST 8*, “69-90”.
- _____(1992a). 1990 Yılı Orta Anadolu’da Yürütülen Yüzey Araştırmaları. *AST 9*. “541-560”.
- _____(1993a). 1991 Yılı İç Anadolu’da Yürütülen Yüzey Araştırmaları. *AST 10*. “365-387”.
- _____(1994a). 1992 Yılı İç Anadolu’da Yürütülen Yüzey Araştırmaları. *AST 11*. “311-336”.

- _____(1996a). 1994 Yılı İç Anadolu'da Yürütülen Yüzey Araştırmaları. *AST 13(II)*. "243-273".
- _____(1997a). 1995 Yılı İç Anadolu'da Yürütülen Yüzey Araştırmaları. *AST 14 (II)*. "283-303".
- _____(1998a). 1996 Yılı İç Anadolu'da Yürütülen Yüzey Araştırmaları. *AST 15 (II)*. "41-51".
- _____(2000a). 1998 Yılı İç Anadolu'da Yürütülen Yüzey Araştırmaları. *AST 17 (II)*. "25-30".
- _____(2002a). 2000 Yılı Orta Anadolu' da Yürütülen Yüzey Araştırmaları. *AST 19 (II)*. "303-307".
- _____(2003a). 2001 Yılı İç Anadolu'da Yürütülen Yüzey Araştırmaları. *AST 20 (II)*. "271-274".
- _____(2015a). 2013 Yılı Kırşehir İlinde Yapılan Yüzey Araştırmaları. *AST 32 (II)*. "503-513".
- OMURA. S. (1988b). Kaman-Kalehöyük Kazıları (1987). *KST 10 (I)*. "353-369".
- _____(1991b). Kaman-Kalehöyük Kazıları (1989). *KST 12 (I)*. "427-443".
- _____(1992b). Kaman-Kalehöyük Kazıları (1990). *KST 13 (I)*. "319-337".
- _____(1993b). Kaman-Kalehöyük Kazıları (1993), *KST 14 (I)*. "307-327".
- _____(1994b). Kaman-Kalehöyük Kazıları (1992), *KST 15 (I)*. "271-293".
- _____(1995b). Kaman-Kalehöyük Kazıları (1993). *KST 16 (I)*. "313-331".
- _____(1995b). Kaman-Kalehöyük Kazıları (1994). *KST 17 (I)*. "189-209".
- _____(1997b). Kaman-Kalehöyük Kazıları (1995). *KST 18 (I)*. "201-213".
- _____(1998b). Kaman-Kalehöyük Kazıları (1996). *KST 19(I)*. "311-323".
- _____(2001b). Kaman-Kalehöyük Kazıları (2000). *KST 22 (I)*. "327-336".
- _____(2008b). 2003-2006 Yılları Kaman-Kalehöyük Kazıları (2003-2006). *KST 29(III)*. "1-17".

- _____(2008c). Kaman-Kalehöyük Kazısı. Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu'nun 30. Yılı Anısına Türkiye Arkeolojisi. Kültür Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü. Ankara. "126-128".
- _____(2011b). Yassıhöyük Kazıları (2009). *KST 34 (II)*. "360-368".
- _____(2012b). 2010 Yılı Kaman-Kalehöyük Kazıları. *KST 33 (IV)*. "447-462".
- _____(2012b). Yassıhöyük Kazıları (2009). *KST 35(II)*. "418-428".
- _____(2013b). Yassıhöyük Kazıları (2009). *KST 36 (II)*. "301-313".
- ÖNEN, I. T. (2006). Salat Tepe Buluntuları Işığı Altında Doğu Ve Güneydoğu Anadolu Erken Demir Çağ Kültürel Yapısı. *Hacettepe Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara. "1-355".
- PEHLİVANLI, M. (1992). *Kırıkkale*. Kırıkkale.
- PEKYAMAN, H. (2008). Frig Uygarlığı Seramik Sanatı ve Kişisel Yorumlar. *Afyon Kocatepe Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyonkarahisar. "1-104".
- RENKLİ BÜYÜK TÜRKİYE ANSİKLOPEDİSİ. *Kırşehir*. Yazır Yayınları (4). İstanbul. "712-728".
- _____. *Nevşehir*. Yazır Yayınları (5). İstanbul. "894-910".
- SAĞIR, M., Özer, İ., Baykara, İ., Şahin, S., Sağır, S. (2014a). 2012 Yılı Kırıkkale ve Çorum İlleri Yüzey Araştırması. *AST 31 (II)*. "136-145".
- SAYMALI, K. (1983), *Kentimiz Kırşehir (Doğal Özellikleri, Sorunları, Yönetimi)*. Kırşehir.
- SEVER, H. Bayram S., ÇEÇEN, S. MENEKŞE, Ş.(1992a). 1990 Yılı Nevşehir, Niğde ve Aksaray İlleri Yüzey Araştırmaları, *AST 9*. "523-541".
- SEVİN, V. (1982). Anadolu'da Pers Egemenliği. *Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi II*. İstanbul. "268-277".
- _____. (1998). Tarihsel Coğrafya ve Güzel Atlar Ülkesi, Kapadokya. İstanbul. "44-61".

- _____ (1997). *Başlangıçtan Persler' e Kadar Anadolu Arkeolojisi*, İstanbul.
- _____ (2003). *Anadolu Arkeolojisi*. İstanbul.
- _____ (2007a). *Anadolu Tarihi Coğrafyası I*. Ankara.
- _____ (2016b). *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası I*. Ankara.
- SİVAS. T. H. (2007). Acıözühöyük. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri 6-b*. Demir. İstanbul.
- _____ (2007). Acıyol. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri 6-b*. Demir. İstanbul.
- _____ (2007). Ağılhöyük. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri 6-b*. Demir. İstanbul.
- _____ (2007). Ağıllı Höyüğü. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri 6-b*. Demir. İstanbul.
- _____ (2007). Akpınar Höyük. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri 6-b*. Demir. İstanbul.
- _____ (2007). Aeyli. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri 6-b*. Demir. İstanbul.
- _____ (2007). Araplı Höyüğü. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri 6-b*. Demir. İstanbul.
- _____ (2007). Armutlu. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri 6-b*. Demir. İstanbul.
- _____ (2007). Arzadeyin. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri 6-b*. Demir. İstanbul.
- _____ (2007). Avanoğlu. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri 6-b*. Demir. İstanbul.
- _____ (2007). Bıyıkaydın. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri 6-b*. Demir. İstanbul.
- _____ (2007). Boztepe. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri 6-b*. Demir. İstanbul.
- _____ (2007). Büyükkaletepe. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri 6-b*. Demir. İstanbul.
- _____ (2007). Cevizinbel. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri 6-b*. Demir. İstanbul.
- _____ (2007). Çatal Söğüt. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri 6-b*. Demir. İstanbul.
- _____ (2007). Çayözü Höyük. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri 6-b*. Demir. İstanbul.
- _____ (2007). Çiğdeli. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri 6-b*. Demir. İstanbul.
- _____ (2007). Darıözü 1. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri 6-b*. Demir. İstanbul.
- _____ (2007). Darıözü Göleti 3. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri 6-b*. Demir. İstanbul.
- _____ (2007). Darıözü Höyük. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri 6-b*. Demir. İstanbul.
- _____ (2007). Dedeli. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri 6-b*. Demir. İstanbul.
- _____ (2007). Değirmenözü Höyük. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri 6-b*. Demir. İstanbul.

- ____(2007). Doydunun Höyük. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri* 6-b. Demir. İstanbul.
- ____(2007). Fakılı Höyük. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri* 6-b. Demir. İstanbul.
- ____(2007). Gavurhöyüğü. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri* 6-b. Demir. İstanbul.
- ____(2007). Gökhöyük. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri* 6-b. Demir. İstanbul.
- ____(2007). Göl Hisar. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri*. 6-b. Demir. İstanbul.
- ____(2007). Güllühöyük. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri*. 6-b. Demir. İstanbul.
- ____(2007). Hacı Bayram. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri*. Demir. İstanbul.
- ____(2007). Harım. TAY (*Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri*). Demir. İstanbul.
- ____(2007). Hashöyük. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri*. 6-b. Demir. İstanbul.
- ____(2007). Hopağan Tepe. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri*. Demir. İstanbul.
- ____(2007). Höyüktepe. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri*. Demir. İstanbul.
- ____(2007). Höyükli. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri*, 6-b. Demir. İstanbul.
- ____(2007). Hüseyinli Höyük. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri*. 6-b. Demir. İstanbul.
- ____(2007). İç Anadolu. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri*, 6-a. Demir. İstanbul.
- ____(2007). İсахocalı Höyük. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri*. Demir. İstanbul.
- ____(2007). Kağnıcak Höyük. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri*. Demir. İstanbul.
- ____(2007). Kara Höyük. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri*. 6-b. Demir. İstanbul.
- ____(2007). Karaburun Höyüğü. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri*. 6-b. Demir. İstanbul.
- ____(2007). Karacaşar Höyüğü. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri*. 6-b. Demir. İstanbul.
- ____(2007). Karakaya. TAY (*Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri*). 6-b. Demir. İstanbul.
- ____(2007). Karayusuf. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri*. 6-b. Demir. İstanbul.
- ____(2007). Karga Höyük. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri*. 6-b. Demir. İstanbul.
- ____(2007). Kavurgalı. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri*. 6-b. Demir. İstanbul.
- ____(2007). Kayaaltı Höyüğü. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri* 6-b. Demir. İstanbul.
- ____(2007). Keylik. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri*. 6-b. Demir. İstanbul.
- ____(2007). Kırmızıtepe. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri*. 6-b. Demir. İstanbul.

- _____(2007). Kızılözün Höyüğü. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri*. 6-b. Demir. İstanbul.
- _____(2007). Kızlar Höyük. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri*. 6-b. Demir. İstanbul.
- _____(2007). Kuruhöyük. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri*. 6-b. Demir. İstanbul.
- _____(2007). Kuzeren. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri*. 6-b. Demir. İstanbul.
- _____(2007). Küçükkale Höyük. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri*. 6-b. Demir. İstanbul.
- _____(2007). Kültepe. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri*. 6-b. Demir. İstanbul.
- _____(2007). Külüntepe. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri*. 6-b. Demir. İstanbul.
- _____(2007). Meryemkası Höyük. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri*. Demir. İstanbul.
- _____(2007). Nafinin Höyüğü. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri*. 6-b. Demir. İstanbul.
- _____(2007). Öküz Höyük. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri*. 6-b. Demir. İstanbul.
- _____(2007). Ömerhacılı Höyük. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri*. 6-b. Demir. İstanbul.
- _____(2007). Öz. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri*. 6-b. Demir. İstanbul.
- _____(2007). Paşalı. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri*. 6-b. Demir. İstanbul.
- _____(2007). Safalı Höyük. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri*. 6-b. Demir. İstanbul.
- _____(2007). Sağmalı. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri*. 6-b. Demir. İstanbul.
- _____(2007). Saraycık. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri*. 6-b. Demir. İstanbul.
- _____(2007). Sarı Höyük. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri*. 6-b. Demir. İstanbul.
- _____(2007). Sarı Musalı. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri*. 6-b. Demir. İstanbul.
- _____(2007). Savcılı Kışla Taş Ocağı Atölyesi. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri*. 6-b. Demir. İstanbul.
- _____(2007). Sevdiğin Höyük. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri*. 6-b. Demir. İstanbul.
- _____(2007). Sulhanlı Höyük. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri*. 6-b. Demir. İstanbul.
- _____(2007). Suluhanlı 1. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri*. 6-b. Demir. İstanbul.
- _____(2007). Şahan Çeşmesi. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri*. 6-b. Demir. İstanbul.
- _____(2007). Taşlık Höyük. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri*. 6-b. Demir. İstanbul.
- _____(2007). Tataroğlu. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri*. 6-b. Demir. İstanbul.

- _____(2007). Tatların Kalesi. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri*. 6-b. Demir. İstanbul.
- _____(2007). Tek Höyük. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri*. 6-b. Demir. İstanbul.
- _____(2007). Tekeli 1. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri*. 6-b. Demir. İstanbul.
- _____(2007). Tekeli 2. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri*. 6-b. Demir. İstanbul.
- _____(2007). Tekeli 3. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri*. 6-b. Demir. İstanbul.
- _____(2007). Tepeköy Höyük. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri*. 6-b. Demir. İstanbul
- _____(2007). Terlemez Höyüğü. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri*. 6-b. Demir. İstanbul.
- _____(2007). Yakatarla/Maltepe. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri*. 6-b. Demir. İstanbul.
- _____(2007). Yamalı Höyük. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri*. 6-b. Demir. İstanbul.
- _____(2007). Yassı Höyük. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri*. 6-b. Demir. İstanbul.
- _____(2007). Yassihöyük. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri*. 6-b. Demir. İstanbul.
- _____(2007). Yaşçayır. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri*. 6-b. Demir. İstanbul.
- _____(2007). Yazı Hüyük. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri*. 6-b. Demir. İstanbul.
- _____(2007). Yazıkınık Höyük, *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri*. 6-b. Demir. İstanbul.
- _____(2007). Yenyapan. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri*. 6-b. Demir. İstanbul.
- _____(2007). Yenyapan. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri*. 6-b. Demir. İstanbul.
- _____(2007). Yeşilöz Höyüğü, *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri*. 6-b. Demir. İstanbul.
- _____(2007). Zank. *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri*. 6-b. Demir. İstanbul.
- ŞENEL, A. (1995). *İlkel Topluluktan Uygur Topluma Geçiş Aşamasında Ekonomik, Toplumsal ve Düşünsel Yapıların Etkileşimi*. Ankara.
- ŞENYURT, S. Y. (1999a). Nevşehir İli 1997 Yılı Yüzey Araştırması. *AST 16 (I)*. “451-466”.
- TAŞKIN, E. (1992). Eski Anadolu Tarihinde Persler. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Konya. “1-109”.
- TEKİN, O. (2008). *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*. İstanbul.
- _____(2000). Nevşehir İli 1998 Yılı Yüzey Araştırması. *AST 17 (II)*. “365-381”.

- TÜTÜNCÜLER, Ö. (2005). M.Ö. 2. Bin Ege Bölgesi Dokuma Aletleri I. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara. “1-306”.
- ÜNSAL, V. (2006). *Tarihi ve Arkeolojik Yönüyle/ Bayburt-İspir- Yusufeli Çoruh Havzası*. Trabzon.
- _____(2012). *Eskiçağda Kırşehir ve Çevresi*. Kırşehir.
- YALÇIN, O. (1961). *Nevşehir*. İstanbul.
- YENİ TÜRK ANSİKLOPEDİSİ, (1985). Kırıkkale. *Ötüken Neşriyat (5)*. İstanbul. “1830-1831”.
- _____(1985). Nevşehir. *Ötüken Neşriyat (7)*. İstanbul. “2653-2655”.
- YILDIRIM, M.(1966). *Tarihte Kırıkkale*. Ankara.
- YILDIRIM, R. (2002). *Uygurluk Tarihinine Giriş (İlkçağ Tarihi ve Uygurlukları)*. İzmir.
- YILDIRIM, Ş (2006). Eskiçağda Anadolu'nun Savaş Kapıları. *Pamukkale Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Denizli. “1-103”.
- YILDIZ, B. (2010). Frig Dönemi Mühür ve Mühür Baskıları. *Dumlupınar Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Kütahya. “1-127”.
- YİĞİT, T. (2000). Tabal. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi 40*, 3-4, Ankara. “179-189”.
- YURT ANSİKLOPEDİSİ, (1983). Kırşehir. *Anadolu Yayıncılık (7)*. “4895-4977” İstanbul.
- _____(1983). Nevşehir. *Anadolu Yayıncılık (8)*. “6052-6145”. İstanbul.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı, Soyadı: Pınar ÇİÇEK

Doğum Yeri ve Yılı: Malatya, 13.03.1991

Yabancı Dili: İngilizce

E Posta: pnr.044@gmail.com

Eğitim Durumu

Lisans: Ardahan Üniversitesi, İnsani Bilimler Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü

Yüksek Lisans: Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı